

Deontologia i Veterinària Legal

Curs 2011/2012

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

LA FERA D'ULLS DE COLOR MEL

El seu retorn a Catalunya.

Solé Cabrera, Alba

Solé Sorribes, Alba

Vidal Cortés, Sílvia

Barcelona, 20/01/12

Fotografía de la portada: Ulls de *Canis Lupus* (Bartolomé, 1999)

*Have you ever heard the wolf cry to the blue corn moon
Or asked the grinning bobcat why he grinned?
Can you sing with all the voices of the mountains?
Can you paint with all the colors of the wind?*

Colours of the wind, Stephen Schwartz

Ens complauria agrair al senyor Jordi Garcia Petit l'ajuda que ens va proporcionar per fer aquest treball, i que ens permetés conversar amb ell una bona estona en el meravellós entorn del Cadí-Moixeró. Sense ell tot hauria estat més difícil.

SUMARI

1. INTRODUCCIÓ
2. EL LLOP
 - 2.1. Classificació taxonòmica
 - 2.2. Descripció
 - 2.2.1. Característiques morfològiques
 - 2.2.2. Característiques biològiques i comportamentals
 - 2.2.2.1. Longevitat
 - 2.2.2.2. Hàbitat i distribució
 - 2.2.2.3. Alimentació
 - 2.2.2.4. Competència
 - 2.2.2.5. Reproducció
 - 2.2.2.6. Les jerarquies
 - 2.2.2.7. La caça
 - 2.2.2.8. El territori
 - 2.2.2.9. Els udols
3. RELACIÓ HISTÒRICA DEL LLOP AMB LA SOCIETAT
 - 3.1. Mitologia i supersticions
 - 3.1.1. Introducció
 - 3.1.2. El mite a Europa
 - 3.1.3. El mite a la resta del món
 - 3.1.4. Supersticions
 - 3.1.4.1. El licantrop
 - 3.1.4.2. Virtuts màgiques i curatives del llop
 - 3.2. El llop abans d'extingir-se a Catalunya
 - 3.2.1. Introducció
 - 3.2.2. L'edat mitjana
 - 3.2.3. L'edat moderna
 - 3.2.4. L'edat contemporània
 - 3.2.5. De finals dels anys 90 fins l'actualitat
 - 3.2.6. El rebuig
 - 3.2.7. La visió positiva
 - 3.2.8. Mesures de defensa

4. SITUACIÓ ACTUAL DEL LLOP A CATALUNYA

4.1. Demografia i reconeixement

4.2. Legislació

4.3. Mesures adoptades per a la convivència

4.3.1. Programa de suport als ramaders

4.3.2. Mesures de prevenció

4.3.3. Mesures de conservació

4.3.4. Possibles alternatives

4.4. El futur del llop a Catalunya

5. OPINIONS CIUTADANES

5.1. Jordi Garcia Petit

5.2. Gabriel Lampreave

5.3. Albert Manent i Segimon

5.4. Luis Pérez Pérez

5.5. Félix Rodríguez de la Fuente

5.6. Carlos Sanz

5.7. Els conservacionistes

5.8. Els ramaders

5.9. Els caçadors

5.10. Opinió dels enquestats

6. CONCLUSIONS

7. BIBLIOGRAFIA

ANNEXOS

- Annex 1. Fitxa de comprovació de danys sobre ramaderia domèstica deguts a ós bru o llop
- Annex 2. Barem de la valoració econòmica de les indemnitzacions pels danys
- Annex 3. Relacions d'espècies que generen danys
- Annex 3. Entrevista amb Jordi Garcia Petit
- Annex 4. Model d'enquesta
- Annex 5. L'Udol. Projecte d'educació ambiental sobre el llop
- Annex 6. Quadre d'utilització d'activitats de l'Udol.

1. INTRODUCCIÓ

De petites, ens explicaven contes i històries on el llop era el pitjor dels enemics, on finalment pensaves que trobar-te'n un acabava essent el pitjor que t'hagués pogut passar; i, sempre que anàvem a la muntanya, sentíem allò de "vigila que no es faci fosc i surtin els llops", tan propi de les àvies. Hem crescut en una cultura en la qual aquest animal d'ulls de color mel ha representat una fera ferotge, que espanta criatures i destrossa el bestiar i tot el que se li posa per davant. Però mai hem tingut l'oportunitat de conviure amb ell, perquè abans que nosaltres nasquéssim, ja li havien guanyat la batalla i s'havien encarregat de fer-lo desaparèixer.

El coneixement que teníem fins ara del llop a la nostra terra era el mateix que podem tenir del tigre o l'elefant; una preciosa bèstia tancada en un zoològic, vista a la llunyania, amb un rètol que explica d'on prové i un breu resum de les seves característiques. Com tots els altres companys de zoo, el llop no sembla gaire animat a atacar a tota aquella gent que s'atura davant del seu espai a mirar-lo, fer-li fotos i cridar-lo com si fos un gosset que pogués venir a llepar-nos la mà. En canvi, a les nostres muntanyes, trobem la presència de grans animals que també poden fer destrosses, però amb els quals hi convivim. Per què tanta aversió al llop i no al porc senglar o a la guineu?

Fa uns anys, quan estàvem a l'institut, un dia ens van sorprendre amb la notícia de què el llop havia tornat a Catalunya. Havíem de tenir por? Havíem d'alegrar-nos? Com a futures veterinàries ens va semblar, com a mínim, curiós que un animal que anys enrere havia desaparegut, tornés a les seves antigues terres per començar de nou. Per això hem aprofitat aquest treball per a saber-ne més, per veure fins a quin punt el temor i l'aversió que se li té al llop a la nostra cultura té fonaments, i per investigar quines mesures de protecció i conservació (tant per a l'animal com per als ramaders que hi estan implicats) s'estan aplicant. Volíem conèixer la història; aprofundir en els reglaments i lleis, que des de temps antics ja s'establien per controlar el llop, i que avui en dia s'encarreguen de protegir-lo; i també, saber d'on prové el temor, perquè només així podrem conviure-hi.

Creiem que és possible un equilibri entre l'home i el llop, però cal saber com arribar-hi.

2. EL LLOP

2.1 Classificació taxonòmica

Nom comú: Llop (català), Lobo (espanyol, gallec, portuguès), Otsoa (euskera), Wolf (alemany, anglès), Loup (francès), Lupo (italià), Lycos (grec), Lupus (llatí).

Nom llatí: *Canis lupus* (Linnaeus, 1758)

Ordre: Carnivora

Subordre: Caniformia

Família: Canidae

Subfamília: Caninae

Tribu: Canini

Gènere: Canis

La taxonomia del gènere *Canis* és confusa, i els diferents autors no es posen d'acord sobre el nombre d'espècies de llop existents i la seva denominació, sobretot a Amèrica del Nord. Alguns autors parlen de l'existència de 32 subespècies de llop que es poden englobar en 4 grups: llops blancs, llops rojos, llops grisos i llops bruns. El llop euroasiàtic pertany a aquest últim grup i se'l denomina sempre com a *Canis lupus*, derivant-se'n, entre d'altres, les subespècies *Canis lupus signatus* (llop ibèric) i *Canis lupus italicus* (llop dels Apenins), que són les dues que es poden trobar actualment a la Península Ibèrica.

2.2 Descripció

Número de cromosomes (2n) = 78

2.2.1 Característiques morfològiques

Mesures corporals:

- Longitud del cap i del cos: 100-140cm
- Longitud de la cua: 30-56cm
- Alçada a la creu: 65-80cm
- Pes corporal: 25-50kg (mitjana: 32kg ♂ i 28kg ♀)

Fig.1 Il·lustració d'un llop.
(Marí, 2006).

Les mides poden variar entre unes subespècies i altres degut a les diferències de temperatura de les zones en que habiten. Hi ha una relació inversa entre la temperatura ambient i la mida corporal d'un animal de sang calenta. Aquells animals de regions més càlides tindran una massa corporal menor que aquells altres que habiten en regions més fredes.

D'aspecte semblant al gos pastor alemany, però més corpulent, té les potes relativament llargues; el coll curt i robust; la cua mitjanament llarga, peluda i sospesa; i les orelles punxegudes. La coloració dels llops europeus és relativament homogènia, entre bru grisós i bru groguenc fosc, sovint amb jaspejat negrós o gris fosc.

Els llops, com a carnívors, posseeixen un sistema digestiu simple i les seves urpes són normalment afilades. A més, les seves clavícules són comparativament petites en relació amb el seu esquelet. El seu cervell està altament desenvolupat, per la qual cosa aquests animals estan considerats més intel·ligents que la majoria dels altres grups.

Presenten el crani estret i la zona facial allargada, que està directament relacionat amb la capacitat per atrapar preses i fer-los ferides, enlloc d'asfixiar-los com els felins.

Fig.2 Il·lustració del cap d'un llop realitzada per Blanca Martí.

Tenen els ulls situats en posició frontal, grans i expressius, de color groguenc generalment, de pupila rodona en el cas del llop, tot i ser animal crepuscular. La pell del voltant dels ulls i els llavis és negra, cosa que ajuda a la comunicació mitjançant gestos facials.

Presenten un disseny morfològic adaptat al seu règim alimentari, més variat que el d'altres carnívors com els felins. Tenen 42 dents (fórmula dentària: 3.1.4.2 / 3.1.4.3), amb molars trituradors i canins llargs, encara que no són tan aguts i afilats com els dels fèlids (tenen més dents a la mandíbula, perquè mengen matèria vegetal i insectes a més de carn). Estan dotats d'un parell de peces especials a cada mandíbula, les

moles carnisseres, de cantell exterior afilat que els ajuda a tallar la carn, encara que els cànids tendeixen a empassar-se-la després d'un lleuger trossejat. A més, poden desplaçar les mandíbules horitzontalment a part de fer el típic moviment dorsoventral de masticació.

Fig.3 Crani de llop (Bartolomé, Vega, 1999).

El seu cos és àgil, flexible i allargat, amb potes llargues i primes que reposen sobre els dits digitígrads (5 al davant i 4 al darrere). Tenen una constitució més adequada per a la resistència que no pas per a la velocitat.

Tenen ungles no retràctils que els ajuden a assegurar el pas durant la carrera, però que no els serveixen com a arma especialitzada.

Com a curiositats, presenten una glàndula odorífera situada a 5-10cm a sota de la part dorsal de la cua, i els mascles tenen una estructura òssia porosa al penis que els permet enganxar-se a la femella durant la còpula.

2.2.2 Característiques biològiques i comportamentals

2.2.2.1 Longevidat. Un llop viu, en el seu medi natural, entre 8-10 anys, tot i que s'han documentat alguns exemplars que han arribat als 16 anys de vida quan les condicions han sigut molt favorables.

2.2.2.2 Hàbitat i distribució. Tenen preferència per zones tranquil·les, lliures d'amenaques, i amb gran cobertura forestal, que els proporcionin llocs on amagar-se i abundància d'espècies presa, en les quals hi hagi escassa presència humana i de vies de comunicació. No obstant això, és un animal generalista i que es pot adaptar a qualsevol hàbitat. Actualment, els assentaments del llop es troben, principalment, al quadrant nord-occidental d'Espanya i a Sierra Morena (*C. lupus signatus*), a més dels individus aïllats que s'han albirat aquests últims anys als Pirineus catalans (*C. lupus italicus*).

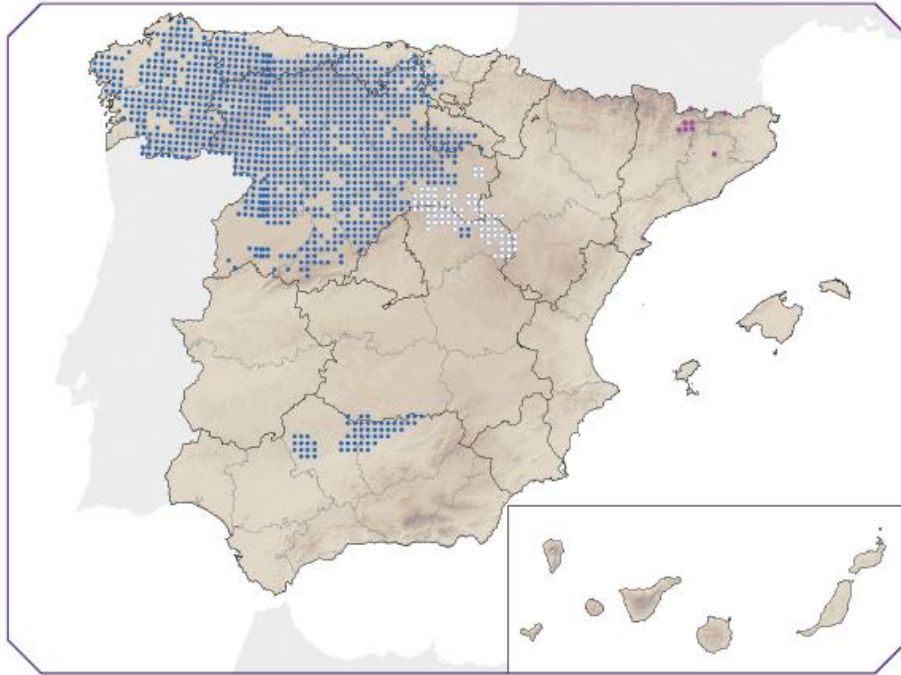

Fig.4 Distribució actual del llop a l'Estat Espanyol. En morat, la presència de *Canis lupus italicus* a Catalunya.

2.2.2.3 *Alimentació*. Carnívor depredador. La major part de la seva dieta està composta per preses vives caçades, encara que ocasionalment pot competir amb aus rapinyaires per les restes de carronya d'animals que han mort de forma natural o per accident, així com per restes provinents d'abocadors propers a nuclis de població urbana. En determinades estacions de l'any, també poden consumir aliments d'origen vegetal, com ara fruits silvestres. Les seves preses naturals són els grans herbívors i altres mamífers menors, com guineus, gossos, conills i llebres. De vegades, cacen porcs senglars solitaris o ataquen el bestiar domèstic.

A Espanya la dieta del llop, segons va ser estudiada pel professor Rodríguez de la Fuente, estaria composta per:

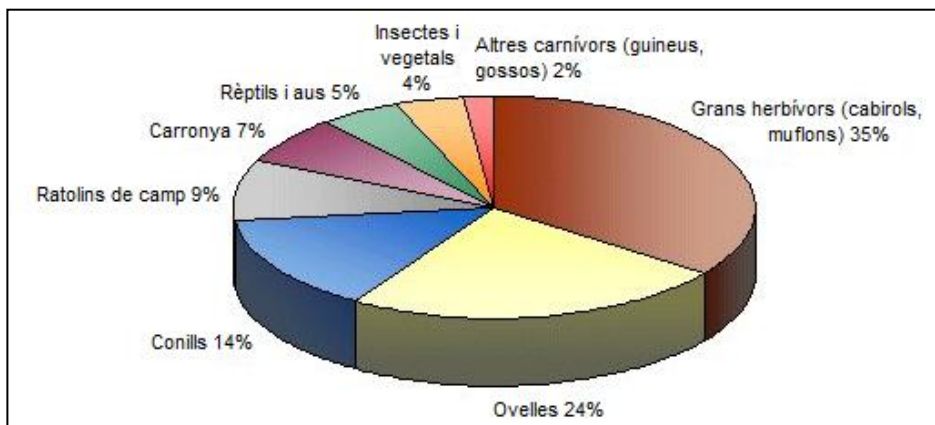

Fig.5
Composició de
la dieta del llop
(Rodríguez de
la Fuente)

Si es sumen els percentatges d'herbívors, ovelles, conills i altres carnívors, resulta que un 75% de la dieta del llop entra en conflicte amb els interessos humans. Però, el cabirol és la peça preferida pel llop.

2.2.2.4 Competència. Com que és un superdepredador, ocupa la part superior de la piràmide nutricional. Això significa que es tracta d'un depredador que no té competència externa per a la regulació de la seva població, i que el seu creixement només està limitat per la disponibilitat d'aliment suficient al seu territori i les malalties que puguin afectar la seva població. Quan apareix l'home, també un superdepredador, la situació canvia perquè l'home considera el llop un perill per a ell mateix, competeixen en la caça d'altres animals situats en una posició inferior dins de la piràmide nutricional, i, en situacions de carència alimentària, el llop amplia els límits del seu territori natural de caça en busca d'aliment, arribant a atacar ocasionalment ramats d'ovelles o cabres.

2.2.2.5 Reproducció. Segons estudis de Félix Rodríguez de la Fuente, existeix una forta tendència a la monogàmia en les parelles de llops; dins de la doble jerarquia que hi ha a la manada, la parella reproductora serà la dominant. La resta d'adults i subadults de la manada no es reproduiran a no ser que passin a ocupar el lloc dominant o que abandonin el grup per formar-ne un altre d'independent.

La femella, generalment l'alfa, té una camada (en rares ocasions dues) anualment. Pareix a la primavera entre 3 i 8 cadells. Quan arriba el moment de parir, la femella busca el cau que ja ha usat anteriorment per a d'altres cadellades, que sol ser una cova, no molt profunda, o un lloc amb molta malesa, però sempre proper a una font d'aigua. També poden utilitzar caus de guineu o teixó, i adaptar-los a la seva mida. A l'interior d'aquest cau només hi cal una petita depressió que la mateixa femella recobrirà amb pèls i fulles, que faran de jaç. La lloba alleta els seus cadells mentre que el mascle l'alimenta a ella caçant i regurgitant el menjar que ha ingerit durant la caça. La lactació dura al voltant d'un mes. Els llobatons, que sortiran del cau a les sis o set setmanes, són alimentats indistintament per qualsevol membre de la manada i començaran a participar en les caceres a partir dels cinc mesos. Al cap d'un any ja tenen la morfologia d'adult, però no serà anomenat llop fins l'any i mig.

El llop pertany a la família dels cànids i d'ell en deriva el gos domèstic actual. És per això que, en ocasions, llop i gos es poden arribar a encreuar i donar híbrids que poden ser fèrtils.

2.2.2.6 *Les jerarquies*. El llop és un animal molt social que viu fortament vinculat a un grup o manada, generalment d'entre 5-10 animals de la mateixa família, que mantenen una estricta jerarquia social i reproductora, i on només la parella dominant (anomenats individus "alfa") serà l'única que s'aparellarà i es reproduirà. Això fa que els joves nascuts en el grup hagin de marxar quan volen procrear i esdevenen individus erràtics fins que s'estableixen en un nou territori on poden fundar un nou grup.

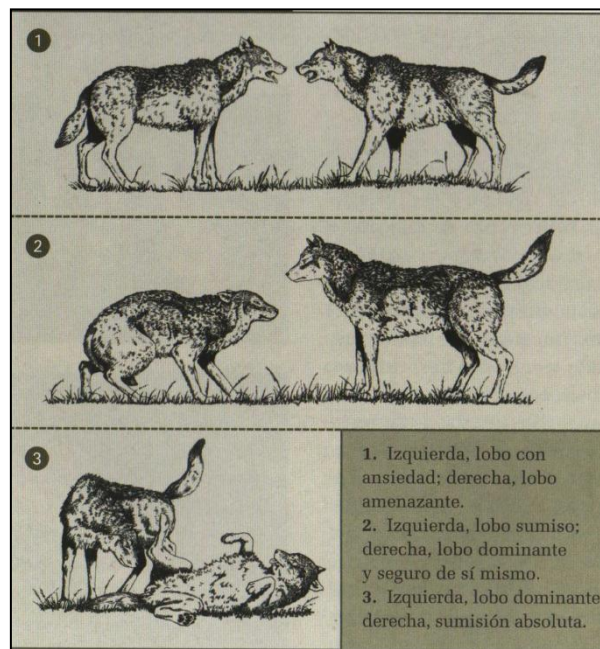

Fig.6 Representació de les postures rituals (Bartolomé, Vega, 1999).

Els alfa exerceixen una dominància absoluta sobre els altres, que a la vegada han d'establir entre ells el seu propi estatus social mitjançant baralles ritualitzades. El rang que ostenti cada exemplar determinarà com serà tractat per la resta del grup. Dins de la seva pròpia cadellada, ja s'estableixen uns rols de comportament ben definits, en els quals els individus amb més caràcter o potència física dominaran i establiran l'ordre pel qual es pot accedir a l'aliment. També amb els jocs es pot apreciar com uns dirigeixen, organitzen o reprenen a aquells germans que tenen un estatus inferior al seu; fins i tot aquells individus més dèbils, apartats de la resta, poden ser rebutjats per la pròpia mare. Un percentatge elevat del seu comportament està determinat per aquestes relacions socials amb altres membres de la seva espècie; i, d'altra banda, les manades tenen també un caràcter de supervivència. És per això, que en el moment en què una manada es fa massa nombrosa per a què el territori que ocupa pugui sostenir-la, es produeix de forma natural una disgregació d'ella mateixa. Un o més individus es separen d'ella per formar la seva pròpia manada, la qual haurà de trobar un territori propi que li proporcioni les oportunitats de caça necessàries per a la seva subsistència.

2.2.2.7 *La caça*. La seva constitució física indica immediatament la seva capacitat depredatòria: 42 peces dentàries a les seves fortes mandíbules, àmplia caixa toràcica i voluminosos músculs masseters. La caça és la principal activitat de la manada i es fa en grup. Durant les caceres la feina està perfectament distribuïda; persegueixen les preses fins a esgotar-les, ja que poden mantenir un galop sostingut durant llargues distàncies sense mostrar fatiga, i, quan són molt grans, les debiliten mossegant-les a les parts toves fins que cauen al terra i les poden mossegar al coll. Aleshores les sacsegen fins que els hi fracturen la columna vertebral. El control i la disciplina a la manada és fonamental per a què aquesta caça en equip tingui èxit. Quan inicien un atac sobre una presa, els llops (a diferència dels gossos) no udolen ni lladren, però sí que grunyen i arriben a fer carrisquejar les dents.

2.2.2.8 *El territori*. L'extensió del territori d'un grup de llops sol ser d'uns 100 a 500 quilòmetres quadrats, depenent de les disponibilitats d'aliment. Delimiten el territori, principalment, amb marques olfactives (excrements, orina i secrecions de la glàndula odorífera situada sota la cua) i ho complementen amb udols, que adverteixen de la seva presència. Pel que fa a les marques olfactives, els llops les dipositen en llocs prominents com els tallafocs, al mig de cruïlles i camins, i en llocs elevats i molt visibles. A més, solen buscar indrets ventejats que els ajuden a escampar les olors per tal de fer notòria la seva presència. També marquen la carronya i restes de preses que no hagin pogut engolir d'una sola vegada; molts cops aquests són enterrats i assenyalats amb la seva olor, indicant que tornaran a acabar-s'ho.

2.2.2.9 *Els udols*. Els llops que trobem al nostre territori no lladren, per tant, la base de la seva comunicació sonora són els udols, ja que amb ells expressen les seves necessitats internes i els sentiments col·lectius. Poden udolar individualment per comunicar-se amb la seva manada per avisar de la disponibilitat per aparellar-se, però també ho poden fer en grup per avisar de la seva presència en un territori o per agrupar-se abans i després de les caceres. Fins i tot, en èpoques en què el grup es troba distanciat o amb baralles internes, entonen uns cants per tal de recuperar el contacte mutu. L'udol es produeix mantenint el cap en posició horitzontal o una mica alçat.

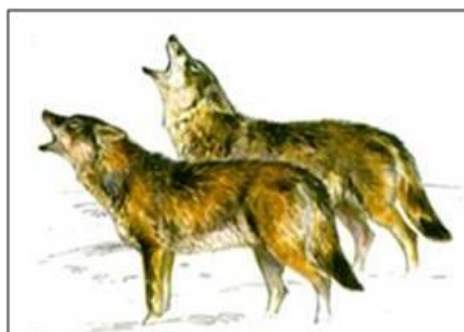

Fig.7 Representació de dos llops udolant (Marí, 2006)

3. RELACIÓ HISTÒRICA DEL LLOP AMB LA SOCIETAT

3.1 Mitologia i supersticions

3.1.1 Introducció

L'aspecte malèfic del mite del llop s'associa a les tenebres, als inferns, al pecat, a l'engany, a la violència; a la voracitat (llop) i la concupiscència (lloba). Aquest va ser el significat promulgat pels cristians, que l'associen amb el diable i el culte al mateix a l'Europa medieval. I per a la cultura àrab, és un obstacle en la ruta del pelegrí i, de vegades, també per als hindús.

No obstant, en el seu aspecte benigne, el llop és un símbol de llum celestial, associat a divinitats solars com Apol·lo, representant les qualitats de força i valor i apareixent en nombrosos mites fundacionals de ciutats, dinasties i clans.

La noció del llop com a guerrer enfurismat, fora de si mateix, apareix a Roma, associat al déu Mart, però també entre els pobles del nord d'Europa en la forma dels berserks, i com a símbol d'iniciació en societats guerreres de tot el món.

La lloba encarna la divinitat de la fecunditat i freqüentment apareix com a nodrissa de personatges importants en la història dels pobles que li rendeixen culte.

Per últim, el llop, igual que altres cànids, és associat a la mort i als inferns, així com al descens cap a la foscor. Gilbert Durand, antropòleg i mitòleg, assenyala que existeix una convergència entre la mossegada d'un cànid i el temor al temps devorador, Cronos, que engoleix el temps humà. No obstant això, és també l'aspecte lluminós del llop el que condueix no només als morts, sinó a les ànimes dels vius, pel camí adequat per evitar la seva pèrdua, o bé fent-los passar diverses proves, actuant de vegades com a guia i guardià dels misteris que entranya la foscor en la qual ell hi veu.

3.1.2 El mite a Europa

Tots coneixem la relació d'Itàlia, i en concret Roma, amb el llop. Darrere aquest mite s'amaga la llegenda de la fundació d'aquesta ciutat, segons la qual els bessons Ròmul i Rem, fills del déu Mart i Rhea Silvia que van ser abandonats en un cistell al riu Tíber, van ser criats per una lloba com si fossin els seus propis cadells. Això va fer que la lloba passés a ser l'emblema de Roma, apareixent en monedes i monuments.

Fig.8 Escultura de la lloba capitolina alletant a Ròmul i Rem
als Museus Capitolins de Roma.

Així doncs, el llop a la mitologia romana està associat a Mart, déu de la guerra, que en d'altres països evocarà també una idea de força mal continguda, que es gasta amb furor i sense discernir.

En canvi, a Grècia, el llop s'associa fonamentalment a les llegendes al voltant de la figura d'Apol·lo, déu de les arts, la bellesa i la llum, i a Hades, déu dels inferns, que es vestia amb una pell de llop. Però també en alguns casos, va ser una forma atribuïda a Zeus. A més, l'actual ciutat de Delphos, antigament Liconia, va ser fundada pels supervivents d'un diluvi, guiats pels udols dels llops.

Al Nord d'Europa, i més concretament a Escandinàvia, la boca del llop és contemplada com un símbol de reintegració cíclica, com si perseguís al Sol i a la Lluna i fos la causa dels temuts eclipsis. La mitologia inclou també un llop gegant, Fenrir, que s'enfronta a una batalla final contra Odín, el déu principal, a qui derrota. No obstant això, en múltiples ocasions s'associa aquest mateix déu a la forma d'aquest animal, ja que sempre l'acompanyen dos altres llops, Gere i Freke, als quals alimenta en el Valhalla, banquet dels guerrers que han mort en el seu honor.

El llop també està associat a la imatge del Berserk, un guerrer ritualment metamorfosejat en animal, el qual és portat cap a l'invencible per un furor agressiu.

3.1.3 El mite a la resta del món

A l'Índia, hi ha un himne que parla d'una guatlla presonera a la gola del llop Vrika, posteriorment alliberada. En aquesta cultura, la guatlla és un símbol de llum i la boca del llop, les tenebres i els inferns. L'alliberació de les gargamelles del llop és l'aurora, la llum iniciàtica que succeeix al descendir a l'infern.

No obstant això, a la civilització hindú, el llop és també un heroi que és representat com el valor, l'honor i la victòria.

A Mongòlia, és molt important el mite del llop blau, Bortâ-Tchino, o llop celestial que simbolitza la llum urànica, el llamp. És la parella de la cérvola blanca o lleonada, que representa la terra. La unió sagrada de la terra i el cel són els pares de la dinastia Khan.

Explica una llegenda turca que un poble va ser massacrada i del qual només va sobreviure un nen, que va ser recollit per una lloba i protegit a la seva guarida. Diu també que, posteriorment, la lloba es va convertir en la seva dona i que la descendència d'ambdós va ser l'origen dels primers turcs. És per això que, per a ells, el llop és un símbol de fecunditat.

Els egipcis tenien un déu llop dels morts anomenat Upuaput ("el que obre el camí"), que era l'encarregat de guiar la barca del Sol en el seu desplaçament nocturn. Upuaput tenia una ciutat, que posteriorment els grecs anomenarien Licòpolis, que recorda com un exèrcit de llops havia detingut una invasió etiòp sobre el territori. Quan el déu llop era invocat pels vius, els conduïa per múltiples proves fins a arribar al camí dels Benaurats.

A la cultura dels inuits, una llegenda conta que al principi només van existir una parella d'humans, sense animals; i que la dona va demanar a Kaïla, déu del cel, que poblés la terra. Aquest va manar perforar el gel i d'allà van sortir tots els animals, l'últim dels quals, els caribú, va ser el més preuat perquè abastia d'aliment i pells a la comunitat. Però al caçar els millors, al cap de poc temps, només els van quedar els malalts i els dèbils. Llavors la dona va tornar a demanar ajuda i aquest cop va pescar al llop, que era enviat per Amorak (l'esperit del llop), per a què devorés els animals dèbils i mantingués la qualitat del caribú.

Finalment, a la Xina, es coneixia un llop celest (l'estrella Sirius), que era guardià del palau celestial (l'Ossa Major). Aquest paper de guardià dóna lloc a l'aspecte ferotge de l'animal. Al Japó, sobretot en certes regions, va ser invocat com a protector.

3.1.4 Supersticions

3.1.4.1 El licantrop. La creença de que alguns homes, voluntàriament (mitjançant certes pràctiques màgiques) o involuntàriament (per fluxos no controlats), poden transformar-se en animals ferotges, està estesa per tot el món.

Quan es parla de licantropia, s'hauria de limitar el terme per referir-nos a les transformacions en llop (*lycos* en grec), però si l'agafem en el sentit més ampli, aquestes metamorfosis varien a l'hora d'escollir animals en funció de la zona geogràfica i la particular importància simbòlica a l'àmbit cultural considerat. Així doncs, mentre que a l'Europa meridional i a bona part d'Àsia és el llop el que encarna els valors de major significat, al nord d'Europa sovint es tria l'ós. A l'Àfrica septentrional trobem generalment la hiena; i més al sud, el lleó, el lleopard, el cocodril i, fins i tot, l'elefant. A l'Àsia oriental, l'animal preferit és la guineu (*kitsune*), mentre que a l'Índia el més popular és el tigre. A l'Amèrica septentrional, trobem el llop i l'ós, mentre que a la zona meridional, el jaguar.

La transformació pot ser induïda, voluntària o espontània. La transformació induïda és obra d'un mag o bruixot, mentre que la voluntària és l'operada pel mateix licantrop, ja sigui per ungüents, vestimentes específiques, etc. La transformació espontània, causada per un agent extern i desconegut de la víctima, generalment identificat com la lluna, és la més comú a les cultures d'arreu del món.

En realitat, aquest paper de la lluna en la licantropia es basa en una doble equivocació. En primer lloc, una confusió entre la paraula grega que significa llop (*lycos*) i la que significa llum (*leukós*), que ha fet conjeturar que durant el període nocturn de màxima llum, el pleniluni, poden produir-se aquestes metamorfosis (mentre que en realitat s'hauria de pensar que es produeixen durant la lluna nova, ja que els animals de presa com el llop estan més relacionats amb la foscor que no pas amb la llum). En segon lloc, una confusió entre l'identificació d'una malaltia mental, que ja era reconeguda per Galè al s.II, i que es manifesta amb el vagar de nit sota la lluna cridant i lamentant-se, i la pròpia transformació en animals.

En les diferents llengües, el fenomen de la licantropia ha agafat multiformes denominacions, entre les etimologies de les quals es poden descobrir detalls interessants per aprofundir en el tema. La més destacable és la paraula en anglès *werewolf*, que deriva de "wer", home (de la paraula llatina "vir" i el sànscrit "viras"), i de "wolf", que abans de significar llop, significava lladre. I no és l'única llengua en què es dona aquesta coincidència. És per això que el llop sempre ha sigut el símbol dels fugitius i els exiliats.

No sorprèn, doncs, que molts pobles s'enorgulleixin de descendir dels llops i conservin la seva petjada en el seu nom, més enllà de tribus. Aquesta convergència de significats entre les poblacions té a veure, evidentment, en què derivaven de

migracions forçades de proscrits i fugitius. Sabem també que alguns pobles caçadors diuen que descendeixen d'animals de presa que, com el llop, són també caçadors.

Deixant de banda les supersticions i les màgies, hi ha una base mèdica darrera la licantropia. Al llarg dels segles, s'ha parlat tant d'afeccions psíquiques (melancolia, bogeria, autisme, al·lucinògens, etc) com d'afeccions físiques (hipertricosi, porfíria, etc), però no se sap amb exactitud la causa d'aquesta "metamorfofi" que tant ha aterroritzat a les persones durant tants anys.

3.1.4.2 Virtuts màgiques i curatives. En tots els pobles i tribus s'han atribuït propietats curatives al llop. Aquestes són tantes i tan variades com cultures, i es tracten o s'apliquen com a remeis de moltes maneres diferents, però algunes de destacades a la seva època eren: valor i protecció al vestir la pell del llop; virtuts afrodisíacues dels pèls i la cua; potenciació genèsica i d'erecció, cura de dolors musculars, reumes i ferides amb emplastres i friccions de greix; virtuts inherents a les parts del llop ingerides; concepció i curació de ferides afavorides pels excrements; curació de mossegades del mateix llop triturant els seus ullals; curació d'herpes amb l'orina; curació de la tuberculosi bevent sang de llop recent matat; protecció enfront encanteris amb diferents parts del cos col·locades a diversos llocs; força, curació i protecció al fer servir instruments fets d'ossos; amulets de les dents; i tantes d'altres recollides en la tradició popular.

3.2 El llop abans d'extingir-se a Catalunya

3.2.1 Introducció

El llop fou, fins a la seva desaparició, el superdepredador dels nostres boscos. Exercia sobretot un control directe sobre les poblacions d'animals herbívors, la disminució dels quals, a causa de l'acció humana, va fer que el llop ampliés el seu cercle a animals silvestres més petits i, sobretot, animals domèstics convertint-se en el principal enemic del pastor.

Fins al segle XIX s'estenia per tot Europa i l'hemisferi nord. A causa de la intensa persecució de l'home i la destrucció del seu hàbitat s'ha reduït molt la seva presència. A Catalunya, fins mitjans del s.XIX, s'estenia per tot el territori, arribant a platges i pobles de Barcelona.

S'ha de tenir en compte que no hi ha gaires dades sobre les antigues poblacions de llop a Catalunya i que les úniques existents es basen en alguns relats, enquestes o les estadístiques de captures i el preu cobrat per exterminar-los.

3.2.2 L'edat mitjana

S'han trobat documents que daten dels segles IX i XV en els quals s'enregistren captures a l'antic terme de Tortosa, les quals eren premiades pels ramaders, sempre que es presentés un atribut testimonial de la presa. Aquest fet es repetia a d'altres poblacions del territori.

Durant la baixa edat mitjana, hi ha elements jurídics que confirmen que caça del llop estava regulada per alguns ajuntaments amb compensacions per peça presentada. Hi havia especialistes en eliminar-los que eren anomenats "matallops".

3.2.3 Edat moderna

En col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa del segle XVI es menciona al llop com un malson present en aquelles terres que obliga a guardar el bestiar i les gallines.

Al segle XVIII hi ha un augment demogràfic i econòmic de la població a Catalunya que fa que es trenquin els grans boscos, i que els nuclis habitats s'envoltin de molts conreus, dificultant l'apropament dels llops.

El 27 de gener de 1788 es va publicar una Reial Cèdula del rei Carles III, en la qual s'establí un protocol, segons el qual s'havia d'anotar a l'escripció dels ajuntaments l'import dels premis (per llop mort) i el de batudes o munteries, i la contribució feta pels propietaris de ramats transhumants per les despeses que els correspongués. En aquesta cèdula s'estableix l'obligatorietat de fer a tot l'Estat Espanyol un mínim de dues batudes l'any.

L'any 1795, el rei Carles IV emet una nova cèdula en què deroga la del 1788 i estableix noves condicions, suspent les batudes obligatòries i segons la qual només es premiarà la captura dels llops i es doblarà el preu a pagar.

3.2.4 Edat contemporània

Les corts generals de Cadis, declaren el 23 de juliol de 1813 "la necesidad de tomar providencias eficaces para disminuir el numero de lobos y, si possible fuera, extinguirlos."

A Catalunya va minvar molt la població durant el segle XVIII i XIX. Albert Manent, a "El llop a Catalunya", cita a Igor Grabulosa per resumir la situació de recés del llop a la segona meitat del s. XVIII: "Els canvis econòmics i socials que portà la revolució industrial suposaren un augment progressiu de la pressió humana sobre el medi que

comença a patir de profundes modificacions que, juntament amb les campanyes d'extermini, provocaren la seva desaparició [del llop] de moltes regions del vell continent". De mitjana es capturaven 0'6 llops/100 quilòmetres quadrats entre els anys 1788 i 1852 a les comarques de Girona, mentre que a les de Lleida, entre el 1788 i el 1799, les captures eren de 0'8 llops/100 quilòmetres quadrats. La pràctica extinció dels grans ungulats com el cérvol i el cabirol, les seves preses naturals, durant aquest període, va fer créixer la incidència del llop sobre els ramats domèstics, i va fer més forta la seva persecució.

No obstant, durant la guerra del francès (1808- 1814) va haver-hi un augment de la població de llops ja que aquests s'alimentaven dels cadàvers.

Fins a finals del segle XIX, en determinades zones de Catalunya es realitzaven caceres col·lectives i comunals dos o tres cops a l'any.

Durant el segle XIX, el llop va retrocedir, però es resistia a desaparèixer (al Pirineu és on n'hi havia més presència). Tot i que disminuïa en nombre, continuava essent un objecte de temor entre la població. Es pot citar a Enric Bayerri a "Historia de Tortosa y su comarca" vol.III on diu que: "la plaga de lobos ha llegado hasta fines del s.XIX. Recuerdo que en mi niñez, constituía todavía el tema espeluznante de las veladas de invierno, en el arrabal de Jesús, donde nací, las fechorías recientes cometidas por los lobos en las cercanías".

A principis del segle XX encara hi havia llops al Montseny que varen ser eliminats amb estricnina. Aquesta és el principal alcaloide de la nou vòmica i va ser usat com a verí.

Les últimes referències sobre el llop a Catalunya es donen a les comarques tarragonines. L'any 1929, als Ports de Beseit, se'n cacen dos exemplars. El darrer llop documentat que es mata a Catalunya és als Ports de Tortosa l'any 1935, tot i que se'n suposa algun individu erràtic fins anys més tard.

3.2.5 De finals dels anys 90 fins l'actualitat

L'any 1999 es va publicar la notícia de l'aparició d'un exemplar de llop a la Catalunya Nord, al Massís de Madres. A partir d'aquest fet, i gràcies a la bona relació entre els guardes i tècnics francesos i catalans, es va iniciar un seguiment exhaustiu de la presència d'aquets depredadors. Al 2002 els agents rurals es van afegir a aquest seguiment. Aquesta notícia es va donar després de gairebé setanta anys d'absència del llop al nostre país. El 12 de febrer de 2004, el llavors conseller de Medi Ambient i Habitatge, Salvador Milà, va comunicar en una roda de premsa feta a les oficines del

Parc Natural, a Bagà, la descoberta d'indicis científics de la presència d'un exemplar de llop dins el Parc Natural Cadí-Moixeró el 2003.

3.2.6 El rebuig

El llop, des de temps remots, ha provocat rebuig a la societat catalana, ja que era considerat com un menjador d'homes, gran devorador de dones, nens i cadàvers, afamat i furiós i una amenaça per a la seva seguretat. A més, produïa temor entre els ramaders, ja que prenia caps de bestiar; i els caçadors, que se'ls avançava i guanyava les peces que tenien guardades al vedat.

Sobretot en zones muntanyoses, el llop era considerat el "dimoni" i se l'associava amb el mal. Això podria ser degut a la seva naturalesa feréstega i salvatge, la seva activitat nocturna i els seus costums carronyers. Aquest fet feia que alguns pastors, usessin mètodes per defensar-se'n que provenien de creences ancestrals i que eren útils des de la visió sobrenatural del llop.

A més, un dels problemes afegits del llop era la transmissió de la ràbia a gossos i persones, cosa que augmentava encara més la visió negativa que se'n tenia.

3.2.7 La visió positiva

La imatge del llop també tenia aspectes positius, que es fonamentaven amb l'instint matern de la lloba que cuida amb gran zel i afecte les seves cries i que, a més, adopta els cadells orfes. Imatge, d'altra banda, que provenia del mite romà de Ròmul i Rem o d'altres històries, com la de Mowgli contada per Kipling en el "llibre de la Selva" (1884-1885). També s'han documentat casos arreu del món de nens criats per llobes. A Catalunya, el 1834, trobem el cas d'una nena d'entre 6-7 anys que anava errant per les muntanyes de Manresa, caminant a 4 potes darrera d'una lloba i tirant-se pels torrents igual que ella.

En temps passats, hi havia la figura del llobater, típica de França i el nord de la Península Ibèrica; una persona que tenia la capacitat d'amansir i fer creure els llops, conduint-los per a bé o per a mal, allunyant-los d'un ramat o animant-los a què l'ataquessin. Els llobaters eren individus assilvestrats, forans, aïllats de la societat, que vivien al cor dels boscos entre els llops.

3.2.8 Mesures de defensa

Els atacs a ramats eren freqüents durant el segle XIX. Els pastors ja hi estaven acostumats i com a formes defensives tenien el gos d'atura o de gira i els grans

mastins, que acompanyaven els ramats. Aquests gossos anaven protegits amb un collar de ferro amb llargues punxes per resguardar-los de possibles mossegades al coll. Altres mesures utilitzades de defensa contra el llop en ramats eren l'ús de cabanes on dormien els pastors, que estaven alerta a possibles incursions dels llops, i recollir els ramats en corrals amb diferents tipus de tanca que impedièssin l'entrada de llops. També s'encenien fogueres per espantar el llop, ja que, com molts animals, tem el foc. A partir del segle XIX van començar a usar armes de foc en contra.

Sembla ser que les estadístiques d'antany revelen que dintre de les defuncions violentes, les provocades per atacs de llop eren una minoria, per tant, es pot pensar que van ser les llegendes les que van fer créixer el nombre de víctimes.

Fig.10 Il·lustració, s. XIX, pastors guardant el bestiar mentre un gos empaita un llop. (Manent, 2004)

4. SITUACIÓ ACTUAL DEL LLOP A CATALUNYA

4.1 Demografia i reconeixement

El llop ha estat present de forma regular a Catalunya des de la seva primera aparició l'any 2000. Aquest ocupa 1400 km² aproximadament del massís del Cadí y altres serres limítrofes repartides per les comarques de l'Alt Urgell, la Cerdanya, l'alt Solsonès, l'alt Berguedà i l'alt Ripollès, els quals son espais naturals protegits inclosos en el Parc Natural del Cadí-Moixeró, la xarxa europea Natura 2000, al *Pla d'espais d'interès natural* i les reserves nacionals de caça del Cadí, Cerdanya-Alt Urgell y Freser-Setcases. Es disposa també d'algunes dades que indiquen incursions a altres comarques catalanes, entre elles el Moianès, comarques del Bages i del Vallès Oriental, però han estat només de curta durada.

Des de l'any 2000 fins l'any 2008, s'han analitzat un total de 133 mostres d'ADN extretes a partir d'excrements, de les quals 60 corresponen al llop. Aquestes mostres es distribueixen per anys de la següent manera: 2000, 1; 2002, 4; 2003, 1; 2005, 4; 2006, 13 i 2008, 16. Fins al 2009, s'han identificat genèticament 13 exemplars de llop diferents, alguns d'ells han estat detectats una sola vegada, mentre que d'altres han aparegut i desaparegut en els diferents anys, sent el 2008 l'any en el qual s'han identificat el màxim nombre d'individus diferents, sent aquest nombre de 5 exemplars. D'aquesta manera, es distribueix el nombre d'individus diferents per any de la següent forma: 2000, 1; 2002, 2; 2003, 1; 2004, 4; 2005, 3; 2007, 4; 2008, 6 i 2009, 2.

Tots els animals identificats són mascles amb l'excepció d'una sola femella, que va ser identificada l'any 2008. El fet de que, majoritàriament, els individus que s'han desplaçat hagin estat mascles, és un comportament habitual, ja que, solen ser mascles joves els primers en dispersar-se. És, per aquest motiu, pel qual no s'ha evidenciat que s'hagi produït reproducció entre llops a Catalunya.

A l'any 2010, es va localitzar un llop mort a la zona de Cadí, aquest exemplar, havia estat identificat l'any 2007 i se sap que durant aquest temps havia ocupat una àrea de camp d'uns 146 Km².

Per tal de poder disposar de dades demogràfiques de la situació del llop a Catalunya, s'han de realitzar una sèrie d'actuacions per poder identificar i fer el seguiment dels exemplars. La metodologia usada, per tal d'identificar-los, és mitjançant la genètica. Es realitzen anàlisis d'ADN d'excrements, pèls o mostres d'orina. Amb la finalitat de fer el seu seguiment, es comproven possibles indicis i/o observacions del llop, és realitzen itineraris, per tal de localitzar els seus rastres (actualment existeixen uns 50-60

itineraris localitzats a les comarques de l'Alt Urgell, la Cerdanya, el Solsonès, el Berguedà, el Ripollès i els dos Pallars i l'Alta Ribagorça) i, finalment, es realitzen aguait per intentar fer-ne observacions.

4.2 Legislació

En la normativa bàsica de protecció i classificació legal de la fauna salvatge autòctona, [Llei 42/2007, de 13 de desembre del patrimoni natural y de la biodiversitat](#), s'estableix que la Constitució espanyola reconeix el dret a gaudir d'un medi ambient adequat per al desenvolupament de la persona i el deure de conservar-lo. Per aquest motiu, s'exigeix als poders públics vetllar per la utilització racional de tots els recursos naturals amb la finalitat de protegir i millorar la qualitat de vida i defensar i restaurar el medi ambient. Els principis en els quals es basa aquesta llei són el manteniment dels processos ecològics essencials i dels sistemes vitals bàsics, la preservació de la diversitat biològica, genètica, de poblacions i d'espècies i en la preservació de la varietat, singularitat o bellesa dels ecosistemes naturals, de la diversitat geològica i del paisatge.

Aquesta llei estableix també, el planejament dels recursos naturals, mantenint com a instruments bàsics els plans d'ordenació dels recursos naturals i les directrius per a l'ordenació dels recursos naturals, creats a la [Llei 4/ 1989, de 27 de març, de conservació dels espais naturals i de la flora i fauna silvestres](#); "l'obligació que les comunitats autònomes adoptin les mesures necessàries per garantir la conservació de la biodiversitat que viu en estat silvestre, atenent preferentment la preservació dels seus hàbitats i establint règims específics de protecció per a les espècies silvestres la situació de les quals ho requereixi d'aquesta manera"; es crea una llista d'espècies en règim de protecció especial, l'estat de conservació de les quals, s'haurà d'avaluar periòdicament i la situació d'aquestes estarà prohibit afectar-la negativament. Per tal de fer efectiva aquesta llista, s'estableix el catàleg espanyol d'espècies amenaçades, que ha d'incloure els tàxons o les poblacions amenaçades, que s'han d'incloure en les categories de "en perill d'extinció" o "vulnerables", segons el risc que hi hagi per la seva supervivència, "regulació de la protecció de les espècies amb relació a la caça i la pesca que, en la seva condició d'aprofitament de recursos naturals, s'han de garantir, però limitant l'aplicació als espais, les dates, els mètodes de captura i les espècies que determinin les comunitats autònomes, que en cap cas han d'incloure les espècies de la Llista d'espècies d'interès especial, o els mètodes o les espècies prohibits per la Unió Europea. L'Inventari espanyol de caça i pesca ha de mantenir la informació de les poblacions, captures i evolució genètica de les espècies la caça o

pesca de les quals estigui autoritzada, amb una atenció especial a les espècies migradores”.

En el capítol II del [Decret legislatiu 2/2008](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei de protecció dels animals, es regula específicament la fauna salvatge autòctona protegida.

Es defineix com espècies amenaçades, les espècies protegides, les poblacions de les quals s'han anat reduint fins al punt de perillar-ne la supervivència, per tant, són espècies que tenen un cert grau d'amenaça d'extinció. Segons si aquest grau d'amenaça és més crític o menys, les espècies són catalogades com “en perill d'extinció”, que són espècies amenaçades amb risc d'extinció a curt termini, o “vulnerables”, que són espècies amb risc d'extinció a mitjà termini.

En el [Reial Decret 139/2011, de 4 de febrer, per al desenvolupament del Llistat d'Espècies Silvestres en Règim de Protecció Especial i del Catàleg Espanyol d'Espècies Amenaçades](#), s'estableix el nou llistat estatal d'espècies amenaçades. Dins d'aquesta llista, el llop (*Canis lupus*), està inclòs com a espècie amenaçada a les comunitats autònomes d'Andalusia, Castella la Manxa i Extremadura.

Tal com estableix la Llei 4/1989 a l'article 33 i següents, la caça només es pot realitzar sobre les espècies que reglamentàriament es declari peces de caça. Es determina, també en aquesta llei, les condicions bàsiques per garantir que les activitats siguin compatibles amb la conservació de les esmentades espècies. La Generalitat de Catalunya, que té plenes competències per establir les espècies que poden ser objectes de caça dins el seu territori, estableix en [l'Ordre de 17 de juny de 1999](#), les espècies que poden ser objecte de caça a Catalunya. En aquest ordre, es diferencia entre espècies cinegètiques o de caça i espècies que poden ser objecte de caça, si l'estat de les seves poblacions en permet l'aprofitament cinegètic i, a més, es dona alguna de les circumstàncies següents: la seva caça és necessària per a la protecció d'altres espècies de la fauna salvatge autòctona protegida, es produeixen danys sobre béns i propietats, o calgui per raons de salut i seguretat públiques.

El llop (*Canis lupus*), no està inclòs dins d'aquesta llista d'espècies cinegètiques o d'objecte de caça, per tant s'entén que la caça del llop a Catalunya, no està permesa. Això protegeix el llop, però no de manera específica. En aquests moments hi ha un esborrany de decret sobre el qual s'està treballant per poder catalogar el llop. L'oficialitat d'aquesta normativa específica depèn dels aspectes tècnics corresponents a fauna que publiqui el Departament d'Agricultura, que s'accepti dins l'associació

jurídica d'aquest mateix departament i que passi al gabinet del conseller per tal de que el signi. La Generalitat té interès de catalogar-lo perquè és una espècie que, en aquests moments, comencem a tenir al nostre territori i, d'alguna manera, s'ha de protegir. És per això, que el llop podria entrar dins la llista d'espècies protegides, però en principi se'l vol catalogar com espècie cinegètica no caçable. Això implicaria que fos una espècie que entraria dins els animals que es poden caçar, però que en aquests moments no estaria permès, deixant oberta la porta a canviar-la a la categoria de caçable si en el futur es complissin els requisits explicats anteriorment.

En la caça entra la qüestió ètica i de sentiments, normalment enfrontats al criteri tècnic. Tot depèn de l'opinió personal de cadascú, de si pensem que té lògica que la caça sigui un esport, però des del punt de vista tècnic de conservació de les poblacions, si es donen uns permisos legals determinats, en relació a una població que està controlada exhaustivament, la caça no hauria d'afectar negativament a la preservació de l'espècie.

Pel que fa a les indemnitzacions que reben els ramaders, quan algun dels seus caps de bestiar és atacat per el llop, venen regulades [pel Decret 176/2007, de 31 de juliol, regulador dels procediments de compensació de danys i perjudicis causats a l'agricultura i la ramaderia per espècies animals protegides de la fauna salvatge autòctona](#). "L'article 9.3 de la Llei 12/85, de 13 de juny, d'espais naturals, estableix que els possibles danys causats per espècies animals protegides en béns privats poden ser objecte d'indemnització sempre que siguin degudament justificats i no imputables, directament o indirecta, a accions o omissions prèvies a la producció del dany de qui el rebi o de tercers/es."

Aquest decret sorgeix per "la necessitat de fer compatible la protecció d'aquestes espècies amb l'exercici de les activitats tradicionals del medi rural", l'objectiu del qual s'explica a l'Article 1, que és "establir els procediments de compensació pels danys i perjudicis que causin les espècies protegides que es relacionen a l'annex 1, a explotacions ramaderes i agrícoles, a l'empara del previst a l'article 9.3 de la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals". Encara que el llop no sigui una espècie protegida surt reflectit a l'annex 1 com "altres espècies".

Al capítol 2 s'estipula el procediment a seguir en relació amb els danys causats sobre la ramaderia i l'agricultura per la fauna salvatge (comunicació dels danys, verificació i informe pericial, sol·licitud i documentació, informe administratiu de la Direcció de Serveis Territorials del Departament de Medi Ambient i Habitatge, Tràmit d'audiència i resolució).

A l'annex IIa d'aquest decret es troba el model d'informe de verificació de possibles danys sobre la ramaderia i l'apicultura deguts a l'ós bru i el llop, que trobareu a l'annex 1 del present treball. I a l'annex IV del decret hi ha determinats els barems de la valoració econòmica de les indemnitzacions pels danys o limitacions causats per les espècies esmentades a l'annex I (es troben a l'annex 2 i 3 d'aquest document, respectivament).

4.3 Mesures de adoptades per a la convivència

Des de fa molts anys, el Parc Natural del Cadí-Moixeró té una línia de treball enfocada al suport de les activitats ramaderes, ja que, tal com es qualifica des de la seva direcció, són un important recurs econòmic en algunes zones, una activitat tradicional vinculada a una determinada forma de vida a la muntanya i un element indispensable per a la conservació de determinats hàbitats, espècies i paisatges, alguns d'ells protegits per la Comunitat Europea i inclosos dins la xarxa Natura 2000.

4.3.1 Programa de suport al ramader

Amb la nova aparició del llop en aquesta zona, i per millorar la cohabitació ramader-llop, es va engegar l'anomenat *Programa de suport al ramader*. Dins d'aquest hi consten actuacions com:

- Assistència ràpida i ajut en el que calgui al ramader quan es produeix un atac. El telèfon d'avís és el de control central dels Agents Rurals, operatiu les 24h del dia els 365 dies de l'any.
- Reunions periòdiques amb els ramaders (de moment dues a l'any), en les quals s'informa amb total transparència del que es sap sobre el llop i es discuteixen les necessitats i millores per a què ells puguin dur a terme la seva activitat.
- Construcció de tancats elèctrics mòbils, millores en les instal·lacions d'abeuradors, arranjamant de pistes i fonts, instal·lacions de passos canadencs, etc, gràcies a la línia d'ajuts a la ramaderia del Servei de Parcs.
- Instal·lació de casetes de fusta que es retiren cada any perquè els pastors que han de dormir al costat del ramat per culpa del llop puguin fer-ho més confortablement; i també la construcció d'un corral fix cedit als ramaders per poder tancar les ovelles a la nit i els vedells més petits les primeres setmanes.
- Adquisició de material per fer d'altres tancats elèctrics mòbils que cada estiu s'han anat cedint a diferents zones quan s'ha detectat la presència del llop a prop. Igualment, en aquestes zones de nova aparició, també ràpidament s'ha

fet ja alguna reunió amb els ramaders per iniciar el contacte, donar-los suport i començar a preparar el nou escenari amb el llop.

A part d'això, i des de la Generalitat de Catalunya, s'estableixen per llei les indemnitzacions corresponents que els ramaders cobraran per les pèrdues d'alguna ovella (veure annex 2).

4.3.2 Mesures de prevenció

A banda de les actuacions que consten al programa, s'han implementat certes mesures de prevenció. Resumidament, són aquestes:

- El tancament de les ovelles durant la nit.
- L'ús de gossos de protecció de ramat.

Pel que fa al tancament de les ovelles durant la nit, així com dels vedells més petits les primeres setmanes, anomenat dins del programa de suport al ramader, el mètode emprat són els tancats elèctrics. Fins avui, han donat un resultat excel·lent i, per tant, es considera un sistema molt eficient per reduir els atacs nocturns del llop.

L'altre mètode preventiu ha estat la utilització de gossos de protecció de ramat. Per a això, ha calgut tornar a recuperar aquest gos i, el més important, tornar a reeducar el ramader en el seu ús. Aquest també és un sistema molt bo, però és necessària la total implicació del ramader.

Per a dur a terme aquesta funció, es va triar el Muntanya dels Pirineus com a raça de gos, i la majoria d'aquests provenen del centre de cria de l'Institut Pirinenc del gos de Muntanya dels Pirineus. El cadell es lliura al ramader a les 8 setmanes de vida i esterilitzat per evitar situacions no desitjades en èpoques de zel, que podrien portar a la proliferació de cadells creuats vagants pel camp i que acabarien generant més problemes al bestiar que no pas evitant-los. El que ha de quedar clar des del primer dia és que el cadell de gos només podrà estar en contacte amb les ovelles i el ramader. Per tant, no haurà de mantenir contacte amb d'altres gossos ni amb persones. Això fa que l'animal estableixi un lligam de per vida amb el ramat, creient que les ovelles són la seva família, que ell és com una ovella més. Aquest procés d'aprenentatge, tant per part del gos com del ramader, necessita de molta paciència i implicació, sobretot durant el primer any. Després d'aquest període, el gos funciona pràcticament sol.

Com a mètode de prevenció és molt eficaç, ja que evita qualsevol mena d'atac, no només de llops, sinó també d'altres gossos, guilles, etc i els únics problemes que s'han detectat amb els gossos fins avui han estat amb interaccions amb persones que s'han apropat massa als ramats. Per evitar que succeeixin situacions com aquestes, cal fer una tasca de difusió entre la gent perquè sàpiga com comportar-se quan hi ha un ramat amb un gos de protecció. Algunes normes bàsiques serien:

- Evitar entrar al mig del ramat.
- Vorejar el ramat a una certa distància.
- Si el gos s'acosta bordant, mai fer qualsevol senyal d'amenaça. El millor és retirar-se uns metres i el gos tornarà amb el ramat.
- Si es porta un gos, lligar-lo.

És molt important que el gos no intueixi cap gest d'amenaça com un intent d'atac, perquè podria desencadenar una resposta per part seva. Si la persona s'aparta del ramat i surt del que el gos considera l'entorn de seguretat al voltant de les seves ovelles, l'ignorarà totalment i no mostrarà cap mena d'agressivitat. Per avisar de la presència d'aquests gossos protectors s'estan instal·lant rètols a la muntanya, a prop d'on pasturen els ramats vigilats.

Fig 11. Imatge d'un cartell i la seva ubicació prop d'una pastura de ramats

Cal recordar sempre que aquests gossos no són de companyia, ni guies de ramats, sinó protectors, i s'ha de respectar quan fan la seva feina si volem que actuïn correctament.

4.3.3 Mesures de conservació

Donat que, de moment, la presència del llop a terres catalanes és molt minsas, el punt en el qual s'està incidint més per a promoure'n la seva conservació és l'educació ambiental.

Des del PN del Cadí-Moixeró es va elaborar, ja fa uns anys, un material didàctic sobre el llop per tal d'apropar-ne la seva realitat als infants. Aquest material és original, doncs no existia abans, i per fer-lo va demanar la col·laboració d'una associació de la Catalunya Nord anomenada Sours, que havia fet unes activitats semblants per a l'ós. El seu projecte es pot consultar a l'annex 5.

Cada any, s'ofereix aquest material a les escoles de l'àmbit del Parc Natural, que consta de 17 municipis, amb un monitoratge especialitzat. Són 45 activitats (annex 6) per a treballar els aspectes curriculars de l'ensenyament de primària, però també s'ha provat d'adaptar a la secundària i ha funcionat molt bé. Amb això s'intenta donar la visió més real, més escèptica, possible del què és el llop, els seus pros i les seves contres, perquè des de petits els nens sàpiguen quins problemes dona el llop i quins avantatges té.

Al final d'aquest període d'aprenentatge, es fa una enquesta als infants i als mestres per assegurar-se que la visió que es dona del llop és bastant real.

A més, s'ha ideat un joc online, *El Joc del Llop*, per a què els infants ajudin a un llop del Cadí a recuperar la memòria i aprendre com és un llop. L'objectiu del joc és portar-lo fins al lloc ideal (http://www.gencat.cat/mediamb/llops_online/).

Fig 12. Joc ideat per l'educació ambiental del llop a Catalunya

A més, des de fa un temps, aquesta educació ha anat més enllà de les escoles i es preparen jornades per a grups familiars i associacions per tractar el tema entre la gent interessada.

Aquest pla d'educació ambiental és, per al llop, com una inversió de futur per tal que tothom el pugui conèixer si algun dia arriba a establir-se al nostre país.

4.3.4 Possibles alternatives

En l'enquesta realitzada, explicada exhaustivament, al punt 5.10 d'aquest document i adjuntada com a annex, es demanava en l'última pregunta sobre possibles alternatives. Aquestes propostes van ser traslladades al director del Parc Nacional del Cadí-Moixeró i membre de la Comissió Tècnica de Seguiment del Llop a Catalunya, Jordi Garcia Petit, quan vam entrevistar-lo i ens les va comentar des del seu punt de vista, com a especialista del tema.

En algunes zones de Castella i Lleó, en aquest cas per afavorir la caça del llop, es deixen preses mortes a determinats punts de la muntanya per tal que es pugui alimentar. A Catalunya, no s'està duent a terme aquesta pràctica, encara que sigui per afavorir la repoblació, perquè s'entén que ha de ser un procés natural i, per tant, deixar menjar seria forçar la situació. En tot cas, fer una aportació de preses mortes per tal d'intentar canviar el comportament del llop i fer-lo variar cap a una dieta principalment necròfaga, caldria una aportació constant d'aquestes i que la població no fos gaire extensa.

Una altra possible solució seria limitar, d'alguna manera, el territori que ocupessin els llops perquè no haguessin de compartir-lo amb les pastures i els ramats. Això és inviable perquè els ramats fan una bona feina de neteja als boscos i són necessaris per mantenir net l'hàbitat. I, d'altra banda, s'haurien de confinar els llops en un tancat, gran o petit, però ja seria un lloc artificialitzat, a part que no podria ser un lloc tan extens com el PN, que ocupa 20.000ha. Mantenir un hàbitat natural dins un tancat seria pràcticament impossible, perquè les preses també estarien tancades, no n'entrarien de noves i s'acabaria esgotant l'aliment. Això ja seria plantejar-ho com una reserva i alimentar artificialment els llops. Sí que seria una bona mesura per establir-hi una població reproductora que més endavant es pogués alliberar per assegurar-ne la repoblació, però la Generalitat no està interessada ni preveu la introducció del llop forçadament.

Algunes de les respostes parlaven sobre la possibilitat d'implantar un sistema d'assegurances, en el qual el ramader pagués un preu per cap de bestiar i, en cas que el llop ataqués el seu ramat, rebre la indemnització de l'empresa asseguradora. Aquest tema genera certa controvèrsia, encara que algunes comunitats com Castella i Lleó l'han dut a terme, ja que suposaria un cost addicional per als ramaders i seria una empresa privada l'encarregada de dur a terme la verificació.

El més important per a què el llop, i qualsevol altra espècie, pugui sobreviure en un territori és un ecosistema sa. Però per a això no cal la intervenció de l'home; és un procés natural que s'equilibra sol, amb la relació proporcionada de preses-depredadors. És més aviat al contrari; de vegades és la mà de l'home la que fa és desequilibrar l'ecosistema i per això cal dur a terme una bona pràctica de la caça, per mantenir les poblacions d'herbívoros, sobretot, en bones condicions.

Pel que fa a campanyes de recollida de signatures per a presentar algun tipus de moció al Parlament, no són necessàries, ja que, com s'ha explicat al punt 4.2, la Generalitat de Catalunya està treballant en la protecció del llop per afavorir-ne la convivència amb els ramaders, i viceversa.

Alguns dels enquestats estaven interessats en saber si era possible utilitzar xips per identificar aquests pocs exemplars que s'han albirat, però, per fer-ho, primer s'haurien de poder capturar i després recapturar per fer-ne la lectura. I això és complicadíssim amb un animal tan intel·ligent i hàbil com el llop. Si es pensa en la tecnologia del control per satèl·lit, la situació no millora gaire. És un sistema que també necessita la captura de l'exemplar per instal·lar-lo i una posterior recaptura quan s'hagi de canviar la bateria, ja que l'emissor té una vida determinada. A part, això implica un cost econòmic molt gran que no es veu recompensat, perquè el llop que avui hi és, demà pot marxar i no tornar a aparèixer més. Un control per satèl·lit seria una mica més viable si es tractés d'una població establerta d'aquests animals. Tot i així, no és una espècie fàcil de seguir.

Finalment, ens preguntaven sobre un possible "turisme del llop". Fa un temps, es va dur a terme una jornada informativa a la zona del Berguedà amb aquesta idea. Segons l'opinió del Jordi Garcia, aquest turisme hauria d'anar enfocat a la visita del terreny on viu el llop i en cap cas a veure l'animal en si. Seria una bona opció poder anar acompanyats d'un guia a les zones on s'han albirat llops, a seguir-ne el possibles rastres, a veure'n petjades, però deixant clar a la gent que hi participa que no veuran el llop. Fins i tot en llocs on hi ha molta quantitat d'exemplars, com pot ser la Sierra de la Culebra a Zamora, s'han plantejat albirar llops com a part del turisme local, però, en tot

cas, mai tindràs la sort de veure cap exemplar a 200-300m, ja que no s'acostaran més enllà d'un quilòmetre, per no molestar-los. L'experiència en si, seria anar a visitar el territori on viu el llop.

Pel que fa a aquest turisme, si es fa ben fet, no repercutiria negativament en la repoblació del llop a casa nostra.

4.4 El futur del llop a Catalunya

El retorn del llop a Catalunya, quan ja feia gairebé setanta anys que havia desaparegut, és una mostra del bon estat de salut dels ecosistemes catalans i de l'esforç dels ciutadans per preservar-lo i millorar-lo. És un indicatiu, doncs, que, durant aquests anys, la societat ha assolit una major consciència sobre la necessitat de preservar el patrimoni natural i això, al seu torn, s'ha traduït en una millora de la legislació mediambiental.

L'arribada de llops, individus dispersos a la cerca de nous territoris, fa pensar als experts que, amb els anys, es pot arribar a crear un grup familiar reproductor que doni nous individus joves i que, al seu torn, es dispersin buscant noves zones. Cal esmentar que aquesta expansió natural s'està produint per tot Europa i que no solament està prevista l'extensió del llop al nord de Catalunya, sinó que es preveu que al sud l'espècie pugui entrar a partir de la població ibèrica.

L'exemple de convivència, des de fa milers d'anys, a altres zones de l'Estat espanyol com són Castella-Lleó, Galícia i Astúries ens pot servir d'impuls per aconseguir aquest equilibri complex, però no impossible entre l'home i el llop.

A favor de la seva conservació, s'ha de dir que el llop realitza una important tasca com a gran depredador, ja que controla altres carnívors més petits que només tenien l'home com enemic (com les guineus o gossos assilvestrats) i, a la vegada, contribueix a controlar les poblacions d'ungulats (com el senglar, el cérvol, el mufló o el cabirol), eliminant els individus malalts o vells (més fàcils de caçar), així doncs, millora la població sanitàriament. Per contra, aquesta característica depredadora, que influeix positivament en el nostre ecosistema, fa que, al mateix temps, tingui contrapartides en la ramaderia, atès que poden causar danys al bestiar.

Però la responsabilitat de l'existència del llop no hauria de recaure només damunt dels ramaders, sinó que tota la societat, mitjançant les administracions, hauria de ser-ne partícip. Així doncs, cal una acció coordinada i contínua entre les persones que viuen al territori, especialment els ramaders, i experts de l'administració per tal de fer

compatible la presència del llop amb les activitats humanes. Actualment, tal com hem vist anteriorment, ja s'estan aplicant mesures que, de moment han funcionat correctament.

Pel que fa al seguiment del llop, seria bo que es basés en l'objectivitat que donen les dades de camp recollides per experts, tal com s'ha fet fins ara, en la transparència a l'hora d'informar de les dades obtingudes, com ha fet fins al moment el Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural, i en el propòsit de compaginar l'activitat ramadera a la muntanya amb la conservació d'aquesta espècie.

En els pròxims anys, tal com està passant en aquests moments, la coordinació entre Andorra, Catalunya i França serà clau per poder fer front al repte, aprofitant les experiències, facilitant l'intercanvi d'informació i la presa de decisions sobre la gestió del llop.

Per tant, podem concloure que el futur hauria de permetre integrar el llop que, com d'altres espècies, pot generar molèsties i problemàtiques, que cal assumir i evitar aplicant mesures adients, que estiguin consensuades entre els diferents col·lectius, fent que puguem gaudir d'un patrimoni natural més ric i equilibrat.

5. OPINIONS CIUTADANES

A continuació es citen, seguint l'ordre alfabètic, opinions de persones relacionades amb el llop a Espanya i Catalunya, des de diferents àmbits, i també les idees de sectors en general (conservacionistes, caçadors...). A més, al final d'aquest apartat es troben els resultats de l'enquesta que vàrem realitzar aquest curs 2011/2012.

5.1 Jordi Garcia Petit

Fig 13. Jordi Garcia Petit realitzant una xerrada a una escola del Berguedà.

Jordi Garcia Petit, biòleg i naturalista, va entrar com a tècnic del Parc Natural Cadí-Moixeró i n'és el director des del 1990. A més, és el director de les Reserves Nacionals de Caça del Cadí i de la Cerdanya-Alt Urgell i membre de la Comissió Tècnica de Seguiment del Llop a Catalunya.

A continuació, es troben algunes de les idees que Joan Garcia Petit ens va transmetre a l'entrevista (veure annex) del 13 de gener de 2012.

Ens va parlar de la tasca de "neteja" que realitza el llop dins l'ecosistema:

"És un depredador, per tant la seva naturalesa és caçar i alimentar-se d'animals, els que siguin més fàcils de capturar, per tant, seran animals vells, un animal malalt, un animal ferit,... Aquest, per tant farà una tasca positiva en quant eliminar i deixar la població el més sana possible".

Va destacar la necessitat de cuidar la relació amb els ramaders:

"La pèrdua econòmica se li pot compensar, el que no es pot compensar al 100% es la molèstia aquesta que pot tenir, que si abans deixava el ramat i baixava a treballar d'una altra cosa, doncs ara s'ha de quedar a vigilar el ramat i això no se li compensa."

“Al parc sempre hem cuidat molt als ramaders perquè ens interessa molt que estiguin en l'hàbit del parc natural, per mantenir determinats hàbitats. Si no tenim ramats d'ovelles o vaques, el bosc se'ns acaba menjant, el que em fet es incorporar mesures en el tema de la preservació.”

Parlant del futur del llop a Catalunya, sobre si s'instaurarà una població estable en aquest territori, va comentar què:

“Els que hi treballem creiem que sí, pensem que dependrà una mica d'ell mateix i de les condicions per poder-se establir, estem aconseguint un punt d'equilibri de convivència entre els ramaders i el llop, que pot ser conflictiva, i amb altres col·lectius, els caçadors i excursionistes, doncs també acostar una mica la implicació cap a ells. A Castella i Lleó ja ho han aconseguit i a Cantàbria i Astúries ho han aconseguit, doncs aquí també hem de ser capaços. Ha d'establir-se de forma permanent, reproduir-se i incrementar-se la presència.”

Quan li vàrem preguntar sobre la necessitat de catalogar el llop dintre d'alguna de les categories, ja sigui protegida o cinegètica, ens va respondre que:

“Tenim interès perquè és una espècie que tenim i no tenim res, està en el limbe, a veure, s'ha de catalogar d'alguna manera. És millor protegir i deixar la porta oberta a cinegètic no caçable, que escolta, si mai es pot caçar, perquè no el cacem? És una espècie com una altra, si cacem el isards i el cérvols, que se'n maten molt, però continuem mantenint la població, doncs, escolta, perquè no el llop? És una qüestió que, de vegades, pesa més l'ètica que no pas el criteri tècnic.”

Conversant de l'educació ambiental del llop que s'està realitzant actualment, l'entrevistat comenta la necessitat d'ampliar-la a altres zones del territori on el llop podria aparèixer pròximament.

“Jo penso que s'hauria d'incrementar el tema de tot lo que s'està fent a l'àmbit del parc natural i penso que és una llàstima que es faci només en aquest àmbit i a la zona del Ripollès i Puigmal, s'hauria de potenciar en altres zones com la zona del Pallars.”

Sobre el turisme que pot portar el llop, als territoris on estigui present, Joan Garcia Petit opina que:

“Sempre s'ha dit, jo ho tinc molt clar, que el turisme aquest no ha de ser per anar a veure llops, ha de ser un turisme que tu el venguis per anar a visitar el terreny on viu el llop, els territoris del llop, amb el qual tu vas amb el guia i et diu escolta mira això és una petjada del llop, veus aquí un dia van trobar-se una ovella morta...”

5.2 Gabriel Lampreave Altarriba

Fig 14. Gabriel Lampreave, foto de El Periódico.

Agent rural de la Generalitat de Catalunya, és coordinador de les actuacions en relació a l'ós i danys del voltor. També és el responsable del seguiment i gestió del llop a Catalunya. A més, fa la funció de forense d'alta muntanya i és el primer d'arribar quan hi ha un atac a un ramat. En declaracions a elperiodico.com, en referència a la presència del llop a Catalunya i la relació que manté amb els ramaders, declara que:

“En principi, sóc el representant de l'Administració que defensa (entre cometes) el llop, però he fet amistats entre els ramaders d'alta muntanya, que fan una feina molt difícil que ningú valora. Poden avisar-me en qualsevol moment i jo intento que la meva feina no es limiti a la comprovació dels danys. Si cal pujar a les muntanyes a buscar ovelles perdudes, hi pujo.

Intento millorar la cohabitació. Cal posar traves al llop perquè anar a buscar una ovella li sigui més complicat i facilitar la tasca del pastor arreglant pistes, aixecant tanques per al bestiar, instal·lant refugis...

El llop és molt mediàtic i als pastors els serveix per reivindicar que existeixen, que tenen molts problemes i que cal fer alguna cosa. Ells estan més en risc d'extinció que el mateix llop.”

5.3 Albert Manent i Segimon

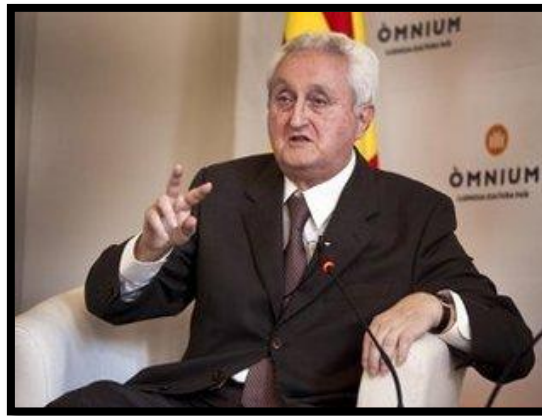

Fig 15. Albert Manent, imatge de La Vanguardia.

Albert Manent i Segimon (Premià de Dalt, 1930) és llicenciat en dret i filologia catalana i s'ha dedicat sobretot a fer les biografies dels noucentistes catalans més destacats. Aquest filòleg, historiador i escriptor va rebre l'any 2011 el 43 Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, segons fonts de la Vanguardia, per ser "un clar exemple de maduresa literària i històrica" i per "compromís i activisme amb Catalunya".

"Penso que és bo que hi hagi a Catalunya poblacions de llops en les boscsúries profundes perquè ajudaran, per exemple, a equilibrar la població de senglars, excessivament estesa.

D'altra banda, segur que hi haurà conservacionistes que consideraran que el meu llibre és inoportú perquè dona mala imatge al llop. No podem amagar la veritat, ni podem passar de l'odi mortal a considerar que el llop és la Caputxeta Vermella. El mite maleït de què ha estat víctima el llop, amb fonament tanmateix, avui en un altre context històric s'ha d'objectivar. Pensem que, llevat dels casos extrems, com veurem en aquest llibre, el llop no atacava l'home i que en un període de quasi 150 anys hem trobat un centenar de víctimes, la majoria recollides per la memòria oral. En feren moltes més les pestes, les guerres, els odis rurals o les desgràcies ocasionades al camp"

5.4 Luis Pérez Pérez

Com a opinió del sector agrari podem citar el senyor Luis Pérez Pérez, tècnic d'ASAJA (Organització Agrària de Castella i Lleó), en declaracions a RTVE.es el març de 2010.

“No existen enfrentamientos importantes entre ganaderos y conservacionistas” i va afegir què “Lo que piden (los ganaderos) es agilidad y compromiso por parte de las autoridades para asumir los daños completos causados por los lobos, porque las indemnizaciones se acaban recibiendo, pero no suelen llegar hasta pasado más de un año”.

Sobre el fet de subscriure's a una assegurança, que és al que els insta l'administració, per si els ataquen els llops (amb un cost de 0'36cèntims d'euro per cap) els ramader s'hi oposen fermament, ja que segons Pérez:

“hace tiempo se ofreció de forma gratuita para cubrir los daños. Ahora no. Y serían otros 600 000 euros que tendría que asumir el sector, que no atraviesa por su mejor momento”.

5.5 Félix Rodríguez de la Fuente

Fig 16. Félix Rodríguez de la Fuente con dos lobos, imagen de RTVE

Llicenciat en medicina i autodidacta en biologia, Félix Rodríguez de la Fuente (Poza de la Sal, [1928](#) – Shaktolik, [1980](#)) va esdevenir un important divulgador ambientalista espanyol, que va ésser pioner en la defensa de la natura. Va realitzar documentals per a RTVE, entre els quals destaca la sèrie “El hombre y la tierra” (un referent mundial, en què es van aconseguir imatges que van donar la volta al món, com la caça per part de manades de llops, de les quals Rodríguez de la Fuente n'era el líder).

“M'enorgulleix profundament afirmar que he estat capaç de traspasar la frontera entre dues espècies. Però no deixar d'ésser dramàtic per als llops i per als homes que aquesta frontera constitueixi encara una ensangonada línia divisòria entre els dos depredadors socials més poderosos de la regió holàrtica. L'Homo Sapiens i el Canis lupus.

Molt sovint la gent m'ha preguntat el perquè de la meva passió pel llop. Hi ha qui no s'explica que, existint animals bells i aparentment innocents, m'hagi agermanat amb una horda de matadors que gaudeixen de la pitjor fama entre totes les criatures vivents”

“Trobo molt lògic que els ramaders no solament lluitin per allunyar de qualsevol perill envers la vida dels animals que mantenen, sinó que, si són atacats pels cànids llegendaris se'n revengin. Però també estic a favor que els últims llops del nostre país no siguin exterminats del tot; que s'arbitrin mesures per a llur supervivència – com podria ser col·locar-los en grans àrees naturals on no produeixin danys econòmics i on tinguin assegurat llur destí les noves generacions d'aquests carnívors -, encara que només sigui perquè els nostres descendents puguin incloure, entre els béns del seu patrimoni cultural, una fauna íntegra constituïda pels mateixos animals que conegueren els nostre pares i avis.

Estic i estaré, doncs, al costat dels homes dels nostres camps, entre els quals em vaig criar i als quals respecto i admiro, però també defensaré els llops, entre els quals també he viscut una colla d'anys.”

5.6 Carlos Sanz

Fig 17. Carlos Sanz, Exposició Amigo Lobo, Universitat de Segòvia. Fotografia de Carlos Sanz.

Biòleg de camp amb àmplia experiència en la cria, manteniment i maneig d'animals salvatges (especialment llops ibèrics). Alhora és un reconegut fotògraf naturalista, autor de nombrosos articles i relacionat amb la divulgació, conservació de la natura i el medi ambient. És un dels experts en la conservació del llop ibèric i director de sèries com “Pacto de lobos”.

És citat a un reportatge de RTVE en què es tracta el conflicte entre els llops i els ramaders i diu:

"Hay que llegar a un pacto entre todos los colectivos afectados (ganaderos, cazadores, ecologistas, Administración...) que permita la coexistencia entre el lobo y las actividades humanas tradicionales.

En los últimos años la Administración ha fomentado las buenas prácticas de manejo ganadero, la adecuación de los cercados convencionales, la instalación de pastores eléctricos o la cría de mastines para cuidar al rebaño.

Pero si a pesar de adoptar las medidas de prevención oportunas se producen los ataques, habría que paliar los daños de los ganaderos afectados de forma rápida, justa y generosa, compensándoles del "tributo" que pagan para contribuir al mantenimiento de una especie que es patrimonio natural e irrenunciable de todos.

*Por todo ello muchos apelan **al pacto entre caballeros, al pacto de los lobos** para que como decía Félix, "el lobo viva donde pueda y donde deba, para que en las noches españolas no dejen nunca de escucharse los hermosos aullidos del lobo".*

5.7 Els conservacionistes

En les zones on el llop és una espècie amenaçada i protegida, els ecologistes recorden que no es pot fer res en contra seu. Que el que s'ha de fer és garantir la seva habitabilitat però que, per evitar els danys a ramats, el que sí que es pot fer és: potenciar les assegurances al ramader (la situació depèn de la Comunitat Autònoma) i l'agilització del pagament de les baixes causades pel llop.

Recorden que sempre s'ha de comprovar que aquestes baixes siguin realment causades pel llop, ja que molts cops són produïdes per gossos assilvestrats. Algunes associacions demanen que es sancioni als caçadors que abandonen els gossos mitjançant els xips i que els vedats de caça tinguin una assegurança per a ramaders.

Creuen que l'Administració ha de realitzar un pla de recuperació del llop que inclogui mesures per facilitar ajudes al ramaders per al tancat de corrals, adquisició de mastins i, si es produeix la mort, indemnitzar-los. Com ja hem vist, aquests plans s'estan duent a terme en algunes comunitats autònomes.

Respecte al furtivisme, organitzacions conservacionistes com WWF/Adena, i altres denunciïn públicament aquests casos i reclamen solucions per a aquests. En tenim un exemple el 2010, en què diverses organitzacions feien públic que havia augmentat el número de llops apareguts morts a causa de verins o furtivisme a la comunitat de Castella i Lleó, i exigien l'aprovació immediata del "Plan Regional de lucha contra el

veneno” i la intensificació de les mesures de protecció de la ramaderia, així com la posada en marxa de plans d’acció per prevenir i eradicar el furtivisme.

Molts cops, també, aquestes organitzacions han expressat la seva contrarietat a la construcció de determinades vies de comunicació per la seva incidència ambiental i l’impacte que podrien provocar en poblacions d’animals com les del llop. En tenim un exemple el desembre de 2010, quan WWF va demanar a la Comissió Europea que investigués la incidència ambiental de l’Autovia Cáceres-Badajoz, amb l’argumentació que podia suposar un incompliment de la Directiva Hábitats.

5.8 Els ramaders

Els ramaders temen el llop pels danys que els pot ocasionar als seu ramats. En moltes zones on el llop feia anys que havia desaparegut s’havien perdut costums que dificultaven els atacs de llops tals com guardar-los en corrals, usar gossos pastors, etc. Això ha fet que la reaparició d’aquest animal hagi produït recels. Però a Catalunya, gràcies al pla aplicat per la Generalitat, s’han establert mesures per tal d’evitar els atacs sobre caps de bestiar.

Fig 18. Quim Grabulosa, pastor de Gósol, amb el seu mastí Bingo. Fotografia de Gabriel Lampreave publicada a “El picot negre”.

Aquesta por inicial queda reflectida en les paraules de Quim Grabulosa, pastor de Gósol, al programa espai terra de TV3, i que ara es mostra satisfet amb l’aplicació d’una de les mesures, en concret parla sobre les casetes que s’instal·len cada temporada per poder dormir a la vora del ramat.

“No podies pas estar ni un moment tranquil perquè en qualsevol moment et podia sortir. Aquí dintre rai, el llop no hi entrarà pas perquè tanco la porta amb clau i em fico a dintre i ja tinc el bastó de ganxo allà amagat que si volgués entrar ja el despertaria una mica.”

Un altre pastor, Domingo Pons, explica que ell no tenia por per la seva seguretat, sinó per la del seu ramat

“Tampoc teníem por ni fora ni dintre, l’única cosa de lo que teníem por era pel ramat, del llop. Per lo altre no teníem por de cap classe, per lo menos jo.”

En general, els pastors demanen a l’administració que les indemnitzacions per animal mort s’efectuïn de manera ràpida, ja que en algunes comunitats aquest pagament es demora.

5.9 Els caçadors

Com en els altres casos, hi ha diferents opinions sobre el tema dins el sector. Hi ha part d’aquest col·lectiu que considera que com és una espècie protegida, s’han de seguir les directrius de Medi Ambient i què, per autoritzar-ne la caça esportiva en una zona (actualment permesa en algunes àrees d’Espanya) haurien de realitzar-se estudis sobre la població real.

Coincideixen amb els conservacionistes amb què la Delegació de Medi Ambient ha de ser ràpida amb les ajudes als ramaders.

Una altra part d’aquest col·lectiu té una posició més extremista respecte el llop. I mantenen que s’ha passat de permetre-ho tot a no permetre res, protegint-lo massa tant a ell com a altres espècies, prioritant els animals abans que les persones.

En algunes zones on el llop ibèric a esdevingut nombrós i en les quals, per aquest motiu s’han incrementat el número d’atacs a ramats, aquesta espècie ha passat de ser protegida a cinegètica. Segons hem pogut llegir a RTVPA (Radio Televisión del Principado de Asturias), aquest passat 2011, es va canviar l’estatus del llop a espècie cinegètica en aquesta regió amb l’acord de ramaders, caçadors i conservacionistes. Existien ja experiències anteriors com el cas de Castella i Lleó. Aquest canvi diuen que servirà per revalorar l’espècie i regular-ne la caça.

De l’entrevista que li vam realitzar al director del Parc Natural Cadí-Moixeró podem extreure que, fins al moment, a Catalunya, no s’han produït conflictes entre caçadors i llops i que, a més, han col·laborat amb el Parc Natural, ja que sempre que han sospitat haver albirat un llop els ho han comunicat.

5.10 Opinió dels enquestats:

Es va realitzar una enquesta electrònica, la qual es va difondre a partir d'una xarxa social via Internet i en la qual va participar una mostra poblacional de 100 persones, el 72% d'aquesta eren representants de la població femenina, mentre que el 28% restants de la masculina. Les franges d'edat dels enquestats estaven compreses en un 1% de 0 a 15 anys, un 82% de 16 a 30 anys, un 6% de 31 a 45 anys, un 9% de 46 a 60 anys, un 1% de 61 a 75 anys i finalment un 1% de més de 75 anys.

Per tal de determinar el nivell de relació dels enquestats amb els animals se'ls va fer valorar aquesta de dolenta a molt bona i se'ls va preguntar si tenien animals de companyia. A la primera pregunta, majoritàriament van respondre que tenien una relació amb els animals molt bona (amb un 64%), un 24 % la va valorar com a molt bona, mentre que el 10% i el 2% pensava que era regular i dolenta, respectivament (fig. 19). A la segona pregunta, el 79% dels enquestats va contestar que té animals a casa mentre que el 21% va respondre que no (fig. 20). A partir d'aquestes dades, es resol que els participants en l'enquesta, tenen majoritàriament una relació positiva amb els animals.

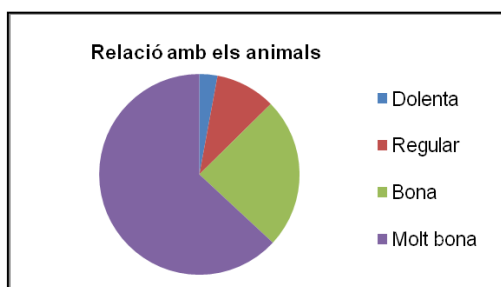

Fig. 19: representació de la relació amb els animals per part d'enquestats.

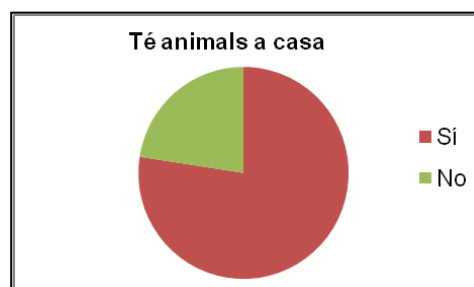

Fig. 20: representació del percentatge d'enquestats que tenen animals a casa i dels que no.

Posteriorment, es van presentar una sèrie de qüestions per tal d'avaluar quina era la coneixença que tenia la població de la situació del llop a Catalunya, i se'ls va demanar la seva opinió en diverses situacions relacionades amb el seu retorn. Va resultar que un 66% sabien que el llop es va extingir i un 32% no n'era coneixedor (fig. 21), mentre que el 55% sabia que havia tornat i el 43% no en tenia notícies (fig. 22).

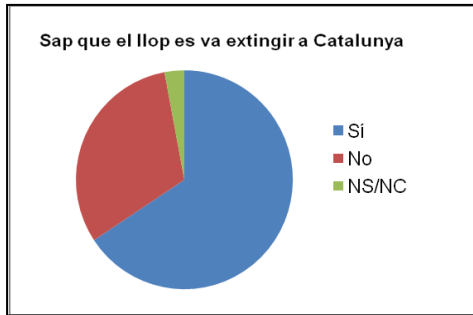

Fig.21: representació del percentatge de la mostra coneixedora de l'extinció del llop a Catalunya, de la no coneixedora i de la que ns/nc.

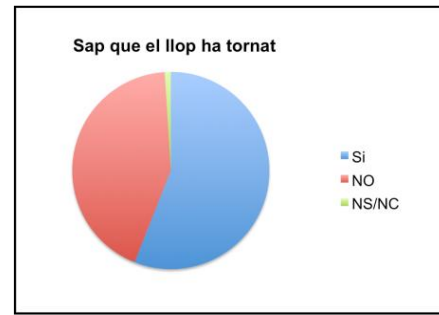

Fig. 22: representació del percentatge dels enquestats coneixedors de la tornada del llop, no coneixedors i ns/nc.

Quan es va preguntar als enquestats pels beneficis que creuen que pot suposar el retorn del llop a Catalunya, aquests van respondre en un 82% que suposa un equilibri per l'ecosistema, en un 72% un control de poblacions com el senglar, conill, etc i en un 35% pensaven que podria suposar una atracció pel turisme de la zona, un 5% creia que podria aportar altres beneficis diferents als proposats al qüestionari i, finalment, cap dels enquestats considerava que no aportaria cap benefici (fig. 23). En preguntar pels problemes que creien que podria ocasionar el llop, trobaven que el principal perjudici serien els atacs a ramats amb un 79%, seguit d'aproximacions a urbanitzacions amb un 39%, transmissió de malalties en un 24%, atacs a persones amb el 15%, destrossa de conreus amb el 14% i, finalment, que no causaria cap problema o que podria ocasionar perjudicis diferents als proporcionat amb un 8% i 2%, respectivament. S'ha de tenir en compte que, en aquestes dos qüestions, era possible marcar més d'una resposta, és per aquest motiu que al sumar els percentatges el resultat dóna un valor superior al 100% (fig. 24).

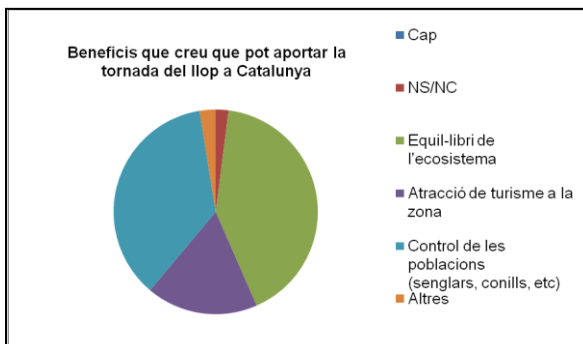

Fig. 23: mostra de l'opinió dels enquestats respecte possibles beneficis de la tornada del llop a Catalunya.

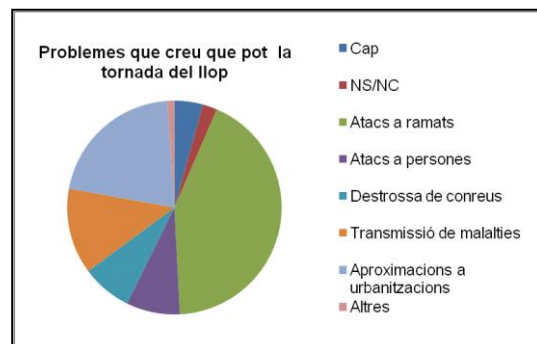

Fig.24: representació de l'opinió dels enquestats en consideració als problemes potencials a la tornada del llop a Catalunya.

A la pregunta de si es creu que seria favorable que augmentés la població de llops a Catalunya, van respondre majoritàriament que sí, amb un 65%, mentre que un 4% va respondre que no i un 10% va escollir l'opció d'indiferència davant l'augment de la població (fig. 25).

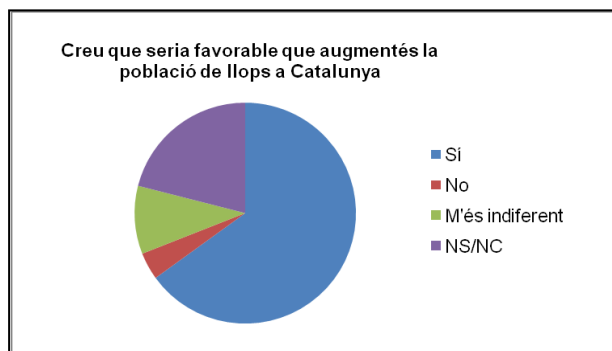

Fig. 25: mostra de la consideració dels enquestats en front de si l'augment de població seria favorable o no.

Davant la pregunta de si creien que la caça de llops hauria de ser legal, l'amplia majoria, 91%, ha contestat que no, un 5% que sí i finalment un 1% se'n mostra indiferent (fig. 26).

Fig. 26: representació de l'opinió dels enquestats sobre la legalització de la caça del llop.

Finalment, es va preguntar si consideraven que els afectats per la presència del llop haurien de rebre indemnitzacions (fig. 27) i si creien que s'haurien d'adoptar mesures per a protegir-lo (fig. 28). En les dos qüestions, les respostes van ser positives, amb un sí majoritari del 71% i del 95%, respectivament, un 13% pel no respecte les indemnitzacions i un 1% respecte les mesures de protecció i, finalment, un 1% d'indiferència en ambdós casos.

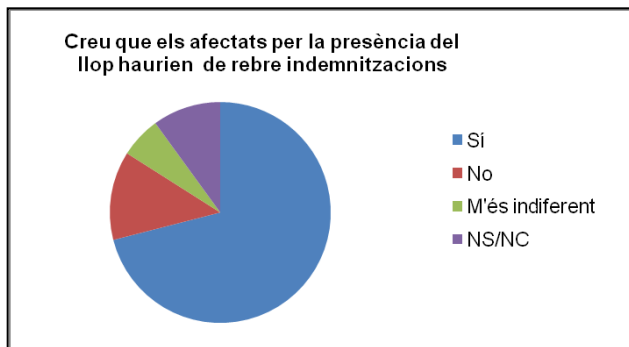

Fig. 27: mostra de l'opinió dels enquestats respecte a la pregunta de si els afectats pel llop haurien de rebre indemnitzacions.

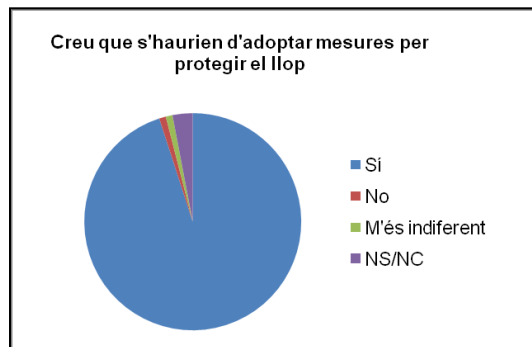

Fig.28: representació del percentatge dels enquestats que creuen que s'haurien d'adoptar mesures per protegir el llop, dels que creuen que no i dels que hi es indiferent.

6. CONCLUSIONS

Si al començar la recerca d'informació per a poder realitzar aquest treball haguéssim sabut la meitat del que ara sabem, no l'haguéssim gaudit tant.

El nostre principal objectiu era conèixer la història que no vam viure i trobar les lleis que protegeixen el llop a base de prohibicions i multes. Saber la història no és difícil; els homes som historiadors nats, volem que les nostres gestes quedin explicades per a què futures generacions sàpiguen qui vam ser i què vam fer. És l'ego de l'*espècie intel·ligent*. Però buscar unes lleis que suposàvem que existien ha estat el que ens ha fet sorprendre a cada nou petit pas que fèiem, ha estat el que ens ha fet gaudir i sentir-nos orgulloses.

Sí, ens sentim orgulloses de viure en aquesta societat que està treballant des del primer dia per corregir els errors que es van fer en el passat per construir un futur sòlid. Ens sentim orgulloses, també, que les prohibicions i les multes no siguin la part important de la protecció vers una espècie que encara no està clar com catalogar; probablement com a cinètica no caçable, sense tancar portes per si algun dia la seva població és elevada, com tothom espera que passi, com en algunes zones d'Espanya. Veure tota la feina que s'està fent i l'esforç de tots per arribar a conviure, ens dóna una satisfacció de poble.

Fa 50 anys, era impensable que aquesta convivència ni tan sols es plantegés, i avui en dia, els mateixos potser que van viure els últims dies del llop, són els que s'esforcen i accepten l'ajuda dels entesos per a col·laborar a fer un hàbitat cada dia més ric. Aquesta evolució en tants pocs anys és el que ens fa sentir que les coses poden canviar si tots ens ho proposem; ens fa pensar en un món millor.

Deu ser veritat allò que diuen que ningú sap el que té fins que ho perd. I el llop ens està donant una segona oportunitat d'or. Ara és la nostra tasca continuar endavant construint els lligams per arribar a l'equilibri desitjat, per a què, quan el llop triï definitivament Catalunya com a casa seva, hi pugui tenir el seu lloc i el comparteixi amb tots.

Estem segures que un dia podrem sentir els llops cantant a la lluna i que els nostres fills entendran que els contes infantils on el llop és el dolent, són tan verídics com els de fades on la princesa troba el seu príncep blau sense proposar-s'ho. Entendran que els contes són per aprendre ensenyances i que les recompenses vénen, només, si fas les coses bé. I, fent aquest treball, hem descobert que això, nosaltres, ja ho hem entès.

7. BIBLIOGRAFIA

Articles

El llop al Pirineu. Alain Batalla i Jordi Garcia Petit. "Hàbitats". 1r semestre 2006. Núm. 12. Pàg. 20-29.

El lobo vuelve a Cataluña. Gabriel Lampreave i altres autors. "Quercus". Abril 2011. Quadern 302. Pàg. 16-25.

El retorn del llop a Catalunya. Gabriel Lampreave Altarriba. "El picot negre" revista informativa del PARC NATURAL del CADÍ-MOIXERÓ. Juny 2011. Número 17. pàg11-17.

La recolonització del llop. El guardià del ramat. Meri Icardo. "L'erol" (revista cultural del Berguedà). Any 2006. Núm. 88. Pàg. 26-28.

La recolonització del llop. La gestió del llop al Berguedà. Jordi Garcia Petit. "L'erol" (revista cultural del Berguedà). Any 2006. Núm. 88. Pàg. 20-23.

Llibres

Araujo, Joaquín (segons els comentaris originals i notes de camp de Félix Rodríguez de la Fuente, recopilats i redactats). *L'home i la terra. El llop*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1978.

Bartolomé Zofío, Jorge; Vega, Isaac. *El lobo ibérico. Gran fauna ibérica e insular*. WWF/Adena, Madrid, 1999.

Manent, A. *El llop a Catalunya. Memòria, llegenda i història*. Pagès Editors, Lleida, 2004.

Marí Montes, Ramón. *Hermano lobo: cánidos y perros salvajes*. Círculo digital, Madrid, 2006.

Recursos electrònics

«BOE» 299, de 14-12-2007.Llei 42/2007, de 13 de desembre, del *patrimoni natural i de la biodiversitat*. [online]. Disponible a:

http://www.boe.es/boe_catalan/dias/2007/12/26/pdfs/A05255-05305.pdf

«BOE» 74, de 28-03-1989. Llei 4/1989, de 27 de març, de *Conservació dels Espais Naturals i de la Flora i Fauna Silvestres*. [online]. Disponible a:

<http://www.boe.es/boe/dias/1989/03/28/pdfs/A08262-08269.pdf>

«BOE» suplement en llengua catalana, núm.46, 23-02-2011. *Reial decret 139/2011, de 4 de febrer, per al desenvolupament de la Llista d'espècies silvestres en règim de protecció especial i del Catàleg espanyol d'espècies amenaçades*. [online] Disponible a:

http://www.boe.es/boe_catalan/dias/2011/02/23/pdfs/BOE-A-2011-3582-C.pdf

Carlos Blanco, J. Sáenz de Buruaga, M. Llana, L. *Canis Lupus. Atlas y Libro Rojo de los Mamíferos Terrestres de España*. MARM [online] Disponible a: http://www.marm.es/es/biodiversidad/temas/inventarios-nacionales/47_carni_tcm7-22022.pdf

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural. *Normativa bàsica de protecció i classificació legal de la fauna salvatge autòctona* [online]. Disponible

<http://www20.gencat.cat/portal/site/DAR/menuitem.3645c709047c363053b88e10b031e1a0/?vgnextoid=f4d6f18f6c393310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=f4d6f18f6c393310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default>

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 2922 (2/7/1999). *Ordre de 17 de juny de 1999, per la qual s'estableixen les espècies que poden ser objecte de caça a Catalunya*. [online] Disponible a:

<http://www20.gencat.cat/docs/dmah/Home/Ambits%20dactuacio/Medi%20natural/Fauna,%20flora%20i%20animals%20de%20companyia/Fauna%20salvatge%20autoctona/Normativa%20i%20classificacio%20legal/Classificacio%20legal%20de%20la%20fauna%20salvatge%20autoctona/documents/3.pdf>

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 5113 (17-04-2008). *Decret legislatiu 2/2008, de 15 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de protecció dels animals*. [online] Disponible a:

<http://www.gencat.cat/diari/5113/08094167.htm>

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. Núm 4939 (2.8.2007). *Decret 176/2007, de 31 de juliol, regulador dels procediments de compensació de danys i perjudicis*

causats a l'agricultura i a la ramaderia per especies animals protegides de la fauna salvatge autòctona.[online] Disponible a:

http://cercador.gencat.cat/cercador/AppJava/cache.htm?q=cache:hRkMLoYs_0oJ:http://www14.gencat.cat/appdmah_Front/AppJava/archivoLegislacionAction.do%3Flegislacio%3D20078299%26arxiu%3D20078299.pdf%2Bindemnitzacions%2Bllop&ie=iso-8859-1&t=2

Espai terra (capítol del 12-12-2012), TV3, [online], disponible a:

<http://www.tv3.cat/pprogrames/espaiterra/estSeccio.jsp?seccio=video#>

Jiménez, A. (14/06/2011). *Albert Manent recibe el 43 Premio de Honor de las Letras Catalanas* [online]. La Vanguardia. Disponible a:

<http://www.lavanguardia.com/libros/20110614/54170775463/albert-manent-recibe-el-43-premio-de-honor-de-las-letras-catalanas.html>.

Institut pirinenc del gos de muntanya dels Pirineus. *Bloc informatiu segon trimestre 2007*. Projecte biodiversitat.[online] Disponible a:

<http://www.institutpirinenc.org/06-activitats/Bloc%20informatiu%20on%20trimestre%202007.pdf>

Parc Natural del Cadí-Moixeró, Departament de Medi Ambient i Habitatge, Sours i Factoria d'imatges. *El joc del llop*. [online] Disponible a:

http://www.gencat.cat/mediamb/llops_online/

RTVE.ES/EFE (28-08-2010). *¿Quién ataca a las ovejas, lobos o perros?*. RTVE [online]. Disponible en:

<http://www.rtve.es/noticias/20100826/quien-ataca-a-ovejas-lobos-perros/349652.shtml>

Sanz, C. *Un lugar para descubrir, el mundo del Lobo Ibérico* [online]. Amigo Lobo. Disponible a: <http://www.actiweb.es/carlossanz/> .

Sierra, David (10/03/2010). *"Félix salvó al lobo ibérico, sin él se habría extinguido hace muchos años en nuestro país"*. RTVE [online]. Disponible a:

<http://www.rtve.es/noticias/20100310/felix-salvo-lobo-iberico-sin-se-habria-extinguido-hace-muchos-anos-nuestro-pais/322877.shtml>

Tramullas, G. (10/08/2011). *Gabriel Lampreave: "Encara li veig els ulls, aquells ulls grocs mirant-me"* [online]. El Periódico. Disponible a:

<http://www.elperiodico.cat/ca/noticias/opinio/gabriel-lampreave-encara-veig-els-ulls-aquells-ulls-grocs-mirant-me-1112197> .

ANNEXOS

Annex 1. Fitxa de comprovació de danys sobre ramaderia domèstica deguts a ós bru o llop.

Annex Ila

Model d'informe de verificació de possibles danys sobre la ramaderia i l'apicultura deguts a l'ós bru i el llop.

FITXA DE COMPROVACIÓ DE DANYS SOBRE RAMADERIA DOMÈSTICA I APICULTURA DEGUTS A ÓS BRU O LLOP

DADES GENERALS DEL DANY	
Data probable del dany:	Hora probable:
Data reconeixement:	Hora reconeixement:
Data descoberta dany:	Xutm:
Municipi:	Yutm:
Paratge:	Règim cinegètic:
Propietat del terreny:	Espai protegit:

INFORMACIÓ PROPIETARI/ÀRIA DEL RAMAT O ARNES	
Nom i cognoms:	
DNI o CIF:	Nº explotació:
Adreça:	Telèfon: e-mail:

BESTIAR O ARNES AFECTAT/DES				
Espècie	Edat	Nº Crotal	Lesions/comentaris	Estat
Bestiar desaparegut:				

CIRCUMSTÀNCIES DEL DANY	
Climatologia:	
Nº gossos de protecció:	Nº gossos eficaços:
Tancat:	Tipus:
Hi havia vigilància?:	Ramat assegurat a depredadors:
Nombre caps de bestiar del ramat:	

ALTRA INFORMACIÓ	
Consum del cadàver pels ocells carronyaires:	Espècies:
Indicis d'ós bru o llop als voltants:	
Comentaris importants:	

MOSTRES I PROVES RECOLLIDES	
Fotos:	Excrements:
Teixits:	Saliva:

DIAGNÒSTIC	
Espècie autora del succés:	Grau de certesa: Positiva, Possible, Dubtosa, Negativa, Impossible determinar

Signatura (nom i cognoms) (persona autoritzada pel director general de Medi Natural mitjançant Resolució xxxxx de data xx de xxxx de 2007):

(Localitat i data)

Annex 2. Barem de la valoració econòmica de les indemnitzacions pels danys.

Annex IV

Barem de la valoració econòmica de les indemnitzacions pels danys o limitacions causats per la presència d'espècies amenaçades de la fauna salvatge envers l'agricultura i la ramaderia a Catalunya.

a) Valoració econòmica per la taxació dels danys als ramats i explotacions d'aviram i apícoles causats per atacs d'espècies de la fauna protegida.

- Ramat ovi

O1 Xai/Corder de menys d'1 any: 95 €.

O2 Ovella de més d'1 any i menys de 7 anys: 115 €.

O3 Ovella de més de 7 anys: 55 €.

O4 Ovella d'alta producció i d'aptitud lletera de més d'1 any i menys de 7 anys: 300 €.

O5 Mardà de més d'1 any: 415 €.

- Ramat cabrum

C1 Cabrit de menys d'1 any: 75 €.

C2 Femella de més d'1 any i menys de 7 anys: 100 €.

C3 Femella de més de 7 anys: 55 €.

C4 Femella d'alta producció i d'aptitud lletera de més d'1 any i menys de 7 anys: 300 €.

C4 Mascle de més d'1 any: 225 €.

- Ramat vaquí

V1 Vedell/a de menys de 6 mesos: 710 €.

V2 Vedella de entre 6 mesos i 1 any: 1.080 €.

V3 Vedella entre 1 i 2 anys: 1.420 €.

V4 Vedell de entre 6 mesos i 19 mesos: 900 €.

V5 Vedell de més de 19 mesos: 1.080 €.

V6 Vaca de entre 2 i 9 anys: 2.130 €.

V7 Vaca de més de 9 anys: 2,05 € / Kg.

V8 Toro o Brau: 2.165 €.

- Ramat equí

E1 Poltre/a de menys de 6 mesos: 710 €.

E2 Poltre/a de entre 6 mesos i 1 any: 930 €

E3 Poltre de entre 1 i 2 anys: 1.155 €.

E4 Poltre de entre 2 i 3 anys: 1.325 €.

E5 Euga de més d'1 any i menys de 15 anys: 1.420 €.

E6 Euga de més de 15 anys: 890 €.

E7 Cavall castrat de més de 3 anys: 1.775 €.

E8 Mascle de més de 3 anys (semental): 1.985 €.

- Ramat porcí

P1 Porc petit: 2,30 € /Kg.

P2 Porc: 1,44 € /Kg.

- Explotacions apícoles

A1 Ruscos o arnes: 110 € per unitat.

- Gossos

P1 Gos de treball: 290 €.

P2 Gos de protecció (amb excepció dels proporcionats per la Generalitat de Catalunya): 290 €.

Casos d'avortament

La valoració dels danys en cas d'avortament de fetus de bestiar oví, caprí, vaquí i equí, que s'ha d'acreditar mitjançant certificat veterinari, s'ha d'ajustar al següent barem:

- Ramat oví

O0 Fetus de ramat oví: 55 €.

- Ramat cabrum

C0 Fetus de ramat cabrum: 45 €.

- Ramat vaquí

V0 Fetus de ramat vaquí: 425 €.

- Ramat equí

E0 Fetus de ramat equí: 425 €.

La valoració dels danys produïts per l'ós bru i el llop, regulats a l'apartat a d'aquest Annex, excepte en el cas del ramat porcí, pot ser incrementada en 90 euros si s'acredita de forma fefaent l'existència de perjudicis en la gestió del bestiar, com ara l'increment del pastoreig, la dispersió del ramat o l'estrès del bestiar que afecti la seva qualitat.

Annex 3. Entrevista amb Jordi Garcia Petit.

Qüestió: El llop, a Catalunya, es considera que ha tornat definitivament? O encara esta així amb el bypass?

Resposta: Sí, fa tres anys es va declarar una sèrie de zones de presència permanent de llop en el conjunt de la serralada pirinenca, això ho treballem en conjunt amb els companys francesos de la frontera i a Catalunya. Se'n van establir 2, una que era aquí al Cadí i l'altra que era a la zona Núria-Puigmal que està a res, a tocar de la població francesa, el que passa és que ara al Cadí portem un any i escaig sense tenir cap dada i al Ripollès en tenim un albiment de fa relativament poc. Però continuem tenim dades de transició, per tant considerem que encara que siguin animals divagants, no hi ha una població fixa, estable, que és reproduïx, aleshores sí que tindriem la seguretat de que tenim una població. Actualment, són animals divagants, bàsicament tots mascles menys una femella que va aparèixer fa uns anys i llavors, és clar, són animals que avui els pots tenir, però que demà poden estar a la Catalunya nord i d'aquí a un mes tornar a estar aquí o, com van fer aquest maig passat, que van baixar a Castellterçol i van provocar un parell d'atacs a un ramat d'ovelles a Castellterçol, són animals que tenen una mobilitat alta. Però el que sí que sembla és que des de l'any 2000, com a mínim que tenim dades, on hi ha una presència permanent, fixa pel que fa al llop.

Q: Què és el que necessita el llop per establir-se a aquí? Perquè aquests que vénen, s'han vist sols o n'hi ha algun que ve amb parella?

R: Normalment, bàsicament gairebé tots els albiments han sigut d'un animal sol, hi ha hagut algun cas rar de 2 animals, però tot el que hi ha hagut han sigut mascles, menys 2 femelles, una em sembla que va ser al 2002- 2003 a Catalunya nord i va desaparèixer, no l'han vist mes, i l'altra al 2009 i també va ser una dada, un excrement que va donar positiu amb sexe femella i també va desaparèixer. Per tant, tot són mascles divagants. El que sí que tenim clar és que vénen de la població alpina que està als Alps marítims francesos. Hi ha tota una població a França que està dins del parc nacional de Mercantour, una zona protegida, i els llops que hi ha allà van venir dels pocs que havien quedat aïllats als Apenins de la població italiana. Per això es diu que és un llop italià. És una població que, mica a mica, es va anar expandint, va entrar a França, allà, als anys 80 es va establir i va començar a formar manades, grups familiars, a reproduir-se (en aquests moments és una població totalment estable) i d'aquí és d'on degotegen animals cap aquí. Això s'ha pogut veure a nivell genètic, ja

que animals identificats genèticament, a aquesta zona dels Alps francesos els han identificat aquí també.

Q: Per tant són de la subespècie *italicus*?

R: Sí

Q: I hi ha una explicació pel fet que vinguin de França i no puguin venir del sud? per exemple de la població de Zamora,... per proximitat?

R: Si fa uns anys haguessis preguntat a qualsevol persona que treballem aquí, que ens demanessis, escolta, i si mai arriba el llop a Catalunya, per on hauria de venir? Tothom pràcticament haguéssim dit: vindrà i entrarà per Tarragona, pel sud de Tarragona, per la zona dels Ports o a través del Maestrat, per Sòria o pel sud de Terol: La gran sorpresa va ser quan comprovarem que venia del nord. Quan mires un mapa, Catalunya més o menys està bastant equidistant de la població de Castella i Lleó, que és on són més potents, i de la població aquesta de Mercantour estem gairebé a la mateixa distància. Sí que se sap que hi ha animals divagants, que de la població ibèrica, han estat entrant a la banda d'Aragó, però no han anat més enllà. El perquè no se sap, podria ser que s'haguessin trobat amb algú que els controla diguem-ne.

Q: O barreres noves que potser abans no hi eren?

R: Es que si venen dels Alps marítims, han saltat autopistes, han saltat tot de gent, han saltat vies de tren, han saltat el Roine, que és un riu bastant important, t'ho han saltat tot. Vull dir que no sembla que les barreres, si que li dificulten, però no li suposen un problema greu. Passen pels ponts on passen els cotxes i on passa la gent, passen allí les nits, normalment perquè estan més tranquils. És un animal molt adaptable i que fins i tot no defuig massa la presència humana. Es pot adaptar a les poblacions i acostar-se a l'home, relativament, sempre mantenint la distància però...

Q: Però en cap cas no és una espècie que ataqüi a l'home directament?

R: No, no.

Q: Què és el que des de molt temps s'ha dit, sempre en els contes infantils per exemple s'ha posat al llop com que atacava a l'home i que atacava a tots els animals.

R: Sí, és un depredador, per tant la seva tasca, o una de les seves tasques, és caçar i alimentar-se d'animals, els que siguin més fàcils de capturar, per tant, seran animals vells, un animal malalt, un animal ferit,... Aquest, per tant, farà una tasca positiva en

quant eliminar i deixar la població el més sana possible. Però aprofita molts altres recursos que té, des d'un tros d'entrepà que algú s'hagi pogut deixar, fruits salvatges del bosc (solen menjar-ne molts principalment a la tardor), restes d'animals morts que es puguin trobar, com que són carronyers també s'alimenten d'aquestes coses. L'home el defuig. A Castella i Lleó han conviscut de sempre amb el llop i no hi ha cap cas contrastat, en els últims 100 anys o en el segle XX, de cap atac de llops a l'home, ben documentats. Sí que hi ha llegendes i històries, que diuen que un perseguia a algun músic o perseguia a algun pastor, però han acabat sent històries que, curiosament, es repeteixen aquí, a França, a Itàlia, és un tipus d'història que té més base de llegenda que no pas realment d'història. Diuen que si hi ha llops hi ha perill, que no podem anar a la muntanya, a buscar bolets, a passejar,... I te'n vas als Picos d'Europa i està ple de gent, i hi ha el llop als Picos d'Europa. Si te'n vas a Zamora, a la Sierra de la Culebra, hi ha gent intentant veure el llop i no passa res, hi ha ramats d'ovelles que van per allà i no els hi passa res, hi ha els mastins dels lleonesos que són una preciositat i són una raça molt bona, com aquí que tenim el pastor del Pirineu, hi ha una sèrie de mesures de prevenció... De tant en tant, sí que el llop li pispa alguna ovella al ramader i, llavors, la societat ha de compensar a aquest ramader, doncs pel problema de que li han pispat una ovella, o li han pispat un pollí, o una vedella; però perill per l'home, en principi, no. Com qualsevol animal, si tu l'acorrales, evidentment, això també passa amb els gossos, amb els senglars, amb les guineus, el toixó, amb el cérvol, passa amb qualsevol animal; potencialment és perillós. Però si tu veus un llop, un llop mai vindrà cap a tu.

Q: Jo crec que una de les preocupacions de la societat és què s'acosti a les urbanitzacions o pobles igual que a Collserola, que ara està ple de senglars, i la gent al principi els tenia respecte i són els mateixos que ara els hi posen de menjar. La gent s'ha acostumat a veure'ls o a saber que hi són.

R: Ara ja anem una mica més enllà. Amb el senglar, per exemple, ja han fet un pas més i la gent que els hi donava de menjar, ara els hi comença a fer nosa el senglar, perquè comencen a furgar els jardins i ho deixen destrossat, molesten als gossos que ells tenen a casa, comencen a ser un perill potencial per la canalla perquè, n'hi ha tants, que han perdut la por a la gent, i algun dia donaran alguna envestida a algú i amb els seus ullals tindrem una desgràcia. Vull dir, que ara a tota aquesta gent ja els hi comença a fer nosa. Ja hi comencen a haver accidents de trànsit importants.

Nosaltres el que vam fer, amb el tema de que la realitat del llop és poc coneguda, va ser elaborar fa varis anys un material didàctic del llop, que és original, no existia, ens

vam ajuntar amb una associació que es diu Sours, que són de la Catalunya Nord, que havien fet unes activitats semblants per l'ós, que aquí no el tenim, doncs hem fet un per al llop. Cada any, l'oferim a les escoles de l'àmbit del Parc natural. Aquest material són 45 activitats per treballar els aspectes curriculars de l'ensenyament de primària, però també ho hem provat amb gent amb de secundària i ha funcionat molt bé. I, una mica és això, amb aquest material intentem donar la visió el més real, el més escèptica possible del què és el llop, pros i contres del llop, perquè des de petits els nens sàpiguen quins problemes té el llop i quins avantatges té el llop. Cada any, fem una enquesta quan acabem, una enquesta pels nens, una enquesta pels mestres.... i veiem que acaben tenint una visió bastant real del que és el llop. És una manera de treballar pel llop com una inversió de futur.

Q: I aquí Catalunya s'han documentat atacs a ramats des que ha tornat el llop?

R: Sí, i s'han anat publicant en els diaris, es publica si hi ha atacs, es fa una mica de resum i es publica el número d'ovelles mortes. Al Cadí, es van pagar per unes ovelles que no es van veure mai, que algun ramader deia que se les havia menjat un llop, es van pagar 60-80 ovelles, que en 5 anys els hi havia matat. Jo crec que aquestes ovelles no les va matar el llop. La prova està en què quan vam començar realment a dir: a partir d'ara es pagaran només aquelles ovelles que veiem clar que ha sigut el llop, el número va baixar en picat (el 2011→0, 2010→0 i 2009→4 ovelles). Si mirem realment els danys que ha provocat són molt petits. S'ha ajudat als ramaders regalant-los els Muntanya dels Pirineus, donant-los suport, fent tancats perquè puguin tancar les ovelles a la nit... Sí que el pastor té la molèstia de dormir al costat de les ovelles i tancar-les a la nit i, per tant, suposa un esforç per ell, ja que abans les deixava a la muntanya i pujava una hora per veure on eren i tornava a baixar i el ramat estava sol tot el dia, però bé, amb aquestes petites mesures no han tingut cap atac.

Q: Aquestes mesures les proporcioneu vosaltres o la Generalitat?

R: Bé, nosaltres som Generalitat. La Generalitat, com si diguéssim, és la casa gran i, aleshores, som part del departament d'agricultura, ramaderia, pesca, alimentació i medi natural. I fins al desembre del 2010 érem Medi ambient i habitatge. Però som Generalitat. És un programa de la Generalitat. Aquí regalem els mastins pel tema del llop i a la Vall d'Aran, per exemple, pel tema de l'ós. És el mateix sistema.

Q: Amb el fet de tenir els mastins, el llop ja no s'hi acosta o els hi planten cara?

R: El mastí detecta al llop molt abans que el pastor, per l'olfacte, l'oïda i s'interposa entre el ramat i el llop. A més a més, aquests mastins els has de criar d'una manera

determinada. Els hi regalen un mastí, s'assumeix el cost del mastí, de les primeres cures veterinàries, l'esterilització de l'animal si es convenient, però se li demana al ramader, al pastor, que compleixi una sèrie de condicions. Aquest gos no ha de ser un gos domèstic, no ha d'estar a casa com un gos de companyia, aquest gos ha de créixer dins el tancat de les ovelles, aquest cadellet ha d'estar tancat allà i tu el veuràs just l'estona per donar-li de menjar i no pot ser que els teus fills vagin a jugar amb el gos. Aquest gos creix envoltat d'ovelles i, per tant, es considera una ovella més del ramat i, aleshores, quan el ramat surt a la muntanya, el gos surt amb el ramat; no és un gos d'atura tampoc, no és un gos que mena al ramat, el mastí l'únic que fa és acompanyar, el trobem ajagut tot el dia i l'únic que fa es descansar, dius quina vida més bona, no? però en el moment de l'aparició d'un llop és un animal que de seguida el detecta i va contra ell, el manté a ralla. Sí que és veritat que en ramats grans, enlloc d'un mastí, n'hi ha 2 o 3, que també, aquí no perquè, per ara, els llops són solitaris. Hi ha alguna afirmació feta a França de dos o tres llops empaitant ovelles i dos o tres mastins, i realment, es passen tota la nit perseguint-se els uns als altres i, realment, el mastí s'ha guanyat el jornal perquè s'ha passat tota la nit donant voltes intentant defensar les ovelles, que són les seves companyes. Té un petit inconvenient i és que, de la mateixa manera que defensa els ramats d'ovelles contra el llop, també els defensa d'altres elements, de tal manera que si passa una persona a peu o en bicicleta i van cap al ramat el mastí aquell sortirà de seguida, s'encararà cap a tu, bordant-te i s'interposarà entre el ramat i tu, perquè defensarà el seu ramat. Si tu el que fas és anar bordejant el ramat i continues el teu camí ell t'anirà seguint, fins que tu t'apartis del ramat i no passarà res, si en un petit moment de pànic agafes un pal o una pedra, per si de cas em vol fer alguna cosa, ho pot interpretar com una amenaça i hi pot haver un increment de la sensació d'agressió per part del mastí, no se n'ha donat mai cap (a França hi ha hagut un mastí que va arribar a empènyer una persona). Lo normal és que no se t'acosti i, si se t'acosten, normalment t'oloren i t'identifiquen com una persona i se'n van, però sí que és important que la gent ho sàpiga, estem fent campanyes, estem posant a la muntanya castells que posa ramats vigilats per gossos protectors, hi ha algun article, per exemple a la revista Quercus, explicant una mica això, una mica perquè la gent conegui que hi ha ramats que estan vigilats per un gos pastor i que fan la seva funció i que has de tenir uns mínims de precaució quan vas pel camí i te'ls trobes.

Q: Sobre la problemàtica amb els gossos assilvestrats? Aquí n'hi ha gaires?

R: No n'hi han, aquí hi ha gossos que volten sols per la muntanya. A vegades, poden ser assilvestrats, gossos que no tenen amo i s'han quedat a la muntanya i es busca la

vida per ell sol. Però, la major part de les vegades, solen ser gossos de tal casa o de l'altra que passen uns dies a la muntanya i, després, tornen a casa perquè saben que hi ha menjar i, realment, són un petit problema, un problema important, perquè poden atacar ramats i això augmentaria els danys, perquè poden causar més atacs els gossos solts que no pas els llops.

Q: Però aquests que tenen menjar a casa seva potser no atacaran?

R: Sí, ni que sigui per jugar, però poden despenyar-les si estan a prop d'un precipici o si estan a dins d'un corral quedaran totes amuntegades cap a un racó, espantades, i les que estan més al fons queden aixafades o ofegades o els hi provoquen politraumatismes o avortaments. És lo que et diuen a vegades també els ramaders, no? vosaltres pagueu només l'ovella morta, però jo tenia unes ovelles que m'havien de xaiar i per l'estrès de la presència del llop he perdut aquestes, i això no m'ho compenseu. Si això es pogués realment demostrar si que s'intentaria compensar, quan es paga l'ovella sempre es paga un pèl més per les possibles molèsties. Però els gossos, realment, no són un sol, a vegades són tres o quatre i juguen amb les ovelles, poden entrar en algun corral. A vegades, hi ha notícies als diaris que en els últims anys fan moltes destrosses.

Q: Perquè, aquí perquè no hi ha gaires llops, però en llocs on n'hi ha molts diuen que poden hibridar amb llops?

R: Sí, i teòricament la descendència seria fèrtil. El que passa es que això normalment se sol donar al contrari, quan hi ha molt pocs llops, normalment sol ser un mascle de llop amb alguna femella, alguna gossa. Hi ha hagut algun cas a Alemanya, que a vegades els hi entren llops, també possiblement de la zona d'Itàlia, i sortia en un documental això, que hi havien unes cries que el pare era llop i la mare gossa i a alemanya havien fet un operatiu per intentar capturar aquests animals perquè suposaven un risc per la natura, perquè no tenien el comportament natural del llop i un llop amb el comportament d'un gos que no li té por a l'home pot ser un problema. Si hi ha molts llops, els gossos solen ser una presa més dels llops, no hi solen haver gossos sols a la muntanya perquè els llops se'ls solen menjar, l'eliminen, com les guineus, els llops també solen ser bons controladors de guineu, perquè si no, ells no tenen cap depredador.

Q: Perquè, amb tota aquesta funció que té dins l'ecosistema el llop, si aquí Catalunya no hi ha cap altre superpredador, que seria la guineu i l'ós, que també està entrant per l'altra banda de Catalunya...

R: I l'ós tampoc, perquè realment no és un carnívor, si que de vegades mata algun cap de bestiar, però sol ser a l'estiu, començaments de tardor perquè li interessa acumular molta reserva de greix, per la hibernació, sempre es molt nutritiu un animal, no? El greix, la carn, les proteïnes... aleshores els atacs solen ser sempre en aquesta època o quan surten de la hibernació, que està molt debilitat, però normalment l'ós sol menjar fruits, mel,.. però no és molt carnívor. El llop és el que fa la feina, quan no hi ha el llop hem d'establir un ecosistema on la cúspide de la piràmide tròfica és, per una part, la guineu i una part l'àguila daurada, són els dos grans depredadors. La daurada podria arribar-se a menjar una guineu, una cria d'isard, per exemple, també. Però és això, la guineu i el llop per un costat i quan no tens el llop poses la guineu, però la guineu clar, ataca a senglars petits o molt dèbils, perquè s'atreveixi a poder-lo capturar.

Q: Llavors, amb l'extinció del llop que hi va haver, es va donar una superpoblació d'herbívors o es va documentar algun canvi en l'ecosistema?

R: No, perquè, a més a més, va ser una època bastant complicada. El llop, es calcula que va desaparèixer als anys 50. Les últimes dades documentades de l'aparició del llop són dels anys 30 al 35, però se suposa que aquí als Pirineus es devia mantenir fins als 50, però no hi ha cap documentació que puguem consultar.

A partir dels 30, tenim tot lo que és la guerra civil espanyola, del 36 al 39 en allà sí que es detecta, malauradament, un increment de la població dels voltors, que es van alimentar amb els cadàvers dels pobres soldats, per tant, hi ha un increment de necròfags. Després, tenim la guerra mundial que fa que hi hagi molta misèria i molta pobresa, hi ha molt poc bosc, el bosc malauradament s'ha reduït molt i els cabirols s'han extingit ja, els han caçat per alimentar-se. L'isard, a l'any 66, quan es creen les primeres reserves naturals de caça està reduït a porcions petitíssimes, aquí en el Cadí, per exemple, el primer cens d'isard em sembla que dona 70 isards en un lloc on, ara, en tenim més de 2000, vull dir que n'hi havia poquíssims i, aleshores, el fet que no hi hagués el llop... Bé, hi havien unes altres circumstàncies que va fer que no es notés. Suposo que, de fet, ningú ho va estudiar, però una mica és això, l'home ha fet una mica la tasca de control de les poblacions.

A partir dels anys 70 es comença a caçar una mica de forma controlada, s'aprofita l'isard però, de mica en mica, també va creixent la població d'isards, també es comencen a reintroduir cérvols, es deixen anar aquí a Cerdanya, a l'any 59, a la zona del Pallars es pot tirar més bé als anys 50, de quan es comença a afavorir una mica la presència dels herbívors.

Per què ha tornat el llop ara i que fa que estigui aquí, al parc natural del Cadí – Moixeró, i no ha escollit una altra zona de Catalunya? quan agafem un mapa i mirem les densitats d'ungulats salvatges de Catalunya veiem que, realment, és una de la zona amb major densitat d'ungulats. És una teoria que tots tenim al cap, no hem fet cap estudi per intentar corroborar-ho, però pensem que es certa, que la part d'alimentació ha sigut un dels temes que ha fet que hagi reaparegut el llop en aquí i no a una altra zona.

Q: Per tant, que apareguin llops és un indicatiu de què l'ecosistema està equilibrat i sa, no?

R: Exacte, quant es va comunicar oficialment, a tothom, que havia aparegut el llop (això ho va fer el conseller Milà, aquí en aquest centre a baix a la sala d'actes), el que va dir va ser això: ens hem d'alegrar, congratular de que hem fet bé la feina, tenim uns bons hàbitats que han fet que haguem recuperat una espècie que és la del superdrepredador, per tant, tenim grans poblacions de preses i un bon hàbitat.

Q: La situació actual de Catalunya, realment, quina és? Perquè en els últims anys gairebé no s'ha vist.

R: Hi ha molt pocs albiraments, però s'han anat veient, per exemple, al juliol del 2010 van tenir un albirament, aquí dalt, d'un llop quan fèiem cens d'isards i vam veure un exemplar, després, també, al maig del 2010 vam trobar un llop mort aquí que, després de fer tot de proves i més, vam deduir que s'havia mort, segurament, de vell; feia ja molt temps que el teníem controlat i, pel temps que portàvem seguint-lo i la durada de vida que tenen, va morir segurament de vell. Aquest any 2011 no hi havia hagut cap dada excepte l'atac de Castellterçol, fins que al novembre hi va haver un albirament aquí a la zona de Núria-Puigmal. Tant al 2011 com al 2010 hem tingut molt poques dades. La situació, llavors, és que continuem tenint una població divagant que durant uns anys ha sigut relativament nombrosa, això vol dir que normalment teníem 4-5 llops a Catalunya i ara, en canvi, en tenim 1 o 2, però això també és una situació que en d'altres zones del món on hi ha hagut recolonització del llop, aquesta dinàmica també se sol donar, durant uns anys en tens varis, després no en tens cap, després un any en tornes a veure força.

S'han de preveure possibles danys, treballar una mica explicant la realitat del llop i anar fent seguiments per anar detectant quants llops hi ha aquí, quins són els itineraris ara a l'hivern, detectar la seva presència a l'estiu també, quan hi ha possibilitat d'un atac doncs es truca, hi ha tot un protocol, s'activa aquest protocol, hi va un tècnic a

mirar, un especialista es mira si aquella ovella , o aquell vedell o aquell pollí mort, s'ha mort per un atac de llop o no i, si és així, doncs s'ajuda a fer la sol·licitud d'indemnització al ramader i es paga.

Q: Es pot saber si una ovella l'ha matat un gos o un llop?

R: Sí, els especialistes diuen que hi ha un 33% dels casos que està claríssim que ha estat un llop qui ha matat l'animal, un altre 33% dels casos està claríssim que ha estat un gos i l'altre 33% hi han dubtes, o sigui que 1/3, 1/3 i 1/3.

Q: Llavors, la situació actual és que és el llop bàsicament està a aquí, dins el parc natural i Nuria i el Puigmal, això ja no pertany al Parc natural del Cadí-Moixeró, no?

R: No, això ja seria reserva del Freser, reserva nacional de caça de Setcases... a les dos zones diguéssim hi ha llops, són les zones que concentren pràcticament totes les observacions de rastres. També hem trobat rastres a la Plana de Cerdanya, si vénen del Cadí, vénen de l'altra banda i a l'altre costat hi ha la banda de Carlí, Madres, que són dues bandes, que teniu aquí també un article que ho explica, el qual vam fer conjuntament, l'any 2006, on hi ha part nostra i la dels francesos.

Q: Perquè, amb la part francesa, el llops que esteu seguint vosaltres se sap si van a França i després tornen aquí? és a dir, al creuament de la frontera el seguiment del mateix llop continua i es sap fins on arriba o es perd?

R: No, ho sabem a partir d'excrements. El llop es rastreja per excrement, sinó visualment és molt difícil diferenciar-los, sempre que veiem un animal intentem associar-lo amb un excrement, aquests excrements s'analitzen a la unitat de genètica molecular de la UAB, allà s'analitzaran i el que s'ha aconseguit va ser coordinar-se, seguim els mateixos marcadors, tan els francesos de la frontera dels Pirineus com nosaltres, això vol dir que, quan trobem un resultat, els podem comparar i ens intercanviem les dades, i podem dir: Ostres mira! El llop 23 que vam veure a França a l'octubre ara resulta que al març següent ens ha aparegut aquí, al Cadí per exemple, o guaita! aquest que teníem aquí al juny, resulta que al juliol us ha aparegut aquí a vosaltres. Doncs fem aquest seguiment de tota l'àrea.

Q: Suposo que un seguiment ideal seria el tema xips o semblants.

R: Posar un collar i fer un seguiment per via satèl·lit però...

Q: És clar, potser al ser menys població costa més trobar-los si no s'albira gairebé...

R: I costa molt capturar-los, és un animal molt intel·ligent i que costa molt, s'ha plantejat, es va posar sobre la taula, escolta i sí? i és molt car, són divagants els tens aquí i allà i s'ha comprovat que algun que havia vingut dels Alps als Pirineus ha tornat un altre cop als Alps, en un dia poden fer 30-40 km normalment i poden arribar a 80-90 km. Als Alps sí que n'han marcat algun de la població estable que tenen als Alps, però nosaltres això no.

Q: També volfem saber això, si al fixar-se en pocs individus hi havia aquesta possibilitat de potser estudiar-los més a fons amb aquest seguiment.

R: No, perquè estan tan escampats que ara no sabríem ni on anar-los a buscar. Aquest que vam seguir durant tants anys estava més o menys en una zona, però a l'hivern també desapareixia, probablement anava a zones més baixes on no hi ha tanta neu, aleshores, és clar, on el vas a buscar? era complicat. I també era poc pràctic, perquè sí que hauríem pogut tenir informació una mica del que fan aquests divagants, però aquests divagants tampoc són una població estable, per tant la informació que recullis d'aquests individus potser, al cap d'un any, quan ja has acabat l'estudi, marxen tots i van cap als Alps, es clar, tampoc no és una informació tan interessant. Clar que, si haguessin hagut més recursos, hauria sigut una informació interessant.

Q: Pel que hem pogut trobar a partir del 1999, es comencen a veure a França, al 2000 es pensa que és quan arriben aquí a Catalunya?

R: Sí, a veure, al 99 nosaltres teníem el pastors que deien que hi havia una fera al Cadí, deien que era un llop, llop? Te'n vas al mapa i, on els tenim? als Alps o a Castella Lleó, no pot ser un llop de cap manera, hi ha una fera. El pastor que es queixava després va dir que no era un llop, sinó un linx, després va dir que era una altra cosa, hi havia quelcom, però... al 99 quan els francesos ens van dir nosaltres hem detectat un llop aquí al costat, nosaltres vam dir, ui el pastor que s'estava queixant d'un llop potser sí que tenia raó i era el llop. Aleshores, la nostra primera preocupació va ser, i com seguim el llop? nosaltres no tenim cap experiència de com seguir el llop a Catalunya, el primer que vam fer va ser demanar als nostres companys francesos de l'oficina nacional de caça i fauna salvatge que ens ensenyessin una mica com es fa el seguiment. Vam fer un curset d'un parell de dies amb guardes d'aquí de la zona del cadí i del parc perquè ens recomanessin què buscar i ens van recomanar muntar uns itineraris, buscar excrements... aleshores, a partir del 2000, es van començar a recollir excrements, els vam enviar a Barcelona, però no es van analitzar, es van quedar en un calaix. Al 2003 va tornar l'interès pel tema del llop, semblava que se'n parlava més,

i es va demanar als agents rurals que fessin seguiment i els agents rurals els seguien per la seva banda i nosaltres per la nostra banda, paral·lelament, però no coordinats, coses que passen a vegades amb l'administració...

Q: Però els agents rurals no formen part del parc?

R: Formen part de la mateixa direcció general i del mateix departament, però el Parc no té agents rurals, és una estructura independent, si volem que facin una cosa els hi hem de demanar, sisplau, que ho facin i, dintre la seva programació, ho fan. I, aleshores, els agents rurals van recollir 2 excrements i aquests sí que es van fer analitzar, això a finals del 2003 i, llavors, un va donar positiu per gos i l'altre va donar positiu per llop. Va ser la primera dada oficial del llop a Catalunya. Després diguéssim, al febrer de 2004, el conseller de medi ambient d'aquell moment, Salvador Milà va donar una roda de premsa en aquest centre, va fer públic que el llop havia tornat a Catalunya. Llavors, s'ha continuat seguint una mica fent el seguiment d'aquests últims que havíem establert i vam dir, escolta, nosaltres tenim uns excrements guardats en un calaix fa diversos anys, si comencem a analitzar excrements analitzem també aquests; aleshores, d'aquests, el primer que va donar positiu va ser de l'any 2000. Quan es va dir que la primera dada era del 2004 era cert, era la primera dada que teníem del llop a Catalunya, però després es van analitzar i es va descobrir que des del 2000, com a mínim, hi havia llops al parc.

Q: Quina és la autoritat competent que s'encarrega de tot això?

R: És la Generalitat de Catalunya, el departament d'agricultura, dins el Departament d'Agricultura, la Direcció General de Medi Natural i Biodiversitat i, dins la direcció general, és el Servei de Biodiversitat i Fauna. El cap del servei és el Jordi Ruiz, que és el coordinador i coordina tota la feina que fan els agents rurals, la feina que fa aquest especialista, que valora els danys que és el Gabriel Lampreave. Al parc, tot el que fem ho passem a ell [Jordi Ruiz].

Q: Per tant, les mesures es prenen en aquest departament i s'apliquen també des d'aquí?

R: Sí, a més, per part nostra col·laborem ajudant als ramaders sempre ho havíem fet, però ara especialment amb els temes aquests.

Q: En aquest moments, què es fa, a part dels mastins i les cabanes? Hi ha alguna altra mesura que s'estigui pensant per si el llop augmenta la població o, de moment, amb aquestes n'hi ha prou?

R: De moment amb aquestes n'hi ha prou, perquè la prova és que els ramaders es reuneixen dos vegades l'any, aquí, els d'ovelles, poden venir alguns de vaques però no es reuneixen mai perquè no tenen danys, perquè normalment, si està sol, el llop no s'atreveix amb un vedell. I els hi preguntem que més podem fer aquest any, i aquest any ens van demanar posar algun cartell més, d'aquests de gossos protectors, perquè, de vegades, tenen algun conflicte amb gent que passeja; que s'ajudés a fer un corral a l'aire lliure i poca cosa més realment. Les casetes les tenim allà, els hi deixem unes tendes de muntanya condicionades perquè el pastor pugui dormir i amb tot el que necessiten, així doncs, per tot el que necessiten nosaltres estem al seu costat.

Q: Prèviament, abans de l'extinció del llop, s'aplicava algun tipus de mesures similars a aquestes amb els ramaders?

R: No, en aquella època el que es feia era que s'incentivava la caça del llop, era una "alimaña", era una espècie perjudicial que s'havia de caçar. Es caçava amb verí, amb estricnina, que va ser molt efectiu i avui dia això està prohibit. I s'usaven paranys de dents on s'enganxaven les potes i més antigament, al segle XVII, es feia trampeig, les lloberes, que eren grans tancats, uns murs de pedra que s'anaven tancant, tancant, tancant i al final de tot i havia com un forat, també tot envoltat de pedres i, llavors, feien una batuda per la muntanya (tota la gent del poble hi havia d'anar) i feien que el llop entrés en aquesta espècie d'embut i anés fins al final, i quan queia al forat se'l matava. El llop era perseguit de forma molt activa i, per això, pràcticament va desaparèixer.

Q: A part del concepte de "alimaña" i havia també la part més cristiana, barrejaven una mica també la religió o això era bastant abans? Perquè vam trobar moltes coses com el pare nostre del llop i coses d'aquestes.

R: Hi ha moltes històries relacionades amb creences, però això es bastant més antic, del segle XVII-XVIII, al segle XIX i al segle XX ja el concepte és més d'un animal que ens fa dany als ramats i, per tant, l'hem d'eliminar, ja que ens provoca pèrdues econòmiques senzillament.

Q: Aquestes pèrdues econòmiques de les que parlen els ramaders de Catalunya, i també de la resta d'Espanya, cada cop que perden una ovella, són realment pèrdues molt grans o és que en realitat no tenen els beneficis que esperaven?

R: El fet és que pèrdua econòmica no en tenen. Si el ramader perd una ovella, aquella ovella té un valor i es paga aquell valor i una mica més elevat perquè és una molèstia del ramader (si el ramader troba una ovella morta l'ha de tapar, ha de baixar al poble, perquè segurament allà on està no té cobertura, ha de trucar al telèfon que tingui

establert, ha d'esperar que vingui el tècnic, ensenyar-li la ovella, això es una molèstia per a ell), si aquesta ovella, per exemple, portava dues cries això també se li valora, si estava prenyada apunt de parir, això també se li valora i se li compensa. La pèrdua econòmica se li intenta compensar, el que no es pot compensar al 100% es la molèstia aquesta que pot tenir, que si abans deixava el ramat i baixava a treballar d'una altra cosa, doncs ara s'ha de quedar a vigilar el ramat i això no se li compensa o el fet de dir que hi ha pastors que les ovelles són com de la família i les coneix una a una, vull dir que realment té una relació d'efectivitat com la que nosaltres puguem tenir amb un gos o amb un gat de casa i, això clar, la pèrdua d'aquest animal no es pot compensar. Ara, que la pèrdua econòmica sí que se li compensa, no és una pèrdua econòmica, sempre que hi hagi els mecanismes per pagar-li i es faci de forma ràpida i no que trigui dos anys a cobrar una ovella. La tramitació és un procediment senzill, gens feixuc, perquè el nivell d'educació és elemental i, per tant, no es pot demanar que facin moltes formes i històries, s'intenta ajudar en aquest tipus de tramitacions.

Q: Les indemnitzacions que es donen per ovella estan estipulades o varien segons els anys, la raça de ovelles, etc?

R: Estan estipulades, estan en un decret de la generalitat i el procediment també, en el procediment, a més a més, es va marcar que hi havia un màxim de tres mesos per donar resposta a una sol·licitud d'aquest tipus.

Q: Les causes principals de l'extinció van ser la cacera i el verí?

R: Sí, bàsicament el verí, el trampeig i la caça. Va ser una persecució sistemàtica.

Q: El Parc ha rebut, per part de la població, pressions o queixes sobre la tornada del llop?

R: La veritat és que poc, al principi de tot, abans que se sabés que hi havia el llop, sí que teníem un ramader o 2 que es va queixar que hi havia una fera, tampoc era un ramader modèlic, no era un ramader que li dediqués al ramat l'atenció que li havia de dedicar i aleshores això, al parc sempre hem cuidat molt als ramaders perquè ens interessa molt que estiguin en l'hàbit del parc natural, per mantenir determinats hàbitats, si no tenim ramats d'ovelles o vaques, el bosc se'ns acaba menjant. El que hem fet és incorporar ajudes dirigides sobretot cap al tema de la preservació i, en aquest cas, ha estat aquí perquè va ser el primer lloc on va aparèixer el llop a Catalunya, els primers circuits els vam fer nosaltres, els primers excrements els vam recollir nosaltres, hem passat a formar part d'aquesta xarxa d'observadors de seguiment coordinada per el servei de fauna, l'únic que hem fet una mica especial

nosaltres va ser crear aquest material didàctic, que és una motxilla plena de jocs i coses que suposa un cost econòmic elaborar el material i un cost econòmic anar a les escoles perquè aquest material ha d'anar acompanyat d'una monitora i treballa tres dies diferents a l'escola i un quart dia que surten fora de l'escola per treballar elements de territorialitat i de competències entre grups i coses d'aquest tipus, això clar son 4 sessions que tenen un cost econòmic pel parc natural.

Q: Aquest parc natural és molt extens, llavors són moltes poblacions les que avarca...

R: 17 municipis som, i ho anem explicant sempre. Hi ha gent que no ens creu i hi ha gent que ens creu més, n'hi ha que diem els llops han vingut d'Itàlia i diuen ah, això és que dieu, però els heu deixat anar vosaltres. No, no t'asseguro que no els hem deixat anar. És una espècie conflictiva i per a nosaltres suposa més feina, aleshores hi ha gent que ho creu i n'hi ha que no, per més que els hi diguis i els ensenyis, però tampoc els pots escanyar, no s'ho volen creure, doncs que no s'ho creguin! La majoria de gent sí, i en general a la gent no l'hi ha semblat malament. Al 2009, es van fer unes jornades a Saldes per intentar dir que el llop realment és un potencial turístic, està demostrat a Castella i Lleó, amb l'ós a Astúries i a Cantàbria, i per què no fem una cosa així? l'ajuntament de Saldes, en aquest aspecte, ha estat una mica pioner i unes 70 persones van escoltar experiències diverses i problemàtiques que hi han amb els grans depredadors: el llop, l'ós, els voltors que ataquen a vaques, etc i es va explicar com pot ser un punt una mica conflictiu i es va parlar que el llop també pot ser un reclam turístic. Durant tot l'estiu, fem unes activitats amb aquest material didàctic que està pensat per escoles, des de pàrvuls fins a institut, fins a batxillerat, a més una part d'aquests jocs els fem per gent que ve a l'estiu de vacances per aquesta zona i un dissabte del mes es fa en un dels municipis del voltant. També s'ha vist a la cara nord, i a vegades, ens diuen hem vist el llop i tal, però no hi ha rebuig; els únics preocupats són els ramaders, lògicament, però com que estem molt al costat seu doncs en els últims temps no tenim cap problema.

Q: Hi ha constància només d'un exemplar mort de llop, va ser per vellesa?

R: Sí, en principi es van fer proves de toxicologia, es va mirar si tenia algun tret, si tenia politraumatisme perquè potser havia estat atropellat, però el més possible es que s'hagués mort de vell.

Q: Pel que hem trobat de longevitat d'un llop és d'uns 15-16 anys o és massa?

R: Diuen que en estat salvatge més o menys, uns 7-8-10 anys.

Q: És allò que diuen, s'han trobat exemplars fins al 15 anys, però les mitjanes d'edat no són aquestes.

R: En estat salvatge, el que diu la bibliografia és això: 6-8-10 anys, més o menys.

Q: Aquí és una zona amb molts caçadors. Què opinen, de moment, sobre el llop?

R: De moment no els fa ni fred ni calor, diguem-ne. No els ha preocupat la presència, és més, alguna vegada que han vist la presència d'un possible llop ens ho han vingut a dir: escolta, aquí estàvem fent cacera i ens va sortir un animal que s'assemblava a un llop, hem trobat un rastre o un indici, etc. Han estat col·laboradors, és un aspecte positiu.

Q: Però no està permès caçar el llop.

R: No, en aquest moment diguem-ne que seria una espècie no caçable, no té l'estatus de protegida legalment, però sí de no caçable. Més que res, és per això, perquè l'ordre que regula la caça, en la normativa, no surt el llop com espècie cinegètica, per tant, per defecte, en aquest cas seria no caçable

Q: Vam fer una enquesta en què demanàvem opinions de la població en general i, a l'última pregunta, vam demanar opinions a la gent sobre les possibles mesures que creuen que es podrien aplicar per ajudar als ramaders, i al llop, i per intentar compaginar la convivència del llop amb l'espècie humana. Ens van donar un munt de respostes, algunes ja les hem tret perquè estan com mesures d'educació ambiental, i n'hi ha d'altres que voldríem comentar per veure si són o no possibles, i si s'apliquen o per què no s'apliquen. Les subvencions que es donen als ramaders són del 100% i potser una mica més, oi?

R: Sí.

Q: Després es fa això dels mastins.

R: Sí, aquí es fa el dels mastins protectors, s'ajuda fent tancats, corrals per guardar les ovelles, a part d'aquests tancats se'ls hi proporciona un fil elèctric, que és una manera de fer un tancat provisional per a aquells que es van desplaçant, en alguns llocs a l'estiu quan puja el ramat i el pastor a la muntanya i el pastor es queda a dormir en un lloc decent (solen ser gent una mica gran), se'ls posen unes casetes prefabricades i, en algun altre lloc, se li deixa una tenda de campanya perquè en algunes zones no es pot posar la caseta i així el pastor no ha de dormir pràcticament al ras tapat amb mantes; fem una mica de difusió, a nivell de la precaució que la gent ha de tenir amb

els gossos protectors, donem informació de les dades del llop i, poca cosa més, quan et trobes al ramader li dius que com va la cosa i tal, que era una cosa que sempre havíem fet i ara, a més a més dels temes de pastura doncs ara es fa, i el llop què? Saps quelcom del llop?

Q: Encara hi ha ramats de transhumància en aquesta zona del Cadí?

R: Molt pocs, a vegades hi ha ramats que fan una mini transhumància en el sentit que a l'hivern baixen aquí al volant i a l'estiu estan a 2000m d'alçada.

Q: Aleshores, al llop li és més fàcil atacar ramats que estan en un tancat que no pas els que s'estan movent?

R: No, li és indiferent al llop.

Q: Suposo que hi ha un control bastant exhaustiu del que és l'ecosistema i l'hàbitat per estar segurs que no es desequilibra res, que potser amb la presència del llop pot ser que disminueixin un altre cop els cérvols o altres herbívors.

R: No, això és pràcticament impossible. El cérvol és una espècie difícil d'eliminar i, a més, la presència, el nombre d'exemplars del llop, és molt poca. L'any que potser hi hagi molts grups de llops doncs potser sí, però, a veure, a la zona de la Sierra de la Culebra també es veu a la reserva nacional de caça i allà hi ha una població molt bona de cérvol i hi ha molt de llop i continuen havent-hi molt de cérvol i molt de llop. Si no hi hagués l'home hi hauria una evolució natural. El llop mai esgotarà les seves preses perquè sinó acabarà morint. Si puja molt el cérvol, puja molt el llop, i quan hi ha menys cérvol, doncs també disminueix el llop.

Q: El fet de que el llop també pugui menjar preses mortes, fa que es dugui a terme algun tipus d'estratègia com amb els voltors, que se'ls deixaven preses mortes?

R: No, entenem que és un procés natural la repoblació del llop i, per tant, deixar menjar seria una mica forçar la situació. És un procés natural i que, per tant, si el llop troba un animal mort doncs si se'l menja doncs bé, cap problema però nosaltres activament no ho afavorim.

Q: Vam llegir que en algunes zones s'havia fet això i aleshores el llop desenvolupava un comportament més necròfag i que era més perjudicial al final, perquè el llop s'acostumava a trobar preses mortes i, aleshores, anava a per preses com una ovella que és molt més fàcil d'atacar que no pas seguir un cérvol per la muntanya i que això podria ser contraproductiu també.

R: Es fa, a Castella i Lleó, es fa en algunes zones per afavorir la caça del llop, en llocs on està permesa la caça del llop, diguem-ne doncs a vegades se li posa de menjar algun animal mort perquè s'acosti a un lloc més accessible per caçar-lo, això si que es fa. El que passa és que, és això, es fa durant l'època de caça que són determinats períodes relativament curts, la resta de l'any el llop s'ha de buscar la vida.

Q: També seria una manera de tenir-lo més controlat en una zona, potser?

R: Tampoc, perquè és un animal que pot fer 30-40 km en un dia. De tota la vida hi ha hagut els canyets que era on s'anaven a llençar els animals que es morien, en comptes d'incinerar-los, els llençaven en algun lloc de la muntanya i allà hi anaven guineus, voltors, hi anava l'àguila daurada jove perquè no trobava cap caça i anava allà i anava el llop i anaven tots en allà però se'n deixaven anar poquets potser un al mes. I aleshores sí, depèn de la quantitat, si en un lloc gran amb molta població un cop al mes els hi deixes un animal, no els hi canvia el comportament, ara, si és una població petita allò que sempre, constantment, hi ha menjar allà, doncs els llops diran me'n vaig a menjar a allà, que ja hi tinc menjar i no m'he de preocupar la vida perseguint cérvol o ovelles. Per canviar el comportament hauria de ser una aportació molt i molt constant.

Q: Llavors hi havia, alguns que ens deien si es podria limitar el territori dels llops d'alguna manera, o sigui, de que no compartissin per dir-ho així pastures i llops alhora, però pel que has dit abans es necessita també que els ramats estiguin als boscos perquè els netegin.

R: Sí, clar, els ramats han d'estar, hauríem de tancar els llops en un tancat, gran o petit però això ja és un tancat, has de tancar el llops.

Q: Llavors seria ja tipus reserva, no parc natural?

R: Sí, exacte, ja seria un lloc artificialitzat, no? un lloc tancat, perquè pots tancar 1000 hectàrees, però tancar 20000 hectàrees seria impossible, perquè dintre d'aquest tancat hi hagués un hàbitat natural seria gairebé impossible, si tanques el llop ja l'artificialitzes, aquest llop ja no tindrà preses, o n'hi haurà molt poques, després ja tampoc podran sortir, per tant la població del llop es pot acabar, hi ha un tancat per exemple a les Termes, a Catalunya Nord, hi ha la "Maison du loup", que tenen els llops tancats en un tancat petit i en allà els hi donen menjar.

Q: I aquesta mesura no podria servir perquè es pugui establir, si convingués, la població de llops a Catalunya en un principi, per exemple si es mascle i femella en un tancat així... com a introducció..

R: Sí, però, no convé que hi hagi reintroducció, la generalitat ni preveu ni te cap interès en introduir el llop.

Q: Però, en un suposat de que s'hagués fet això el llop s'hi acostumaria?

R: Si, hi ha llops en tancats.

Q: Però, per reproduir-se i després poder-ne alliberar un altre cop?

R: Sí això ja es fa, per introduir espècies, carnívors, herbívors, etc. Es fa en línxs per exemple. Va sortir al diari que havien alliberat la setmana passada uns línxs a Andalusia.

Q: Es protegeix l'ecosistema del parc perquè els llops s'hi trobin bé i no ataquin tant el que és el ramat o no es pot fer res?

R: No fa falta, no, a veure, en el moment que tu tens un ecosistema, els hàbitats ben conservats amb les poblacions d' herbívors, de preses diguem-ne ja esta, ja estableixes els límits que necessita el llop per poder estar allí sense cap problema.

Q: És un equilibri que per si es manté, però com que els humans amb la caça i tot això....

R: Bé, però si la caça es fa ben feta també es poden mantenir poblacions, quan tens les densitats massa altes, perquè tampoc t'interessa que hi hagi una superpoblació, vas mantenint les poblacions altes i vas controlant que no et baixin.

Q: El llop, ara a Catalunya no està considerat com a espècie protegida; a Espanya veiem el reglament parla del Duero, però a Catalunya què s'hauria de fer?

R: Es parla del Duero perquè és on n'hi havia. Catalunya hauria de fer el seu catàleg d'espècies protegides, ha de revisar el seu catàleg d'espècies protegides i publicar a la Generalitat de Catalunya i ha de publicar que el llop és protegit o cinegètic no caçable.

Q: Perquè en el catàleg de les espècies protegides a Espanya, hi sortia el llop que era a Castella la Manxa, a Extremadura i Andalusia, aleshores a l'estat espanyol, sí que consideren el llop que està amenaçat, però dins de Catalunya no, aleshores hauria de ser la Comunitat Autònoma de Catalunya la que fes el catàleg?

R: Sí, i, a més, que quan es va valorar a l'estat espanyol no sabíem que hi havia llop a Catalunya. Això ja ve d'una normativa europea que declarava el llop protegit, però aleshores Espanya, que tenia població de llop va fer una excepció, van dir nosaltres aquí tenim molt llop i volem que al nord del Duero sigui caçable, però evidentment el llop s'ha de protegir i al sud del Duero, com que n'hi ha molt poquet està protegit i, clar, no es coneixia que hi hagués cap altra població, i ara el llop ha aparegut a Catalunya. És Catalunya, com ha Comunitat Autònoma la que ha de legislar i decidir; té la competència exclusiva.

Q: Això s'ha de fer des del Parc o s'han de presentar firmes? Perquè també ens hem assabentat d'una campanya que intenta recollir firmes pel del llop i diuen que necessiten 50000 firmes per presentar-ho al parlament.

R: Està diguéssim, s'està treballant, hi ha un esborrany de decret en el qual s'està preveient una mica això, catalogar el llop, el llop d'aquí molt poc suposo que es catalogarà o com a protegit o com a cinegètic no caçable, quedarà inclòs. Ara, és això, ningú pot anar a matar un llop, hi ha una reglamentació, ja s'està protegint, no amb una normativa específica concreta, però sí que està protegit, ara el que faltaria és que el Departament d'Agricultura publiqui els aspectes tècnics corresponents de fauna, elaborar aquest esborrany i que passi a l'associació jurídica del departament nostre, els advocats nostres s'ho mirin i diguin mira està bé això, has de mirar això i allò, després es passa al gabinet del conseller, que al conseller li sembli bé, que ho signi el conseller i que aleshores es faci ja oficial. És tan fàcil com això.

Q: O sigui que no cal ni recollida de firmes ni res de res.

R: No cal, no fa falta. Tenim interès perquè és una espècie que tenim i no tenim res, està en el limbe, a veure, s'ha de catalogar d'alguna manera. És millor protegir i deixar la porta oberta a cinegètic no caçable, que escolta, si mai es pot caçar, per què no el cacem? És una espècie com una altra, si cacem el isards i cérvols (que se'n maten molts), però continuem mantenint la població, doncs escolta per què no el llop. És una qüestió que, de vegades, pesa més l'ètica que no pas el criteri tècnic o el sentiment que no pas el criteri tècnic.

Q: Suposo que seria com caçar un cérvol; sempre s'han caçat cérvols i és una cosa que tothom sap i ho té més o menys assumit.

R: Sí, però hi ha gent que està totalment en contra, no que es cacin cérvols, no sé, quan sembla un problema greu pels nostres. Hi ha hagut atropellaments i accidents per cérvols. Si es fa ben fet tampoc és dolent, tot depèn de la opinió personal, si té

lògica que algú matí un animal per penjar el seu cap al menjador de casa, això cadascú tenim el nostre criteri, però des del punt de vista tècnic de conservació de les poblacions, a veure, si tenim una població de cérvols que saps quants n'hi han i dónes uns permisos determinats i cada any comproves quants n'hi ha i veus que la població se't manté o inclús puja una mica pots donar aquests permisos. En una població de cérvol, mentre tinguis cérvol doncs per què no? I el llop, per què no? Això és un criteri que algú en el seu moment haurà de decidir.

Q: Perquè, llavors, la diferència cinegètic i caçable, que és cinegètic?

R: Cinegètic vol dir que es pot caçar, o sigui que és una espècie que és caçable, però que tu, durant una colla d'anys, pel que sigui dius no, no, està prohibit caçar.

Q: Jo em pensava que cinegètic era directament que es podia caçar.

R: No, no, no, ja et dic com a exemple el gall fer durant molt anys es caçava, als anys 60-70 es caçava, i per una sèrie d'actuacions es va dir prohibit caçar-lo, ja no es pot caçar, però continuava sent cinegètic, el que passa que estava prohibit caçar-lo, doncs van passar molts anys, als 90 o finals dels 90 que van dir bueno, després de tants anys i, vist que la població no es recupera, i tal què us sembla, el fem protegit? I algú va decidir el traiem de cinegètic i el fem protegit.

Q: Però si era cinegètic no caçable?

R: Bueno algú va considerar que quedava més bé fer-lo protegit.

Q: També hi havia molta gent que ens deia de posar xips al llops com si fossin gossos.

R: Primer s'ha de capturar, com el captures i després com li llegeixes el xip?

Q: Suposo que molta gent es deuria referir al control per satèl·lit.

R: Sí, el que passa que és això, aleshores, això ja no es un xip sinó que es un emissor i cada emissor té un vida determinada, a més a més, que fer una captura i recaptura per canviar-li la bateria i tota la resta és molt complicat i, a part, el cost que això implica. Sempre es caríssim.

Q: I, pel que fa al turisme del llop, la gent estava bastant interessada en què es fes un turisme del llop per poder aprofitar que a la gent els agrada el llop com a espècie, ja sigui físicament o pel que representa i això, que si es podria fer una bona aplicació del turisme del llop?

R: Sí, una mica la jornada aquesta a Saldes va ser amb aquesta idea, el que fan, sempre s'ha dit, jo ho tinc molt clar que el turisme aquest no ha de ser per anar a veure llops, ha de ser un turisme que tu el venguis com per anar a visitar el terreny on viu el llop, els territoris del llop, amb el qual tu vas amb el guia i et diu escolta mira doncs això és una petjada del llop, veus aquí un dia van trobar-se una ovella morta que no pas que dir, que aquí una altra vegada van veure tres llops que voltaven per allà, però el llop no l'acabes veient, poden trobar els seus indicis, però que el motiu principal no sigui anar a veure el llop. I llavors, quan en tinguis molta quantitat com per exemple a la Sierra de la Culebra a Zamora, allà sí que s'han arribat a plantejar això, anem a veure el llop, clar el llop es mou a una certa distància, no veuràs un llop a 200-300m, estarà a 1,5 -2 km, amb uns prismàtics, però no molestar-los. El turisme més que res és això, anem a veure on viu el llop, aquesta sensació pot agradar i pot ser engrescadora, però s'ha de tenir clar des del primer moment que no veuran cap llop, ja és molta, molta sort que igual passa, s'hi han trobat que s'han pogut fer fotografies amb una càmera petita, però és sort. L'experiència és anar a visitar els territoris on viu el llop.

Q: Aquest turisme pot influir negativament en el repoblament del llop? És a dir, que el llop notés molta presència humana si es desenvolupés aquest turisme?

R: Si es fa ben fet, no.

Q: Hi ha alguna mesura que, avui en dia, no s'estigui aplicant i que creus que pugui ser útil?

R: Jo penso que s'hauria d'incrementar el tema de tot el que s'està fent a l'àmbit del parc natural i penso que és una llàstima que es faci només en aquest àmbit i que a la zona del Ripollès i Puigmal, per exemple, tot això no es faci. S'hauria de potenciar en altres zones com la zona del Pallars. Si augmenta la població, es podria establir un nucli de llops reproductor o una manada de llops i tenir més atacs als ramats.

Q: Quin creus que és el futur del llop per Catalunya? Creus que es pot arribar a establir del tot?

R: Pensem que sí, els que hi treballem creiem que sí, pensem que dependrà una mica d'ell mateix i de les condicions per poder-se establir, estem aconseguint un punt d'equilibri de convivència entre els ramaders i el llop que pot ser conflictiva i amb altres col·lectius els caçadors i excursionistes, doncs també acostar una mica la implicació cap a ells i a Castella i Lleó ja ho han aconseguit i a Cantàbria i Astúries ho han

aconseguit, doncs aquí també hem de ser capaços. Ha d'establir-se de forma permanent, reproduir-se i incrementar-se la presència.

Q: En realitat, tot el que s'està fent ara que el nombre de llops és molt petit, s'està fent de cara al futur, oi?

R: Sí.

Q: Establir unes bases per quan augmentin poder estar preparats?

R: Sí, és una mica tot a base d'aprendre una mica i després veure experiències en altres llocs, els francesos, a Castella, doncs això idees que es tenien i s'han anat aplicant una mica a la realitat i hem anat millorant i ara tenim una experiència pilot que ha funcionat bé i aleshores doncs o anirem aplicant.

Q: Serà una educació com per nosaltres mateixos perquè feia tan de temps que no hi era...

R: Sí, hem agut d'aprendre això, fer el seguiment i al trobar un rastre de llop o un excrement, quines són les mesures que s'han de tenir per protegir un ramat d'ovelles. Hi ha llocs que utilitzen banderoles per espantar als llops o rucs, oques, o flames i tot per protegir els ramats.

Q: Per què tanta obsessió amb el llop com "alimaña" i tot això quan també hi ha guineus que també ataquen el bestiar?

R: No, jo penso que també és una mica un tema cultural, un tema de cultura, d'educació des de petit, perquè sempre hi ha hagut la caputxeta vermella, el llop i els tres porquets, i hem après una mica això. Des de petits se'ns a ensenyat que era un animal ferotge, salvatge, sanguinari.

Q: L'increment de cérvols aquest any afavoriria que el llop en alguna visita que fes decidís establir-s'hi del tot?

R: Podria ser. De fet, en aquests últims tres anys se n'han caçat molts i, clar, el caçador moltes vegades no s'emporta el cérvol sencer, s'emporten igual les cuixes i el llom i deixen la carcassa i podria ser que això ho afavorís.

Q: Vam llegir que la Junta de Castella Lleó volia implementar un sistema d'assegurances pel ramader.

R: Sí, el ramader paga certs diners i, aleshores, l'administració paga pel cost d'aquesta assegurança i aleshores cada cop que el llop matés una ovella pagaria l'assegurança.

Q: I pel que vam llegir no estaven gaire d'acord els ramaders de la zona, però aquí podria funcionar?

R: S'havia estudiat, però, ara per ara, sembla que és millor fer-ho com s'està fent perquè sembla ser que tu pots anar a veure cada un dels animals morts i, per tant, l'avaluació dels danys la fa la pròpia administració i, donat que la població del llop és petita, tampoc es gaire feina.

Q: I, en aquest cas, si és una assegurança això ho fa l'empresa privada.

R: Sí.

Q: Què passaria si es trobessin el llop ibèric amb el llop italià?

R: Sempre és una possibilitat, com que estem una mica al mig pot ser que en el seu moment al futur es trobessin les dues poblacions, no sé, podria haver-hi una certa hibridació dintre de la mateixa espècie, però no seria una hibridació pròpiament dita, hi hauria una barreja de caràcters de les dues.

Q: Què és el que cal perquè els llops es puguin reproduir, a part de alimentació i de l'hàbitat? Per què no s'han reproduït aquí?

R: Perquè falten femelles. Normalment, solen ser més divagants els mascles que les femelles i n'ha de trobar una que li ha d'agradar, el per què li agrada o no, això ja no ho sé. Això també ho hem convertit en un joc d'ordinador, el llop al final troba una lloba i es queda a viure aquí. però, clar, és això, primer han de venir, divaguen, n'ha vingut alguna...

Q: Pel que hem llegit del comportament del llop i jerarquització, normalment els llibres parlen dels mascles joves que volen formar un altre grup i són els que marxen, però les femelles joves?

R: Normalment, es queden per ajudar els cadells, els cadells de la femella alfa que és la única que es reproduïx.

Q: No pot ser un problema, en general del llop, que si sempre es reproduïx l'alfa i el seus familiars, hi hagi consanguinitat?

R: No. Els fills mascles marxaran normalment, els fills femelles de normal es quedaran, un dels fills si que pot ser que li planti cara al mascle i marxi quan sigui vell i si que pot ser, aleshores, que un fill s'ajunti amb la mare d'alguna manera, però bé això es una cosa que ha passat durant mil·lennis i els hi ha anat bé com a espècie i se suposa que els hi ha d'anar bé.

Q: Més que res, creia que hi hauria molta consanguinitat.

R: No, perquè se suposa que només és això i pensa que hi han famílies que viuen en territoris un a tocar de l'altre i pensa que sempre hi ha individus que salten d'una manada a l'altra i, aleshores, se suposa que això ja és suficient perquè hi hagi variabilitat genètica.

Q: Tots aquests tallers, a banda de les escoles, hi ha gent que també hi estigui interessada?

R: Si, han vingut grups familiars o associacions que venen i ens demanen una xerrada, hi ha gent que ho demana....

Q: Moltes gràcies per atendre'ns i resoldre tots els nostres dubtes.

Annex 4. Model d'enquesta.

ENQUESTA: EL LLOP A CATALUNYA

Per respondre l'enquesta encercli l'opció desitjada.

Sexe: D H **Edat:** **Ocupació:** **Població:**
.....

1. Quina és la seva relació amb els animals?

Dolenta Regular Bona Molt bona

2. Té animals a casa? Sí No NS/NC

Quin/s?.....

3. Sabia que el llop es va extingir a Catalunya? Sí No NS/NC

4. Sap que el llop ha tornat a Catalunya? Sí No NS/NC

5. Quins beneficis creu que pot aportar la tornada del llop a Catalunya?

Cap Equilibri de l'ecosistema
Atracció de turisme a la zona Altres.....
Control de les poblacions (senglars, conills, etc)

6. Quins problemes creu que pot ocasionar la tornada del llop a Catalunya?

Cap
NS/NC
Atacs a ramats

Atacs a persones

Destrossa de conreus

Transmissió de
malalties

Aproximacions a
urbanitzacions

Altres

7. Creu que seria favorable que augmentés la població de llops a Catalunya?

Sí No M'és indiferent NS/NC

8. Creu que hauria de ser legal la caça de llops?

Sí No M'és indiferent NS/NC

9. Creu que els afectats per la presència del llop haurien de rebre indemnitzacions?

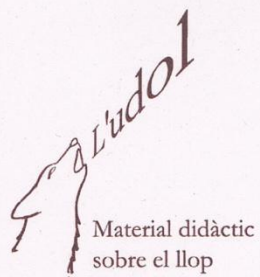
Sí No M'és indiferent NS/NC

10. Creu que s'haurien d'adoptar mesures per a protegir el llop?

Sí No M'és indiferent NS/NC

11. Quines solucions proposaria per compaginar la convivència del llop amb la societat a Catalunya? (Opcional)

Annex 5. L'Udol. Projecte d'educació ambiental sobre el llop

PROJECTE D'EDUCACIÓ AMBIENTAL SOBRE EL LLOP

CURS ESCOLAR 2010-2011

BALANÇ

Realització :

Amb el suport i el finançament del

1. CONTEXT

El Parc Natural del Cadí-Moixeró té una superfície de 41.060 hectàrees. La riquesa del seu medi natural, tant de flora com de fauna, és excepcional. I és precisament aquí on, després de 70 anys d'absència al Principat, s'han trobat indicis de presència de llop (*Canis lupus*). I és que a poc a poc, aquest gran carnívor es deixa endevinar als Pirineus i revifa les converses a tots nivells.

Amb l'objectiu que els habitants de la zona tinguin present la importància d'aquesta riquesa i la respectin i protegeixin en les seves accions quotidianes, des del Parc Natural del Cadí-Moixeró i l'associació Sours hem realitzat aquest projecte d'educació ambiental. S'ha adreçat als escolars del Cadí-Moixeró, perquè aprenguin a conèixer la riquesa del medi que els envolta i integren la necessitat de respectar-la i protegir-la en les seves accions.

El març 2006 es va presentar *L'udol, material didàctic sobre el llop*, realitzat per l'associació Sours amb el suport i finançament del Parc Natural del Cadí-Moixeró. Des de llavors ha estat utilitzat per nens i nenes, i nois i noies del Parc Natural del Cadí-Moixeró (des de 3 anys fins a adults) :

2006/07 : 468 alumnes de 16 centres del Parc Natural del Cadí-Moixeró.

2007/08 : 250 alumnes de 13 escoles del Parc Natural del Cadí-Moixeró.

2008/09 : 456 alumnes de 15 escoles del Parc Natural del Cadí-Moixeró.

2010/11 : 402 alumnes de 7 centres pròxims al Parc Natural del Cadí-Moixeró.

Enguany el projecte s'ha proposat a les capitals de les comarques del Parc Natural del Cadí-Moixeró : Puigcerdà, Berga i La Seu d'Urgell.

El Parc Natural del Cadí-Moixeró juntament amb l'associació Sours hem donat continuïtat al projecte que va començar el febrer del 2006 amb l'elaboració de *L'udol, material didàctic sobre el llop* i que ha continuat amb el desenvolupament d'algunes de les 45 activitats que proposa el kit pedagògic. S'ha apostat per una proposta d'educació ambiental de qualitat, s'han efectuat 4 intervencions per grup, tres dies d'activitat dins de l'aula i una sortida a l'entorn proper a l'escola.

Els 402 nens, nenes, nois i noies que han participat al projecte pertanyen als següents centres escolars : CEIP La Valira – La Seu d'Urgell, CEIP de Castell-Ciutat, CEIP Sant Esteve –

Alàs i Cerc, CEIP Pau Claris – La Seu d'Urgell, CEIP Santa Eulàlia – Berga, CEIP Llums del Nord – Puigcerdà, IES Guillem del Berguedà – Berga.

A tots ells els donem les gràcies per haver continuat a donar vida a *L'udol*.

L'èxit d'aquest projecte, però, va encara més enllà de les comarques de la Cerdanya, el Berguedà i l'Alt Urgell, i arriba a l'estat francès. Des del 2010 estem treballant en la traducció i adaptació al context francès de *L'udol, material didàctic sobre el llop*. Des del 2009, el material ha estat utilitzat a les escoles catalanes des Pirineus Orientals. Seguint l'exemple dels projectes realitzats al Parc Natural del Cadí-Moixeró, 21 classes (458 alumnes, dels 4 als 16 anys) de l'estat veí també han treballat sobre el llop.

2. OBJECTIUS

Donar a conèixer el llop;

conservar i divulgar el patrimoni cultural i natural

relacionat amb l'espècie.

Àmbit de la cognició : què cal saber.

- › Conèixer el llop i el seu paper biològic dins l'ecosistema, en relació amb la biodiversitat.
- › Desmitificar l'animal sense oblidar que pertany a la fauna salvatge i relacionar-lo amb el patrimoni cultural associat.
- › Prendre consciència de l'estat de conservació del llop i la seva problemàtica social.

Àmbit de la psicomotricitat : què cal saber fer.

- › Adquirir la capacitat de transmetre els coneixements apresos.

Àmbit de l'afectivitat : interessos, actituds, valors a assolir.

- › Ser respectuós amb els companys i l'entorn.
- › Implicar-se en un projecte local propi.
- › Ser crític i tolerant amb la cohabitació dels humans i el llop en un mateix territori.

3. METODOLOGIA

Per conèixer una mica més la nostra manera de fer, us aconsellem que llegiu aquestes línies que expliquen teòricament les nostres activitats pedagògiques. Si voleu saber-ne més, trobareu més informacions al CDrom de *L'udol*.

LA PEDAGOGIA DEL PROJECTE

Aquest mètode participatiu es tradueix en accions concretes que es reforcen en els problemes i les competències locals de cada territori. Els diferents enfocaments pedagògics (sensorial, lúdic, científic, artístic, imaginari...) permeten assolir una gran varietat de sensibilitats. El desenvolupament d'aquests projectes permet que els participants esdevinguin protagonistes del seu propi aprenentatge i té com a objectiu adoptar comportaments respectuosos, responsables i solidaris a nivell individual i col·lectiu.

Quan es viu la pedagogia del projecte per primera vegada, pot semblar una aventura imprevisible, que funciona, segons els desitjos dels participants... Contràriament a aquesta primera impressió, la metodologia està delimitada en el temps i l'espai, en la distribució de feines, ... Aquest treball de delimitar i "dirigir" correspon a l'educador.

En certes ocasions, el tema és escollit pels nens i les nenes, d'altres vegades és l'educador qui el proposa. En aquest cas hem triat el Llop. És un tema precís, però no ha de suposar cap fre ni entrebanc a la creativitat al voltant d'aquest tema.

LA PEDAGOGIA DE L'ECOFORMACIÓ

És un mètode que afavoreix el retrobament entre els humans i el medi per mitjà de dos registres : el sensorial i el cognitiu.

A través de l'alternança es combina l'estudi racional del medi a partir d'observacions, mesures i recerques amb l'obertura del participant cap a l'imaginari i expressió corporal (poesia, pintura, escultura, música, jocs, dansa, ...).

Allà on es creuen la pedagogia del projecte i de l'ecoformació és on es relaciona l'ésser humà amb ell mateix, amb els altres i amb el planeta en general.

L'amalgama d'aquestes dues metodologies permet assolir els continguts conceptuals, les habilitats i els procediments i també les actituds definits en els objectius generals.

4. DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

El projecte té una durada il·limitada, sempre que els mestres s'hi vulguin implicar. Des del nostre costat, hem proposat **3 matins o 3 tardes** a l'escola (espaiats en el temps en la mesura que sigui possible perquè els mestres hi puguin treballar), i **1 matí o 1 tarda de sortida** al mateix poble (prop de l'escola).

Les classes participants van rebre una carta o un correu electrònic per proposar-los el projecte, i una primera cita amb l'educador. Així, les primeres opinions i impressions de la classe sobre el llop han estat principalment recollides pels mestres.

El kit utilitzat, *L'udol. Material didàctic sobre el llop*, ha permès parlar del llop de diferents maneres.

Les diferents temàtiques que s'han tractat són :

I Evolució.	VII Comportament.	XII Contes i llegendes.
II Fitxa descriptiva.	VIII Comunicació.	XIII Toponímia.
III Distribució.	IX Hàbitat i territori.	XIV Protecció.
IV Morfologia.	X Indicis de presència	XV Cohabitació.
V Alimentació.	i seguiment científic.	
VI Reproducció.	XI Diferències gos/llop.	

La planificació de les activitats s'ha discutit amb els alumnes i mestres. La seva implicació és molt important pel bon funcionament i es reflecteix en el resultat del projecte.

El recurs pedagògic utilitzat, *L'udol. Material didàctic sobre el llop*, conté un CD rom amb una guia de 45 activitats i un llibret d'informació sobre el llop. Aquest CD ha estat distribuït als mestres responsables del projecte perquè puguin ampliar o reforçar conceptes entre les diferents intervencions de l'educador, o bé utilitzar-lo posteriorment com ja han comentat alguns mestres.

5. AVALUACIÓ

El projecte d'educació ambiental sobre el llop que s'ha dut a terme des del setembre 2010 fins al juny 2011 ha tingut gran acceptació per part dels 19 mestres i dels 402 alumnes dels 7 centres escolars participants.

Centre escolar	Classe	Nombre d'alumnes
La Valira (La Seu)	p3	12
La Valira (La Seu)	p4 A	24
La Valira (La Seu)	p4 B	24
La Valira (La Seu)	p5	18
Castell-Ciutat	infantil	9
Castell-Ciutat	Cicle inicial	9
Castell-Ciutat	C.mitjà i superior	9
Alàs	classe única	8
Pau Claris (La Seu)	p3 A	24
Pau Claris (La Seu)	p3 B	24
Pau Claris (La Seu)	p4	25
Pau Claris (La Seu)	p5 A	23
Pau Claris (La Seu)	p5 B	23
IES Guillem del Berguedà (Berga)	1er ESO A	28
IES Guillem del Berguedà (Berga)	1er ESO B	28
IES Guillem del Berguedà (Berga)	1er ESO C	28
Santa Eulàlia (Berga)	5è	27
Santa Eulàlia (Berga)	6è	27
Llums del Nord (Puigcerdà)	1er A	16
Llums del Nord (Puigcerdà)	1er B	16

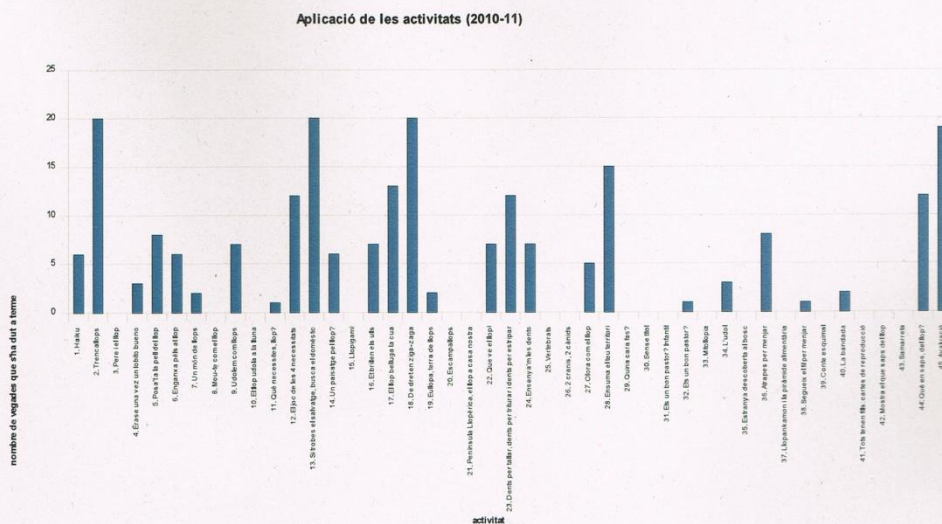
7 centres escolars (6 de primària i 1 de secundària)

20 classes

402 alumnes (206 d'educació infantil, 112 de primària, 84 de secundària)

80 intervencions (4 sessions per classe)

A la gràfica es pot observar les **activitats** dutes a terme aquest curs escolar 2010/2011 :

2006/07 : 33 activitats

2007/08: 27 activitats

2008/09 : 20 activitats + noves activitats per petits

2010/11 : 27 activitats + noves activitats per petits

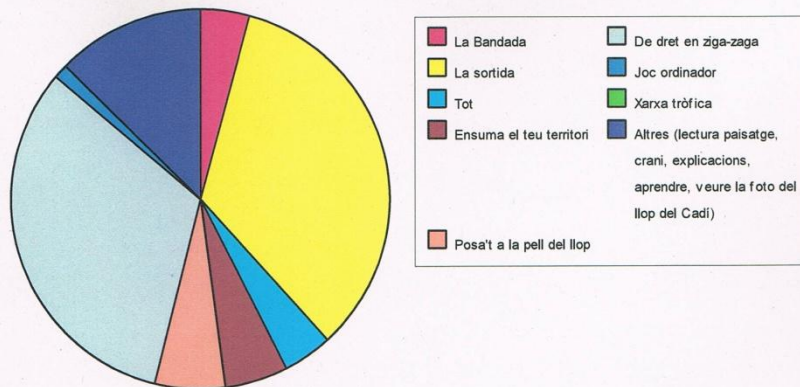
Aquest curs escolar 2010/11 s'han utilitzat 27 activitats de les 45 que hi ha definides al material original, a més de les noves activitats o adaptacions ideades i utilitzades el curs escolar 2008/09. Aquest elevat nombre d'activitats es deu a l'ampli ventall d'edats dels participants : des dels 3 fins als 13 anys.

A la següent taula hi ha les activitats més utilitzades a cada una de les sessions amb els alumnes petits i amb els grans :

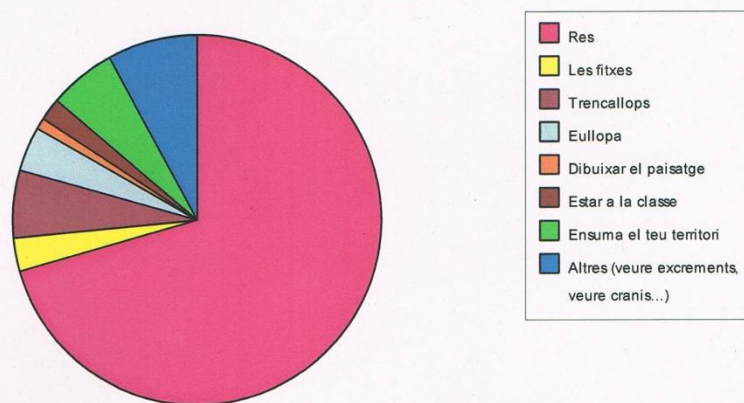
Sessió	Alumnes petits (p3, p4, p5, cicle inicial)	Alumnes grans (cicles mitjà i superior, 1er ESO)
Primera	Si trobes el salvatge, busca el domèstic. Dibuixa un llop. Trencallops. Posa pèls al llop.	Si trobes el salvatge, busca el domèstic. Haiku. Dibuixem un llop entre tots. Trencallops.
Segona	Un món de llops. L'alimentació del llop. Mira les dents ! De dret en ziga-zaga.	Eullopa, terra de llops. De dret en ziga-zaga. Posa't a la pell del llop.
Tercera	Trencallops. Posa't a la pell del llop. El llop belluga la cua. Et brillen els ulls. L'udol.	Ensenya'm les dents ! L'udol. Lobito bueno. Ets un bon pastor ?
Quarta (sortida)	Un paisatge pel llop ? Qui menja qui ? Olor com el llop. Que ve el llop ! Udolem com llops.	Un paisatge pel llop ? Ensuma el teu territori. Xarxa tròfica. Què necessites, llop ?

Al final de les 4 sessions, **254 alumnes i 17 mestres** han omplert els qüestionaris que es troben a la guia d'activitats. A continuació podeu veure els resultats :

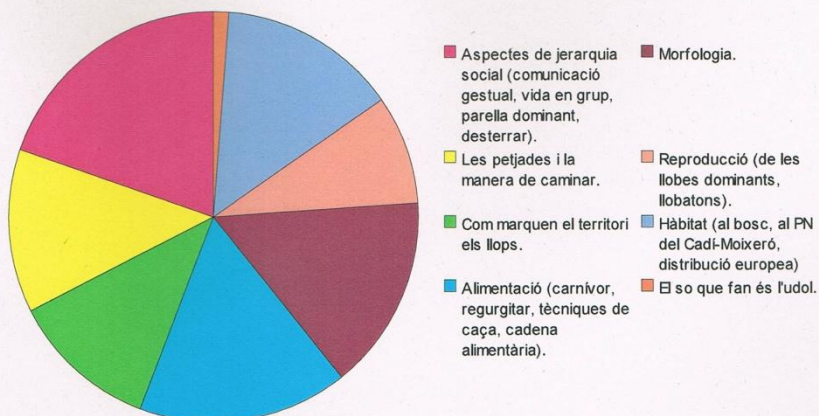
Què t'ha agradat més? (2010-11)

Què t'ha agradat menys? (2010-11)

Què has après ? (2010-11)

Els **alumnes** estan molt contents del projecte perquè...

- *ha sigut molt divertit ;*
- *m'ho he passat molt bé ;*
- *m'ha agradat molt treballar sobre el llop ;*
- *ha sigut molt interessant.*

Per la gran part dels participants no hi ha res que no hagin pogut fer, a alguns, però, els hagués agradat fer (i no ho han pogut fer) :

- *veure un llop (o anar a algun centre on els estudien) ;*
- *veure un video ;*
- *que el projecte fós més llarg ;*
- *anar al Parc Natural del Cadí-Moixeró ;*
- *buscar indicis de presència del llop.*

Algunes frases :

- *Els llops són cosins germans dels gossos.*
- *El llop està en perill d'extinció.*
- *Els fills dels llops es diuen llobatons.*
- *El llop és un animal magnífic.*
- *El llop és carnívor però a vegades quan té molta gana menja serps.*

- El llop té molta cura dels llobatons.
- Els llops tenen molt bon olfacte.
- El llop trepitja les seves mateixes petjades.
- Hi ha pocs llops.
- El llop és molt interessant.
- Els llops fan pipí i caca per deixar la seva olor i saber quina és la seva muntanya.

L'opinió dels mestres :

- El contingut del projecte ha estat adaptat a l'edat dels alumnes.
- El projecte ha ajudat als alumnes a adquirir sentit de l'organització ja sigui a l'hora de treballar en grups o individualment, respecte als altres i capacitat de reflexionar i fer propostes.
- Les intervencions han sigut suficients, d'una durada i ritme adequats.
- Les activitats han estat ben organitzades.
- Les explicacions de l'educador/a han estat adaptades a l'edat i la relació amb el grup ha sigut molt bona.
- El projecte és un bon recurs per apropar els alumnes al seu entorn, conèixer el que ens envolta, reflexionar envers la realitat del llop.

El que ha agradat més :

- La varietat d'activitats i que fossin tan participatives.
- L'adaptació a l'edat dels nens i nenes.
- La predisposició i manera de fer dels educadors.
- Els materials, molt visuals i manipulables.
- La sortida a l'entorn tot parlant del llop.
- Conèixer el llop.

Suggeriments :

- Que hi hagi més sessions.
- Que hi hagi continuïtat al llarg de tota l'escolaritat (o durant un cicle).
- Concentrar totes les sessions en un mateix trimestre.
- L'horari de tarda no és el més adequat. (?)
- No hi va haver reunió prèvia. (??)

L'opinió dels educadors :

La preparació d'aquests projectes pedagògics sobre el llop va començar molt d'hora, just quan el curs anterior acabava, el 13 de juliol 2010 a La Seu d'Urgell, per presentar el projecte als mestres interessats. Una segona reunió pels que no havien pogut assistir-hi es va organitzar just abans de la tornada a l'escola, el 2 de setembre 2010 a Castell-Ciutat. En total foren 9 mestres (dels 19 que han participat finalment al projecte) els que van assistir a la

presentació. Aquestes reunions són molt interessants per l'organització i la implicació dels mestres al llarg de les diferents sessions i per la continuïtat del projecte un cop l'educador ha marxat de la classe o les sessions s'han acabat. Aquestes reunions també han permès que tres escoles (8 classes en total) treballin durant tot el curs sobre el llop (escola de Castell-Ciutat i d'Alàs i Cerc) i sobre l'entorn (Escola La Valira de La Seu d'Urgell). Pels futurs projectes caldria insistir en aquestes reunions, potser proposant dues o tres dates i diferents llocs per permetre l'assistència a tots els interessants.

Els participants han sigut d'edats molt diverses, de 3 fins a 13 anys. *L'udol, material didàctic sobre el llop* ha sigut el suport utilitzat, juntament amb les activitats que ja havíem ideat i dut a terme amb les classes d'educació infantil el curs escolar 2008/09. Els diferents suports han permès aconseguir els objectius fixats a l'inici, però deixen veure que ja és el quart curs escolar que es fan servir. El trencaclosques, les cues i orelles i les lones de les petjades mostren que han estat utilitzats per més de 1500 nens i nenes, i que una reedició seria pertinent.

El fet de realitzar 20 projectes sobre el llop vol dir 80 activitats de mig dia de durada, i sobretot la dificultat de fer que les agendes estiguin coordinades. Amb molts esforços per part de tots, els dos educadors (Àngel Bonada i Carme Ruset) han aconseguit realitzar tots els projectes, realitzant una activitat per trimestre i la sortida a finals de curs. La conseqüència ha sigut que les sessions han sigut molt espaciades, fet que no suposa cap problema si els mestres continuen el projecte pel seu costat, però que presenta alguna dificultat si el mestre s'hi implica poc i només espera les sessions proposades. En aquest segon cas els alumnes no es fan seu el projecte tan ràpidament ni tampoc hi ha un lligam ni una implicació importants. Malgrat aquest fet, les sessions sempre captiven els participants perquè la manera de treballar és diferent a l'habitual, la temàtica és engrescadora i els materials són participatius i originals. Pels anys següents caldria insistir en l'organització del calendari, segons la disponibilitat dels educadors i de la classe, i donar preferència als grups que desitgen treballar sobre la temàtica proposada al llarg de tot el curs.

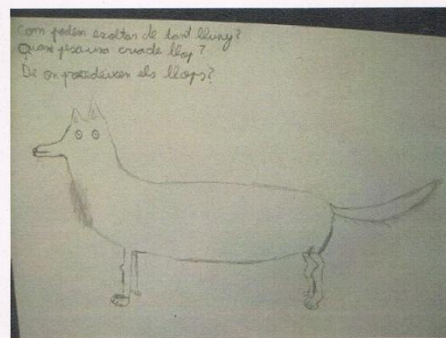
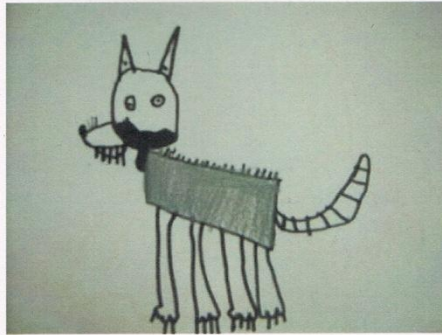
L'aparició del "Joc del llop" on-line ha sigut un bon suport informàtic, que algunes classes han descobert durant el projecte, i d'altres pel seu compte. Ha sigut un bon complement a les sessions, per consolidar coneixements, per adquirir-ne de nous i perquè els participants comparteixin el projecte amb la família.

Associació Sours, setembre 2011.

EL PROJECTE EN IMATGES

Dibuixa un llop (individual o en grup).

Projecte d'educació ambiental sobre el llop.

Balanç. Curs escolar 2010/11

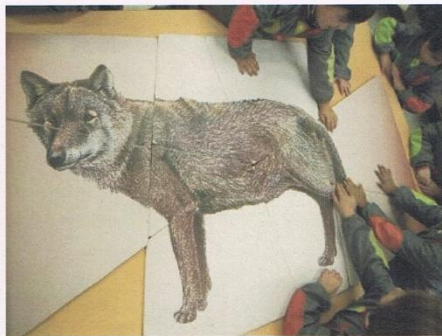
Salvatge o domèstic ?

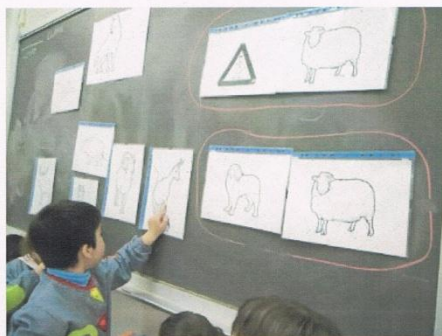
Posa pèls al llop.

Trencallops.

Els animals que menja el llop i els mitjans de protecció.

Projecte d'educació ambiental sobre el llop.

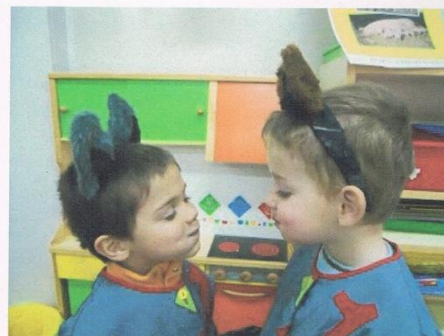
Balanç. Curs escolar 2010/11

Cranis : denticions i règims alimentaris.

Posat a la pell del llop. El llop belluga la cua.

Projecte d'educació ambiental sobre el llop.

Balanç. Curs escolar 2010/11

Un món de llops.

Eulopa, terra de llops.

De dret en ziga-zaga.

Una foto del llop al P.N. del Cadí-Moixeró.

Lectura del paisatge. Ensuma el teu territori.

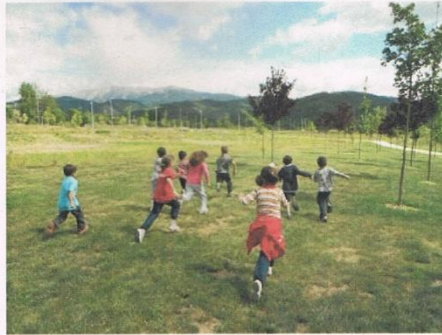

Projecte d'educació ambiental sobre el llop.

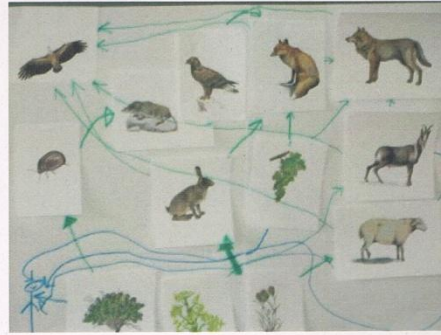
Balanç. Curs escolar 2010/11

Llops i isards.

Xarxa tròfica.

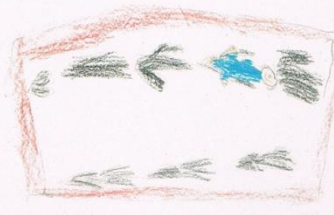
Alguns treballs sobre el llop realitzats a la classe de plàstica.

Avaluació.

El fameliquet del llop

Vam fer un joc de palques del llop i del gos

Un cop d'ull al projecte.

<p>Les activitats :</p>	<p>La manera de treballar :</p> <p>😊 (sol)</p> <p>😊😊😊😊😊 (en grup)</p>
<p>Dibuix del que m'ha agradat més :</p>	

Grup d'activitats - Punt 5 - Avaluar

<p>El que no m'ha agradat :</p>
<p>Una cosa que he après del llop :</p> <p>Com amaguen-se darrere d'alguna cosa.</p>

Grup d'activitats - Punt 5 - Avaluar

Escola: Castell-Cutat Cerc Bumerang

<p>Les activitats :</p>	<p>La manera de treballar :</p> <p>😊 (sol)</p> <p>😊😊😊😊😊 (en grup)</p>
<p>El que m'ha agradat més :</p> <p>La quimballa agredida perquè és la de desaparèixer-se.</p>	

Grup d'activitats - Punt 5 - Avaluar

<p>El que no m'ha agradat :</p>
<p>Una cosa que he après del llop :</p> <p>El que és que el llop és una espècie protegida.</p>

Grup d'activitats - Punt 5 - Avaluar

Annex 6. Quadre d'utilització d'activitats de l'Udol.

Quadre d'utilització

Activitat	Fase	Matèria	Aproximació	Conceptes clau	Edat	Temps de durada	Nre. participants	Espai
1. Haiku	1	C. naturals Llengua	Cognitiva Artística	Sentiment, pensament, sentits	6-14	20 min	Individual	Interior
2. Trencallops	1	C. naturals	Lúdica Cognitiva	Morfologia, comunicació gestual, dominància, submissió, posició social, agressivitat, animal social, grup familiar	3-7	20 min	En grup	Interior
3. Pere i el llop	1	C. naturals Música	Artística Sensorial	Instruments de corda, vent i percussió, expressió musical de sentiments i fil argumental	3-14	2 h	En grup	Interior
4. <i>Érase una vez un hobito bueno</i>	1	C. naturals Ll. castellana Música	Cognitiva Sensorial	Metàfora, prejudicis, estereotips	8-14	30 min	En grup	Interior
5. Posar a la pell del llop	2	C. naturals	Lúdica Artística	Vincles familiars, posició social, comunicació no-verbal, dominància, submissió, agressivitat	3-11	30 min	En grup	Interior
6. Enganxa pèls al llop	2	C. naturals Plàstica	Artística Sensorial	Morfologia del llop i de l'home, sentit del tacte, pelatge	3-5	1 h	Individual	Interior
7. Un món de llops	2	C. naturals Geografia	Cognitiva Científica	Adaptacions del llop, distribució, diversitat de llops al món	3-7	30 min	Individual	Interior
8. Mou-te com el llop	2	C. naturals Psicomotricitat	Lúdica	Alimentació, locomoció, llop solitari, grup familiar	3-7	20 min	En grup	Interior

9. Udolem com llops	2	C. naturals Psicomotricitat	Lúdica Dinàmica	Udol, gruny, lladruc	6-12	20 min	En grup	Exterior
10. El llop udola a la lluna	2	C. naturals Plàstica	Artística	Udol, silueta	6-14	30 min	Individual	Interior
11. Què necessites, llop?	2	C. naturals	Lúdica Dinàmica	Equilibri dinàmic, recurs, necessitats vitals del llop, hàbitat, població, aigua, aliment, refugi, cicle de la matèria	6-14	20 min	En grup	Exterior
12. El joc de les 4 necessitats	2	C. naturals	Lúdica Dinàmica	Hàbitat, aigua, aliment, tranquil·litat, necessitats vitals del llop	6-14	30 min	En grup	Exterior
13. Si trobes el salvatge, busca el domèstic	2	C. naturals Plàstica	Artística	Animals salvatges i domèstics	3-7	30 - 45 min	Individual	Interior
14. Un paisatge pel llop?	2	C. naturals Plàstica	Artística	Vegetació, paisatge, hàbitat, diversitat, impacte humana	6-14	30 min	Individual	Exterior
15. Llopigami	2	Plàstica	Artística		8-14	20 min	Individual	Interior
16. Et brillen els ulls	2	C. naturals Plàstica	Artística	Hàbits nocturns, visió nocturna	3-7	30 min	Individual	Interior
17. El llop belluga la cua	2	C. naturals	Artística	Morfologia del llop i dels humans, dominància i submissió	3-5	1 h	Individual	Interior
18. De dret en zig-zaga	3	C. naturals Plàstica	Científica Artística Lúdica	Locomoció, rastre, peïjada, traça, desplaçament, direccionalitat, moviment erràtic, superposició	3-11	1 h	Individual	Interior
19. Eullopa, terra de llops	3	C. naturals Geografia	Cognitiva Científica	Distribució, expansió, colonització, població, territori	6-14	1 h	En grup	Interior

TOPIC

Material didàctic sobre el llop

20. Escampallops	3	C. naturals	Lúdica Dinàmica	Colonització de nous territoris, expansió, territori	8-14	20-30 min	Individual	Exterior
21. Península Llopètica, el llop a casa nostra	3	C. naturals Geografia	Cognitiva Científica	Distribució, expansió, regressió, colonització, població, territori	10-14	1 h	En grup	Interior
22. Que ve el llop!	3	C. naturals Psicomotricitat	Lúdica Dinàmica	Alimentació, regulació, fauna salvatge, cohabitació	3-7	20 min	En grup	Exterior
23. Dents per tallar, dents per triturar i dents per estripar	3	C. naturals	Cognitiva Científica	Dentició, incisives, canines, premolars, molars, queixals carnissers	6-9	30 min	Individual	Interior
24. Ensenya'm les dents	3	C. naturals	Cognitiva Científica	Incisives, canines, premolars, molars, queixals carnissers, fórmula dentària	10-14	90 min	Parelles	Interior
25. Vertebrats	3	C. naturals	Cognitiva Científica	Classificació, vertebrats, peixos, amfibis, rèptils, aus, mamífers, funcions vitals	12	1 h	En grup/individual	Interior
26. 2 cranis, 2 canids	3	C. naturals	Científica Cognitiva	Crani, queixal carnisser, mides, musculatura, esquelet	12-13	30 min	En grup	Interior
27. Olor a el llop	3	C. naturals	Sensorial Lúdica	Morfologia del llop i dels humans, sentits, marcaatge	3-7	20 min	En grup	Interior
28. Ensuma el teu territori	3	C. naturals	Lúdica Dinàmica Sensorial	Rastre, marcaatge, territori, superposició	8-11	1 h	En grup	Exterior
29. Quina cara fas?	3	C. naturals	Lúdica Dinàmica	Llop, gos de protecció, gos de conducció, ovella	3-5	30 min	En grup	Exterior
30. Sense títol	3	C. naturals Llengua	Artística Cognitiva	Gos de protecció, educació, precaució, cohabitació	8-11	1 h	En grup	Interior

TOPIC
 Mècia del llop
 sobre el llop

31. Ets un bon pastor ? (infantil)	3	C. naturals	Artística Cognitiva	Pastor, ovelles, gos de protecció, gos de conducció	3-5	30 min	En grup	Interior
32. Ets un bon pastor?	3	C. naturals	Cognitiva	Pastoralisme, transhumància, protecció del ramat, perills per al bestiar, vida quotidiana del pastor	6-12	20-30 min	Individual	Interior
33. Mitolòpia	3	C. naturals H. de l'art	Cognitiva Artística	Mitologia, comunicació, proporcions, expressió	12-14	30 min	En grup	Interior
34. L'udol	3	C. naturals Música	Sensorial	Udol, gruny, lladruc, grinyol	3-14	30 min	En grup	Interior
35. Estranya descoberta al bosc	3	C. naturals	Científica Cognitiva	Grans predadors, depredador, presa	10-14	1 h 30 min	Individual	Interior
36. Atrapes per menjar	3	C. naturals	Lúdica Dinàmica Cognitiva	Alimentació, dependència, predador, presa, carnívor, herbívor, omnívor, carnyaire, xarxa alimentària, cadena alimentària	6-14	30 min	En grup	Exterior
37. Llopankamon i la piràmide alimentària	3	C. naturals	Lúdica Dinàmica Cognitiva	Alimentació, dependència, predador, presa, carnívor, herbívor, omnívor, carnyaire, piràmide alimentària, bioacumulació	6-14	30 min	En grup	Exterior
38. Segueix el fil per menjar	3	C. naturals	Lúdica Cognitiva	Alimentació, dependència, predador, presa, carnívor, herbívor, omnívor, carnyaire, xarxa alimentària, cadena alimentària	6-14	30 min	En grup	Interior
39. Conte esquimal	3	C. naturals Llengua	Artística Cognitiva	Paper del llop a la natura, superdepredador, selecció, biodiversitat	12-14	20	En grup / individual	Interior

TOPINETS
Material didàctic
sobre el llop

40. La Bandada	3	C. naturals	Cognitiva	Organització social, reproducció, alimentació, depredació, territori, conflicte, distribució	8-14	1 h	En grup	Interior
41. Tots tenen fills : cartes de reproducció	3	C. naturals	Lúdica Cognitiva	Aparellament, temps de gestació, lloc i època de naixement, nombre de cadells, supervivència, temps aprenentatge, maduresa sexual, esperança de vida	8-12	1 h	Individual	Interior
42. Mostra el que saps del llop	4		Cognitiva		3-14	30 min	En grup	Interior
43. Samarreta	4	C. naturals Plàstica	Artística	Disseny, estampació	3-14	1 h	Individual	Interior
44. Què en saps, del llop ?	5		Cognitiva		3-14	30	En grup	Interior
45. Avaluació	5				3-14	30 min	Individual	Interior